JURNALUL LITERAR

Director Fondator: G. Călinescu

Publicaţie de opinie şi atitudine intelectuală

Serie nouă, an XXIII, nr. 7-12 aprilie – iunie 2012 16 pagini – 2 lei

Cultura incultă
I

Atare intitulare ar putea să pară că e o supunere „la modă", deoarece titlurile eseistice cu alură antinomică sînt, într-adevăr, la modă, cam peste tot. Un gen de sofisticărae care se crede, tacit, că ar exprima rafinamentul inteligenţei. În cazul de faţă, însă, – după cum sperăm să putem demonstra prin varii fapte – n-am intenţionat o supunere „la modă", ci să punem în evidenţă adevărul că, în lumea de astăzi, la începutul unui nou secol şi al unui nou mileniu, tărîmul culturii pierde în chip spectaculos, cam pretutindeni, din nivelul, din *altitudinea sa valorică*, astfel, încît, materia, „carnea" acestui tărîm, se degradează, se *alterează*, pînă ce se metamorfozează într-un soi de momîie antinomică. Ar fi prea riscant să spunem că astăzi, cînd mintea omului a devenit diabolico-îngerească, împingînd inventivitatea pînă în pînzele albe, cultura dispare. Dar nu e riscant să observăm că tot mai mult şi mai mult, *altitudinea valorică* a culturii este hăpăită cu însetare, cu patimă, cu furie, de un nevindecabil morb al *inculturii*. Fireşte, incultura se afirmă ca un termen antinomic al culturii, însă nu unul la modul absolut, ca şi cum i-ai întoarce spatele să nu mai poţi zări deloc înapoia ta. Incultura e un gen de *semi-analfabetism* al culturii.

Sintagma „cultura incultă" ar putea fi amendată de către un logician mofturos, spunînd că nu rezistă fiindcă ar fi o „contradicţie în termeni". Dar nu este o contradicţie în termeni, pur şi simplu pentru că – aşa cum am sugerat – din *incultură* nu dispare, ca şi cum n-ar fi existat vreo *materie embrionară* a culturii, ci doar că, din nefericire, aceasta s-a degradat, s-a *alterat* alarmant. Mai de-a dreptul şi mai puţin preţios spus, este vorba în lumea pe care o parcurgem şi o trăim, de un – cum să-i spun? – „expresiv" *regres* al culturii. Căci în demonstraţia şi în „povestea" care urmează, tocmai despre asta e vorba: de un alarmant *regres al culturii*.

*

La urma urmei, ce este *cultura*, în ce constă *specificitatea* ei? De vreun secol şi jumătate încoace, în Europa s-a teoretizat atît de mult despre „secretele" culturii, despre „misterele" hermeneuticii ei, încît nu mă simt tentat s-o mai iau şi eu de la capăt cu vreo teorie pretenţioasă. Este necesar, însă, să reamintim măcar două dintre trăsăturile specifice ale culturii, care o personalizează şi o motivează ca atare, trăsături pe care le-au acceptat – explicit şi implicit – mai toate concepţiile despre cultură, dincolo de multiplele nuanţe care le diferenţiază. Şi anume: pulsaţia *creativităţii*, ca oxigen în fiinţarea

Grigore SMEU

(continuare în pag. 13)

Roza vînturilor:

Dacă n-ar fi atît de tragică în consecinţele pe care le suferim azi, această sinistră tactică, impusă de însăşi substratul ideologic al formei noastre de guvernămînt, ar putea aştepta în linişte un nou Caragiale care să o facă înţeleasă mai bine decît minuscula filipică de faţă. Însă, din păcate, ceasul lui Caragiale a bătut de mult. Şi nimeni dintre noi nu-l mai aşteaptă cu inima deschisă. Misiunea lui Caragiale a fost aceea de a pune în evidenţă defecte care ne puteau fi fatale. Noi am rîs şi am păcătuit mai departe, fără să înţelegem valoarea morală a săgeţilor lui. ***Individul*** Trahanache şi ***individul*** Caţavencu au cîştigat alegerile ori de cîte ori au candidat... I-am ales deputaţi, i-am suportat miniştri (adevăraţi sau plenipotenţiari), i-am acceptat cu un fel de rezervă „bonacioną", cum spun italienii, care nu trecea niciodată în faptă, ci se rezuma la un fatalism: „***Lasă-i, domnule, să guverneze***". Ca şi cum a guverna ar fi însemnat a bea bere sau a mînca mîncare. Şi, într-o bună zi – nici nu se putea altfel – Caţavencu a şters cu mîneca sîngele ***persoanei umane*** care se bătuse peste Nistru, şi şi-a pus semnătura subt un armistiţiu care era adresat ***individului***, cu toate slăbiciunile, inconsecvenţele şi confuzionismul lui impotent. ***Persoana umană românească*** nu acceptă bineînţeles acest armistiţiu, după cum nu acceptă nici pacea de la Paris, acte pe care le consideră nule şi neavenite, pentru că semnătura ei lipseşte de pe ele.

Vintilă HORIA

Reevaluări: La întîlnirea cu Papini

În decembrie 1946, conform însemnărilor din *Antilethe*, scriitorul îşi prelungeşte demersul exilului său anticomunist prin Italia, poposind la Florenţa, în Ajunul Crăciunului, după ce, de la Assisi, de unde plecase ca să-şi piardă urmele, a trebuit să se oprească cîteva zile la Torino, fiindcă soţia sa, Olguţa, acuza atunci o stare de sănătate precară. Crăciunul petrecut la Florenţa într-o pensiune asigurată de un ordin călugăresc german refugiat pe Viale Michelangelo nu a fost, după cum notează diaristul, primul sărbătorit în condiţiile reale ale înstrăinării, deşi frigul, zăpada şi îngheţul

Nicolae FLORESCU

(continuare în pag. 6)

Inedit

GHIOCEI

Iată-i
pe clin de deal
puzderie,
voiniceii dezgheţului.

Mimetizaţi cu zăpada,
le trădează prezenţa
vîrful săbiuţelor verzi
sclipind în soare.

Yvonne ROSSIGNON

Procesul comunismului: False polemici

Blaga vs Cioran

Pentru început doua remarci. După felul cum s-a scris pînă acum despre polemicile lui Lucian Blaga, se pare că domeniul, dacă nu este de-a dreptul tabu, atunci, în orice caz, intimidează. Şi Blaga s-a implicat într-o polemică doar atunci cînd a fost provocat şi s-a simţit lezat de rea-credinţa sau incapacitatea de înţelegere a adversarilor, fie din insuficienţă intelectuală, fie din cauza dogmatismului de orice natură ar fi fost el. Blaga, cel tăcut ca un sfinx, retras în zonele înalte ozonate, nu a ezitat să riposteze contestatarilor cu vervă, de la ironia fină la expresia pamfletară. Energia stilistică şi structura ideatică de o logică ca o lamă de cuţit caracterizează textul polemic blagian făcînd din autor un urmaş al lui Maiorescu*.

Relaţia Blaga-Cioran, mai ales în partea ei finală degenerată în ruptura polemică, e aproape necunoscută. Exegeţii celor doi filosofi nu s-au prea ostenit pe această potecă. Pata albă a fost acoperită în cea mai mare

Ionel POPA

(continuare în pag. 5)

Un luptător german împotriva regimului comunist

La 18 martie 2012, Consiliul Federal German, Deutscher Bundesrat, l-a ales cu o mare majoritate de voturi, într-un consens dincolo de toate partidele si tendinţele, pe Joachim Gauck ca noul preşedinte al Germaniei.

Fostul pastor din RDG, surghiunit într-un mic sat din nord, hăituit şi supravegheat de STASI (organul de securitate din RDG) împreună cu familia sa, participant la mişcarea cetăţenească „Noi suntem poporul" („*Wir sind das Volk*"), creatorul Autorităţii federale de păstrare şi studiere a arhivelor STASI, care i-a purtat numele, a ajuns primul

Pia BADER-FĂRCĂŞANU

(continuare în pag. 13)

Teze şi antiteze: Gherasim Luca la Paris

„Gherasim Luca, le plus grand poète français vivant, mais justement, il est d'origine roumaine." (Gilles Deleuze)

Anul trecut *Jurnalul literar* vă invita la o întîlnire cu Tristan Tzara la Paris (iulie-septembrie 2011) cu ocazia vînzării de obiecte şi opere de artă legate de Tristan Tzara şi de avangărzile secolului XX. Astăzi aveţi norocul de a asista la dispersarea unui număr de lucrări cu referinţă la Gherasim Luca şi suprarealismul românesc în România într-un ansamblu cuprinzînd mişcări din alte ţări: Franţa, Germania, Italia, Spania, Portugalia...

Biroul de licitaţie („l'étude") Binoche şi Giquello, asistat de expertul Domnul Claude Oterelo şi

Ecaterina CLEYNEN-SERGHIEV

(continuare în pag. 7)

La Maison Roumaine

Biologia românească în regimul comunist

Printre predecesorii ştiinţelor naturii în România pot fi evocaţi, în principal, Nicolae Milescu (1625-1708) cu tratatul asupra animalelor terestre şi marine, Constantin Cantacuzino (1650-1708) cu prima hartă geobotanică a pădurilor din Muntenia, Dimitrie Cantemir (1673-1723) cu *Descriptio Moldaviae*, cuprinzînd menţionări de floră spontană şi cultivată precum şi faună), Constantin Caracas (1773-1828) cu *Topografia Ţării Româneşti*, ce conţine descrierea a 300 de specii de plante denumite conform nomenclaturii binare a renumitului botanist sistematician suedez Karl von Linne şi J. Baumgarten cu *Flora descriptivă a Transilvaniei*.

Dezvoltarea propriu-zisă a ştiinţelor naturii începe după 1830, prin oamenii de ştiinţă şi cultură, întemeietori de instituţii, Mihai Zotta,

(continuare în pag. 11)

Alexandru S. BOLOGA

ÎN CELELALTE PAGINI ● *Cultură şi Divinitate* - BENEDICT al XVI-lea ● *Clasa palatină a Regelui Mihai* de Ştefan GHILIMESCU ● Cronica literară despre o *antologie lirică a lui Adrian Popescu* ● Caragialiana: Vintilă HORIA - *Domnu' Goe şi alte figuri din exil* ● Procesul comunismului: Corneliu FLOREA şi *Problema Ardealului* (II) ● Dinu IANCULESCU: *Spune-mi, Doamne, cînd să viu!* - poezie ● Cărţi şi scriitori străini: Ionel SAVITESCU şi Ion CAZABAN ● Vitrina cărţii ştiinţifice de Liviu SOLTUZU ● Ilie MIHALCEA - Corespondenţă de la PARIS: *De la Fukushima la magia cărţii* ● Mai semnează: Georgeta DRĂGHICI, Alexandru HERLEA, Dumitru Horia IONESCU, Zeno MILLEA, Titu POPESCU, Corneliu VASILE ş.a.

Meditaţii ortodoxe: Credem numai ceea ce vedem!

În anul 1897, o fetiţă americană, Virginia O'Hanlon din New York, a trimis o scrisoare ziarului *New York Sun*, întrebînd dacă există Moş Crăciun. Tatăl ei, scria ea, îi spusese că ziarul cu pricina nu minte, că se poate avea încredere totală în ceea ce scrie în el. „*Am opt ani*" scrisese ea. „*Unii prieteni ai mei spun că Moş Crăciun nu există. Vă rog să-mi spuneţi, există un Moş Crăciun?*"

Directorului ziarului *New York Sun* i s-a părut întrebarea atît de importantă, încît i-a cerut redactorului Francis P. Church, un om în vîrstă şi cu mare experienţă jurnalistică să răspundă. De atunci, pînă în 1950, cînd ziarul şi-a încetat apariţia, scrisoarea de răspuns s-a publicat în fiecare an de Crăciun. Iar, începînd din 1977, cu ocazia Marii Sărbători, ea se tipăreşte în fiecare an în *Welt am Sonntag*.

Citez cîteva cuvinte din scrisoare: „*Dragă Virginia, prietenii tăi n-au dreptate. Ei sînt bolnavi de scepticismul unui secol sceptic. Ei cred numai ce văd. Ei nu cred că există ceea ce spiritele lor înguste nu pot înţelege.*"

Jurnalistul de la *New York Sun* a răspuns de fapt întregii omeniri. Scepticismul, boală a unui secol sceptic? Nu, e boala tuturor secolelor! O, dar gîndiţi-vă, de atunci au trecut atîţia ani! Mai mult de un secol, de mari progrese ale gîndirii noastre. De mari progrese ale

Lidia STĂNILOAE

(continuare în pag. 8)

Istoria realității sau realitatea istoriei: Clasa palatină a Regelui Mihai

Descendent pe linie maternă din familia Heliade Rădulescu, comandorul Ion Benone Petrescu (1919-2007), absolvent al Liceului Militar „Nicolae Filipescu" de la Mănăstirea Dealu, *promoția 1930-1938 a Regelui Mihai I*, autor, între altele, a unor lucrări precum *Cu distrugătorul Regele Ferdinand în misiune* (1997), *Mihai Viteazul* (2001), *Mănăstirea Dealu* (2002), *Ion Heliade Rădulescu* (2002), este primul care mi-a vorbit cred despre „clasa palatină a regelui Mihai I". Parcă îl aud pe încă agilul la 80 de ani „don comandor", cum îl gratulau cunoscuții, spunîndu-mi: „Dragul meu, după ce Carol al II-lea a revenit în țară și a ocupat tronul în 1930, relația sa cu succesorul și... «antecesorul» (zîmbește!) Mihai I (n.1921) a fost, trebuie să înțelegi, una foarte specială... Teribil de blamat în interiorul unei familii de bine ştiută tradiție conservatoare şi, în plus, atît de arborescentă în Europa, Carol al II-lea s-a străduit din răsputeri să convingă pe toată lumea că acest copil şi nu cel rezultat din căsătoria cu Zizi Lambrino este urmaşul de drept la tronul României. Drept consecință, i-a conferit, după ce a ridicat regența, ca o asigurare în plus a acestei succesiuni, titlul inventat, desigur, de *Mare Voievod de Alba Iulia*... Pentru instrucția lui, după ce mai întîi a vrut să-l trimită la studii în Anglia, la 9 ani l-a înscris la Liceul Militar (devenit, din 1932, «de gardă») de la Mănăstirea Dealu. În «Şcoala Şoimilor» din apropierea, precum ştii, necropolei domneşti de aici, Mihai I era însă elev extern («onorific»), aşa cum a fost şi la Şcoala de Ofițeri Mecanici de Aviație de la Mediaş, începînd din 1932. Adevărata şi temeinica formare a actualului Rege Mihai I s-a realizat, deosebit de riguros, te asigur, în cadrul *Şcolii regale de la Palat* care a funcționat, între 1933-1940, cu o clasă de 12 elevi în cadrul unui pavilion din incinta Palatului Regal din Bucureşti! Fiindcă elevii, printre care şi Alteța Sa, Mihai I, învățau şi locuiau «la palat», această clasă ce figura în scriptele Colegiului Sfîntul Sava, a fost numită şi «clasa palatină a regelui Mihai»".

Frapantă, informația mi-a stîrnit imediat curiozitatea, dar comandorul Benone Petrescu, om vechi şi învățat de care, de altfel, pot spune, că m-a legat o amiciție deferentă, nu mi-a putut-o satisface oferindu-mi toate amănuntele pe care le doream eu. În timp, fără să fac aproape nimic special, am descoperit singur şi s-au ordonat firesc o sumedenie de date şi detalii, subiectul s-a rotunjit de la sine, s-a îmbogățit şi nuanțat. În 2001, căutînd cu totul altceva, bunăoară, am descoperit în Monitorul Oficial nr. 238 din 10 octombrie 1930 scrisoarea adresată de Carol al II-lea generalului Nicolae Condeescu, Ministrul Armatei, prin care îi solicita înscrierea fiului său la Liceul de la Mănăstirea Dealu:

„Scumpul Nostru Ministru Al Armatei,

Tradiția creată de Regele Carol I, ca principii României, în decursul anilor lor şcolari, să fie înscrişi în controalele unui liceu militar, doresc să o urmez şi EU.

În consecință, veți însuma, Domnule ministru, pe iubitul MEU fiu Măria sa Mihaiu, Mare Voievod de Alba Iulia în controlalele Liceului Militar «N. Filipescu» de la Mănăstirea Dealu, pe ziua de 25 octombrie, când împlineşte 9 ani.

Prin aceasta doresc ca legătura ce există între Dinastie şi Oştire să fie întărită încă mai mult şi că El chiar din copilărie să simtă mândria de a purta haina ostaşilor, grație credinței căreia marii Mei înaintaşi au putut înfăptui independența şi unirea tuturor Românilor, sub o singură coroană.

Iubite Domnule Ministru, să credeți în sentimentele Mele de dragoste".

Ss/Carol,

Sinaia, 5 octombrie 1930

Prin ordinul de zi din 22 octombrie 1930 al colonelului Pascu, comandantul liceului de la Dealu, principele Mihai a fost înscris într-adevăr aici în clasa întîi – „Promoția Măriei Sale Mihai". Potrivit colegului său de clasă, tîrgovişteanul Ion Benone Petrescu, Mihai avea să se întîlnească însă pentru prima dată cu colegii de aici de-abia în iunie 1933 cînd a participat, alături de tată său, la manifestările organizate de liceu la încheierea anului şcolar respectiv. Faptul e întărit şi certificat şi în cartea de amintiri *Şoimii de la Mănăstirea Dealu* semnată de mănăstirenii Nicolae Roboiu şi Sorin Enescu (pe care am avut privilegiul să-i cunosc personal în 1994; azi dispăruți dintre noi). Cei doi trec amănunțit în revistă momentele vizitei regelui Carol al II-lea şi a Marelui Voievod de Alba Iulia din iunie 1933 la Dealu, ocazie cu care altețele lor asistă şi la concertul extraordinar de vioară, susținut în sala de gimnastică, de fiica de 13 ani a profesorului de muzică de aici, Aurel Bobescu, nimeni alta decît viitoarea mare violonistă Lola Bobescu, pe atunci elevă a Conservatorului de Muzică din Paris...

Sarcina creării *clasei palatine a regelui Mihai*, la sugestia lui Nicolae Iorga şi Dimitrie Gusti, a fost încredințată unei comisii care în tot anul 1932 a căutat şi recrutat din toată țara pe viitorii colegi ai principelui. Ei trebuiau să fi intrat la liceele lor cu media zece, să fie perfect sănătoşi şi agreabili la înfățişare. Tinerii trebuiau să reprezinte toate provinciile istorice (Țara Românească, Moldova, Ardeal, Banat, Bucovina, Basarabia), toate categoriile sociale, toate confesiunile şi cele trei minorități naționale importante ale țării. Aşa cum aprecia acum cîțiva ani Ion Jurchescu, unul dintre ultimii supraviețuitori palatini, „bunul simț, mîndria de a fi român şi spiritul camaraderesc erau trăsăturile ce-i defineau pe toți aceşti copii".

Şcoala a început la 30 ianuarie 1933, apoi, pînă în 1940, inclusiv, se deschidea cu precizie de metronom la 1 septembrie. Fiecare an şcolar debuta la reşedința regală de la Peleş pentru ca după Bobotează să se mute în incinta Palatului Regal din Bucureşti, actualmente Muzeul Național de Artă. Printre colegii de clasă palatină ai principelui s-au numărat Mircea Ioanițiu, fiu de librar român, viitorul secretar particular al regelui; Dan Cernavodeanu, fiu de ofițer; Rodion Chiaburu, Gheorghe Duşa şi Gheorghe Gămadă, fii de țărani; Ion Jurchescu, fiu de învățător; Walter Heltman, fiu de profesor; Kovacs Ivan Pall, fiu de preot reformat; Constantin Malaxa, fiu de industriaş; Lascăr Zamfirescu, fiu de diplomat; Ion Dinulescu, fiu de muncitor... Programa şcolară, se spune, nu diferea în linii mari de cerințele pregătirii şcolare ale elevilor care urmau cursurile obişnuite ale liceelor din toată țara. Singura deosebire importantă se referă la „lecțiile de sinteză practice" care se desfăşurau sub formă de aplicații în situri istorice, gospodării țărăneşti, mine, muzee, grădini botanice, Delta Dunării, versante muntoase etc. etc. O atenție specială se acorda în şcoală sportului (gimnastică, schi, drumeție, călărie, tenis etc.), element de pregătire considerat, potrivit spiritului adagioului latin cunoscut, esențial pentru asigurarea unei armonioase sănătăți.

Elevii clasei palatine aveau un adevărat cult, care, de altminteri, era încurajat atît de regele Carol al II-lea cît şi de profesorii şcolii, pentru practicile, morala şi spiritul cercetăşiei pe care aceşti tineri le adoptaseră cu entuziasm.

Regina Maria şi Mihai, Mare-Voievod de Alba-Iulia

Nu existau manifestări publice notabile ale cercetaşilor, altminteri foarte bine „organizați" la nivel național, la care elevii palatini să nu ia parte alături de regele Carol al II-lea însuşi. Trebuie spus că, născută în Anglia, încă din 1908, grație celebrei *Scouting for Boys* a lordului Robert Baden-Powell (probabil cartea cea mai vîndută din toate timpurile!), această mişcare a tinerilor care îşi cultivau şi fortificau în acțiuni practice altruismul, libertatea gîndului şi faptei, curajul, forța, sănătatea, prietenia, devenise şi la noi, după Primul Război Mondial, cea mai consistentă mişcare de cheltuire a spiritului şi energiilor tinereşti. În 1925, la Tecuci a fost ridicat prin subscripție publică, în amintirea tinerilor cercetaşi căzuți în spatele frontului, *Monumentul Cercetaşului* (singurul în toată Europa!). Dintre oamenii de cultură români, istoria fenomenului reține nume celebre de cercetaşi precum Grigore Antipa, Tudor Arghezi, G. Călinescu, Mina Minovici, Mircea Eliade...

În spiritul modului de a acționa al cercetaşilor din toată lumea, mai ales în cadrul „lecțiilor de sinteză practice" de pe teren, elevii palatini îşi căleau trupul călătorind cu trenul, mărşăluind pe distanțe lungi sau dormind în corturi şi folosind cu chibzuință toate condițiile pe care le oferea terenul, pentru desăvîrşirea pregătirii fizice şi morale. Din păcate, căzut în admirația naționalismului falangelor de *Hitlerjugend* germani, Carol al II-lea, prin Decretul din 24 iunie 1937, desființează dintr-un condei minunata descărcare de energie şi entuziasm tineresc a cercetăşiei româneşti, înființînd şi controlînd aşa-zisa *Strajă a Țării* în frunte cu *Marele Străjer*, calitate în care se autoproclamă! Organizați strict milităreşte în centurii, cohorte şi falange, fete şi băieți îmbrăcați în uniforme, cu drapele şi fanioane (batiste), străjerii participau masiv la defilări pe muzică de fanfară, manifestări în cadrul cărora era proslăvit exclusiv Carol al II-lea şi un naționalism belicos ce avea să conducă la o formă de monarhie şi dictatură absolută... Această aberație (*străjeria)* emanată de la o minte care, deşi a fost cu generozitate aproape de cultură şi oamenii de condei, nu o dată şi-a pierdut uzul rațiunii, avea să fie desființată în 1940, imediat după momentul abdicării lui Carol al II-lea ca urmare a cedării de către România a Basarabiei, Bucovinei de Nord, Ardealului de Nord şi Cadrilaterului...

Clasa palatină a regelui Mihai, absolvită cu un examen final de viitorul monarh, alături de colegii săi, în 1940, a beneficiat în cei 8 ani de existență de un corp profesoral deosebit. Limba română şi religia erau predate, de pildă, de academicianul preot profesor Nae Popescu (Nicolaie M. Popescu), tatăl viitorului mare actor Mihai Popescu. La istorie, tinerii palatini îi aveau profesori pe la fel de cunoscuții Nicolae Iorga (acesta, se spune, a ținut o lecție de pomină direct pe ruinele Cetății Suceava!) şi Constantin C. Giurescu. Psihologia era predată de Vasile Băncilă, în unanimitate apreciat de şcolari drept cel mai plin de har dascăl. La geografie, unde Mihai I se număra printre fruntaşi, venea cînd Simion Mehedinți, cînd Ion Conea. Christian Musceleanu preda fizica şi chimia, alte două materii la care excela prințul. Ştiințele naturale erau acoperite la catedră de N. Mumuianu, matematica de I. Gh. Bratu, franceza de Leon Theveneu, germana de B. Capesius, desenul şi muzica de Nicolae Saxu (acesta, cunoscut compozitor de corale, era profesorul cu care regele a trecut în particular primele trei clase primare!), gimnastica de col. Emil Pălăgeanu, unul dintre fruntaşii la nivel național ai cercetăşiei...

Privită din perspectiva personalității armonioase a regelui Mihai (toți palatinii au fost în vremuri grele caractere adevărate!), experimentul didactic regal poate fi trecut în beneficiul de inventar al domniei lui Carol al II-lea ca un fapt de pedagogie aplicată pe cît de insolit în practica învățămîntului românesc, tot pe atît de rodnic...

Ştefan Ion GHILIMESCU

La Maison Roumaine: Programul de conferințe

- iarna şi primăvara 2012 -

21 ianuarie 2012: *Învățământul superior în România. Poziționare internațională*, Prof. univ. Şerban AGACHI, Preşedintele Consiliului Academic al Universității „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca

18 februarie 2012: *Valoare şi patrimonial uman* (cu exemplificări din cultura ştiințifică şi tehnica românească), Prof. univ. Radu Munteanu, Rectorul Universității Tehnice Cluj-Napoca

17 martie 2012: *Biologia în România în perioada comunistă*, Dr. Alexandru Bologa, Directorul Institutului de Cercetări Marine Constanța

21 aprilie 2012: *Români în cultura şi istoria Rusiei* şi *Matematica aplicată şi cercetările cosmice***,** acad. Evgheni Grebenikov (cetățean român de origine română), Directorul Institutului de cercetări matematice al Academiei Ruse

12 mai 2012: *Roşia Montană***,** Ioana Bogdan Cătăniciu, arheolog-cercetător la Institutul de Arheologie şi Istoria Artei din Cluj-Napoca al Academiei Române

9 iunie 2012: *Colaborări franco-române în domeniul astronomiei*, Magda Stavinschi, astronom-cercetător la Institutul Astronomic al Academiei Române

Punctul pe i

„Escale" parşive şi nu

Într-o carte, recent apărută, *Escale în croazieră* (Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2011), Constantin Cubleşan încearcă o reabilitare critică, la nivel românesc, a lui Constantin Virgil Gheorghiu, autorul romanului de succes mondial – *Ora 25*. La pagina 8 a acestui volum de comentarii şi interpretări critice, domnia sa, autorul, menționează diferențierea în abordarea poziției de **romancier**, **memorialist** şi **eseist religios** a scriitorului parizian cu servicii creştine în ultima perioadă a vieții, la Capela Ortodoxă a Ambasadei României în Franța, observînd contrastul în aprecierea *„unei glorii pe care nu toți confrații români aflați în diaspora au primit-o cu bucurie*".

Nu ştim şi ne-ar fi greu să stabilim cu exactitate de ce aceştia, **confrații**, ar fi trebuit să arate în exilul lor, mai mult sau mai puțin anticomunist, o înțelegere satisfăcută în fața unei proiecții narative „naționale" deosebit de ciudată, inexactă şi profund falsificată, a tragediei neamului nostru implicat în al doilea război mondial, aşa cum ea se înfățişează în, să zicem, aproximativul „roman" al lui Constantin Virgil Gheorghiu. *„Explicațiile* – consideră Constantin Cubleşan – *sunt multiple, aproape stranii uneori (...). Important e de reținut însă că statutul de scriitor îi va fi mereu atacat şi comentat, de-a lungul anilor pînă azi, între negația violentă (de la Virgil Ierunca la Nicolae Florescu) pînă la receptarea ultra elogioasă.*"

Nu dorim să discutăm aici care au fost argumentele lui Mircea Eliade atunci cînd a

Cronica literară: Adrian Popescu şi antologia sa de autor

O iniţiativă foarte bună a Editurii Paralela 45 a dus la formarea unei adevărate colecţii de *Poeţi laureaţi ai premiului naţional de poezie Mihai Eminescu*. Apariţia cu nr. 16 ne oferă o antologie de autor alcătuită de Adrian Popescu şi are la bază întrega lui operă poetică, sub un titlu stabilit de autor: *Ieşirea în larg*. Situîndu-se la vîrful expresiei poetice actuale, colecţia pare puţin hazardată în aria interesului slab pentru poezie de astăzi, dar ea, pe lîngă faptul că acordă autoritate poeţilor reuniţi, face un pas decisiv pentru livrarea lor istoriei literare, pe cale de constituire din suma operelor şi a interpretărilor lor critice.

Antologia alcătuită de Adrian Popescu debutează cu un set de *Poezii noi* (2010), care dau măsura împlinirii sugestiilor din volumele publicate pînă acum. Fixează ele imaginea poetului? Aceasta poate fi văzută în cadrele mirării emoţionale, cu graţii juvenile şi frustraţii adolescentine, pe care le poartă cu mîndrie, chiar bravînd riscurile de a nu fi la modă. Uimirile lui sînt esenţial emoţionale fiindcă îi articulează candoarea la asimilarea realităţii. Sufletul poetului secretează continuu bemolii purificării senzaţiilor primite, rînduite apoi în trasee nonbeligerante care îl protejează, pe care se poate mişca dezinvolt.

Amintirea dobîndeşte acum rolul filtrului decisiv, ea se manifestă proporţional cu vîrsta şi este activată pe măsură. În *Umbria*, toposul liric al începuturilor sale poetice se întoarce acum ca „un *ins greoi şi lent*“, punînd sub starea întrebării disponibilităţile („*O, vreau să prind intrarea-n port / a navei care-şi are scris pe bord, / numele meu, cu litere latine*”). Amintirea îl stăpîneşte şi-i reglează metabolismul afectiv dintr-o „*poveste / unde-am ajuns tîrziu*”. Sorgintea sa intelectuală italică stabileşte un fel de echilibru în amintiri, certificîndu-i apartenenţa: aici se simte „*ca peştele în apă*” şi poate pătrunde „*în grote de smarald*”.

Amintirea este şi depozitul fiorilor presimţirii, care tot în Italia se împlinesc, precum răsaduri ale conlucrării de-o viaţă: „*Se coc la focul dintre două timpuri, / Ciorchinii grei ai vinului ceresc, / Sub raza unor alte anotimpuri. / În altă lume, de pe-acuma cresc... / Se-apropie. E-aici, aproape bate / Cel care-nnoieşti tot şi toate*”. Italia, Bucovina şi Clujul sînt toposurile care-i înfioară sensibilitatea, „*lăuntricul foc*” pe care-l simte, deşi „*adînc zgîriat de vreme*”. Ca în felul maeştrilor de a gusta arta, cînd are nevoie să fie doi, spre a putea împărtăşi fiorul, poetul se instalează în transcendenţa imediată, în tranzitivitatea dublului: „*Dar mie-mi place să vin cu tine în acest punct din univers, / unde, aproape de mare, pe o limbă de pămînt / ca un antic, marinăresc mormînt, / privesc tulburat, iar şi iar, ca-n prima zi, / un desen primar, din pietre*”. Poetul se declară un vagant damnat („*Am boala călătoriilor în sînge*”) şi-n felul cum observă lucrurile concentrează modul în care-şi scrie poeziile: cruzimea dinafară este trecută în tandreţe şi ironie.

Autorul se lasă în protecţia lor fiindcă îi salvează sufletul. Poezia vine ca o stavilă a asalturilor „cruzimii”, oferindu-i răgaz să le cînte, după ce le observă şi se înfioară de prezenţa lor. Poezia devine, astfel, un filtru al sufletului, care transformă senzaţiile prea aspre în senzaţii gata de metabolizat, în oferte sufleteşti transmisibile. Autorul acceptă un tipar mai larg pentru aceste decantări care filtrează senzaţiile, le pot primeni după eliminarea zgurii inevitabile. Citim poeme mai dezvoltate absolut admirabile în totul, precum *Parcă ies din ceţuri*, *Drumul tatei*, *Copil matur*. Din acesta din urmă, citez o concluzie: „*Un joc e lumea, Dumnezeu a vrut, / ca să se joace, dintru Început, / învaţă să te joci, copil matur, / cîştigi sau perzi, jocul să fie pur*” – un îndemn la puritatea căutată pentru găsirea „*porţii de rai*”.

Parcurgînd volumele lui Adrian Popescu, chiar în antologia făcută de autor, se observă unitatea de ton şi de prestaţie lirică a întregii sale opere.

Umbria (1971) defineşte liric inspiraţia lui italică. Starea de graţie peninsulară semnalizează efectul obţinut prin purificarea transcrierii impresiilor. Legile obiective devin permisibile fiindcă-l acceptă ca „*smerit supus*”: „*Uneori merg aşa prin cetate, / Uneori trec aşa, prin apus, / De stau mai mult, cum e firesc, / La curţile sale ca smerit supus, / În timpul său dumnezeiesc. / Trandafirul aude, trandafirul aude, / O lege blîndă mă îngăduie acolo*”.

(Un capriciu favorabil al lecturii mi-a pus sub ochi un fragment dintr-o scriitoare italiană care se potriveşte de minune acestei exaltaţii dinspre natură spre divinitate, prinsă în putinţa scrierii unor versuri de dincolo de fire: „*În tăcerea de nespus care domnea, vederea munţilor apropiaţi şi linia abia bănuită a celor mai îndepărtaţi îi deşteptau în suflet o bucurie ciudată şi îi dădeau senzaţia unor versuri scrise de mîna atotputernică a unui poet divin pe pagina celestă a orizontului*” – Grazia Deledda, *Cenuşă. Incendiu între măslini*, Editura Dacia XXI, 2011.)

Curtea medicilor (1979) dă glas entuziasmului poetic crescut pe descoperirea Italiei, a acestui panaceu care celebrează fără motivaţie aparentă: „*cum ai păşi din autostradă în vechea şosea romană, / Via Appia sau Via Flaminia, / cum ai da săpînd peste o brăţară etruscă, / peste un opaiţ de aur, peste un pandantiv, / deprinzi nume de fluvii şi dealuri, / de plante şi fructe, soiurile nebotezate încă / sînt cele mai dulci. Cît de tînără eşti*”. Autorul se lasă în grija naturalului, căruia îi dedică inscripţii de locuit („*Stolul de electroni e o privelişte mai aleasă decît / o livadă de parmene aurii?*”), exercitîndu-şi „*camera obscură a memoriei – revelatorul amintirilor mele*”. Se evidenţiază arta aparte a poetului de a trece în alte registre, asumate, însuşirile obiective, personalizîndu-le: chitul de la ferestre îl simte „*senzual şi uleios*”, o menghină este văzută „*delicată, căptuşită cu pluş*”, lumina stelelor este percepută ca un „*sînge aspru*” etc. Acest foc sacru îl fixează în „*veşnica Vară*” care-i disponibilizează denumirile pe care le dă, necăutîndu-le în dicţionare, căci strălucirea lor este păstrată în „*amintirea mea planetară*”. Din amintiri înfloresc ramificaţii subiective, fierbinţi şi policrome, într-un nou cîntec pe care „*sîngele meu îl murmură, nu gura*”. Poetul se află la vîrsta răscrucilor pentru orice artist.

Acum i se clarifică liric şi afecţiunea pentru Bucovina, citită într-o poezie omagială de gală, unde foloseşte şi un tipar goetheean: „*Cînd nu dă încă bruma călătoresc supus / în dulcea Bucovină, în Ţara mea de sus, / pădurea străluceşte şi arborii par magi, / cunoşti tu oare ţara pădurilor de fagi?*”.

Toate volumele ulterioare vin cu cîte o contribuţie la acel edificiu care poartă denumirea de *poezia lui Adrian Popescu*.

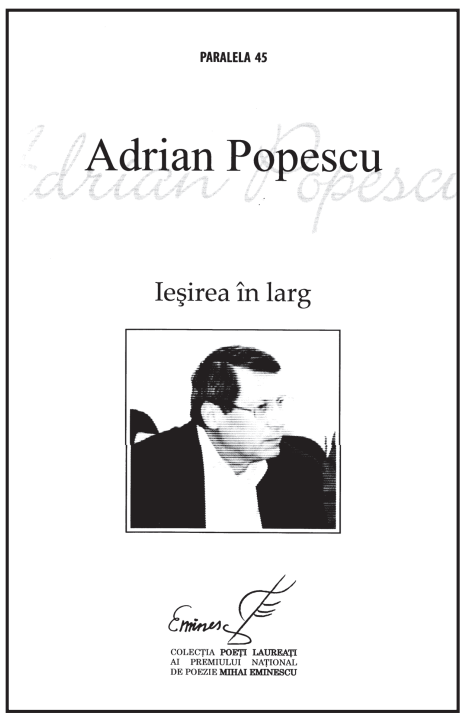

Prin fiorul locurilor, el percepe un fior transcendent, un fior al misterului care îi inspiră un ton oracular, o stare de evlavie în faţa „*bucuriilor nedefinite*”. El dibuie urmele divine din lume prin personalizarea ecourilor biblice şi apoi exteriorizarea sensibilă a credinţei. Termenii religioşi vin în apropierea vieţii cotidiene, imprimîndu-i profunditatea care lipsea. E întreaga sa poezie o îmbinare între cotidian şi profunzime, de unde se naşte o stare de seninătate, de înţelepciune cîştigată, ca o stare de binecuvîntare. Perceperea acestui fel de poezie nu are de întîmpinat nici un fel de dificultate, fiindcă vine dintr-o stare auctorială condescendentă şi tranzitivă, de iubire biblică pentru semeni.

Semnul credinţei este descifrat în lucruri mici şi în împrejurări nespectaculoase, de aici vine cantabilitatea poeziei, prin punerea în relaţie a simbolurilor biblice cu imediatul experienţei umane. Asamblarea cotidianului şi a simbolurilor religioase îi inspiră o adresare limpede, fără echivocuri şi ambiguităţi. De aici vine şi elogiul naturii înconjurătoare, din înţelesurile simple pe care le conservă. Poetul are o dîrzenie aparte în a releva alte înţelesuri decît cele care se văd prima oară.

Locul are un înţeles magic: Bucovina – „*Ţara mea de sus*” – este cîntată în sonuri eminesciene, prin care sînt venerate minunile fruste din acest binecuvîntat loc din ţară. Este o coincidenţă a locului cu adîncimea simţirii. Poetul scrie o *Laudă a sării,* unde reuneşte autoportretizarea sumară cu elementul coagulant al „*sării italice*” cu gust de Cacica.

La Adrian Popescu contemplarea vine din comunicarea directă a înţelesurilor, aşa cum misterul din misterul ceremonialurilor obişnuite. Puritatea este o etică a acestor ceremonialuri. Astfel se dezvoltă un rafinament al situaţiilor cotidiene care celebrează seraficul prin eleganţa simplă a expresiei. Extazul la care ajunge ridică naturaleţea la stilul sincerităţii.

S-au remarcat multe lucruri bune şi definitorii în poezia lui Adrian Popescu. O parte dintre acestea apar, involuntar, reluate în noile comentarii, tocmai datorită unităţii de fond a poeziei, prezenţei ei bine circumscrise. Ne-am asumat acest risc, pentru a o defini din nou. Primul care trebuie să înţeleagă aceasta este poetul însuşi: orice omagiu se bazează pe lucrurile observate deja de alţii.

Gustînd din „*infernale fluide*”, simte că „*o mie de sori în orbitele mele se vor deschide*”, obţinînd cîntecul: „*Dă-mi cîntecul. Chiar dac-ar fi cel din urmă, / fulgere despică bolta de safir a văzduhului, / vara adolescenţei mele încă puţin o mai lasă, / o dimineaţă începe severă, sub semnele frigului*”. Din „*zgura zilnică a deprinderilor mărunte*” se desprinde fiindcă aude „*voci binevoitoare*”, unde l-a ajutat o „*zeitate abstractă*” care îi arată „*încăperile vaste de dedesubt*”. E inspirat de sacerdoturi mirene, ca acea „*probă cu polen*” care-i deschide „*graiul primordial*” („*Proba cu polen se pare prietene că e cea mai sigură, / el se depune în noi din nu ştiu ce tainice începuturi / ne îmbibăm cu polen de cînd ne naştem în lume / şi asemeni albinelor unşi cu mirul grădinii pe frunte / silabele noastre fragede zumzăie-n graiul primordial*”).

Aşadar, *călătoria continuă* (titlul unui volum din 1989): „*Călătoresc de o viaţă sînt mereu pe cale / spre peştera aceea miraculoasă unde / trebuie să-mi depun şi eu darul umil./ Mai am de mers, cît încă nu ştiu*”. Şi continuă în acelaşi registru mirabil care scoate dinlăuntru peceţile, cînd „*nebunia mea sacră învinge raţiunea prudentă*”, stînd „*sub cupola unui tril*” pătruns de identificările afective („*Plopi, fraţi ai adolescenţei mele extatice şi văratice, / creioane scriind versuri eminesciene pe azurul tulburat de neînţelegere. / Cum am tresărit, recunoscîndu-vă stirpea, la mii de kilometri, / înconjurînd o paradisiacă grădină, în nordul italic*”). Pentru ca, în volumul *Ucenicul ascultător* (2002), să se ipostazieze ca pătruns cu har din creaţia divină: „*Un S, o sîrmă-ndoită de degetele lui Dumnezeu / între police şi index, / între pedeapsă şi inspiraţie, / asta sînt eu de-acum. Un om în formă de S*”.

Poetul se lasă în voia dicţiunii narative, pe care o îmbogăţeşte mereu cu splendori metaforice. Prima desfăşurare, cea a povestirii, este o *captatio benevolentiae,* ca să poţi apoi gusta disparitatea poetică prin metaforele presărate ca şi cum s-ar alcătui de la sine în discurs, neforţat, ca o glazură ce vine din inspiraţie divină („*Pe geamul fostei mănăstiri Marianum, observ tremurul mărunt, / zbaterea frunzelor unui plop, ca nişte semne / de adio, sau de bun-venit, / e primăvară, oricum, şi sevele lucrează spornic după Înviere*”), ca într-o „*catedrală / Adriaticală*”.

Adrian Popescu este configurat, prin voinţă auctorială de antologator, ca un poet care este „*în stare să treacă dincolo de mode şi timp*” (Ion Pop). Peste tot rămîne aşa cum se autoportretizează: „*Vă rog să mă ajutaţi, domnilor fizicieni, sînt un / poet cuviincios, naturist, tradiţionalist, îmi plac băuturile / tari din fructele pădurii şi mesele sărbătoreşti, nu mă prea / îndoiesc de cuvinte, el de ce se îndoieşte de mine oare?*” (poezia *Unde fuge mercurul*).

Titu POPESCU

Punctul pe i

mai puţin... securistice

recomandat pe Constantin Virgil Gheorghiu atît pentru traducerea în franceză a textului său literar scris în limba română, cît şi pentru prezentarea introductivă, la Paris, semnată de un gînditor de talia şi prestigiul lui Gabriel Marcel, ce i-au deschis ambele, în fond, „drumul celebrităţii” narative. Este însă clar că, în cazul lui Virgil Ierunca, aspectele abordării critice în analiza respectivei cărţi se bazau, în mod evident şi, de asemenea, recunoscut de comentator, pe o dispută mai veche de ordin politic şi, totodată, de ordin ideologic, ce transformaseră peste noapte, în „exil”, un „**agent al Gestapo-ului**” într-un infiltrat „**agent al Bucureştiului**”. Acestea, desigur, în cadrul unui exil românesc anticomunist în Franţa. Asupra afirmaţiei lui Virgil Ierunca şi, nu mai puţin, în faţa celor ale Monicăi Lovinescu, ce chiar indică pe baza unei declaraţii făcute de „exilatul” de sub ceauşism, Mihai Pacepa, numele de cod al „scriitorului” parizian, acţionînd în securitatea Anei Pauker nu altfel decît ca **Ovidiu** – atenţie la similitudinea „agentului exilat” cu exilatul erou al romanului *Dumnezeu s-a născut în exil*, scris de Vintilă Horia şi premiat în anii ’60 ai secolului trecut, dar denigrat într-o întreagă campanie de **C.V.G.** – nu stăruim aici, căci am făcut-o pe larg în convorbirea cu cei doi „împricinaţi” realizată la Paris în 1998, cînd a şi fost radiodifuzată la „România cultural”, iar după aceea reprodusă integral în volumul de interviuri *Resemnarea cavalerilor* (Ed. Jurnalul Literar, 2002), carte semnată de Ileana Corbea şi Nicolae Florescu. Tot acolo am încercat să descifrăm şi poziţia adoptată greşit de Mircea Eliade în momentul publicării *Orei 25* în ediţie franceză. De altfel, autorul *Huliganilor* a regretat pînă la moarte eroarea comisă atunci.

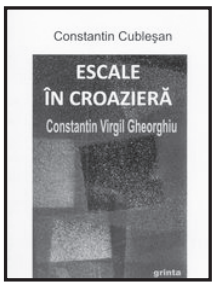

În ceea ce ne priveşte, am căutat să analizăm o „operă literară” plină de falsificări securistice ale istoriei şi de comportament ticăloşit moral al unui „scriitor” ce i-a determinat pe cei de la *Paris Match*, nu mult după scandalul trîmbiţat al scrierilor lui Constantin Virgil Gheorghiu, să se întrebe dacă „**această sutană** – a popii Gheorghiu – **ascunde ea cumva un impostor?**” în persoana amintită. Întrebarea este de-a dreptul ridicolă şi atunci şi acum, precum şi „jocurile” revoltătoare politic ale romancierului şi deopotrivă ale „preotului”, dar ea se justifică mai ales prin încercările disperate ale stîngii ideologice franceze şi acum la fel de puternică precum în anii ce au urmat ultimei conflagraţii mondiale, de a evita, bineînţeles, propria ei încriminare prin încadrarea în susţinerea unor astfel de discutabile explorări ale condiţiei „serviciilor secrete”. Sînt fapte pe care radiera nu le poate înlătura şi nici nu pot fi evitate printr-o aparentă uitare în desconsiderarea adevărului istoric scuzînd astfel comportamentul imoral al unui penibil **angajat** al securităţii de la Bucureşti.

Nicolae FLORESCU

Procesul comunismului

Istorie alternativă

Cîteva momente am fost tentat, recurgînd la o parafrază, să-mi intitulez articolul: „Întîlnirile mele cu Blaga”. Nu ale mele – Doamne iartă-mă – ci ale generației mele, și nu personale, bineînțeles, ci în lumea ideilor, în felul în care ne raportam noi la ceea ce gîndea și crea unul dintre cei mai mari oameni pe care Ardealul l-a dat țării și Lumii. (În paranteză fie spus, a fost și o întîlnire „personală”, prin ’56-’57, cînd, la o vînătoare de taxi, unul oprește exact lîngă mine; mă reped spre el și aud o voce în spate: - Mă scuzați, eu l-am comandat! Mă întorc și încremenesc: Lucian Blaga! Am bîiguit eu ceva scuze, primite cu un zîmbet, și am rămas singur.)

Desigur, întîlniri personale au fost și ele destule, dar cu o generație înainte. Și asta nu numai pentru că Lancrămul și Tilișca („fieful” Milleștilor cu doi de l) țineau de Mărginimea („atît de ortodoxă și românească” a) Sibiului, nu numai pentru că „Marea Unire” au înfăptuit-o, pînă la urmă, sutele de mii de români conduși de dascăli, preoți și notari (printre aceștia și bunicul meu, notar în Poplaca, la cîțiva kilometri de Rășinari), ci pentru că, întîmplător sau nu, Lucian Blaga și Silviu Millea (tatăl meu) au fost colegi la Institutul Pedagogic - Teologic din Sibiu. Ce căutau acolo? Am să răspund citînd dintr-o ediție din 2002 a volumului *Nebănuitele Trepte*, volum ce începe cu niște date cronologice ale poetului: „*Pentru a nu fi încorporați în armata austro-ungară*”*!* Deci, nu întîmplător (pentru că românii își apărau intelectualii prin toate mijloacele posibile) și întîmplător (pentru că în 1914 atît Blaga cît și tatăl meu împliniseră 18 ani!). Și, ca să mai amintesc cîteva coincidențe, amîndoi au fost de față la Alba Iulia la 1 decembrie 1918 (*extra-muros*, evident, nu *intra*, nu în ceea ce Goga definea drept „*tagma pertractorilor*”), amîndoi s-au așezat la Cluj, în 1920, reorientîndu-se, Blaga spre Filozofie și Biologie, tatăl meu spre Drept.

O altă filieră, și ultima pe care o amintesc (nu despre asta mi-am propus să scriu, ci despre un anume soi de contrafacere sau recontrafacere a istoriei, despre eforturile mele de a le contracara, deziderat pentru care eram obligat să arăt că pot fi considerat o „sursă credibilă” – cum se spune astăzi) este Ambasada de la Lisabona, unde, într-o anumită perioadă, Lucian Blaga a fost ambasador, iar puțin mai tîrziu, tot acolo, vărul meu, Leontin Jean Constantinescu, întemeietorul Dreptului Comparat și al Dreptului Comunitar European, a activat ca atașat de presă.

Acestea fiind spuse, să ne întoarcem la „parafrază”. Lucian Blaga, idealist (deci antimaterialist!), mistic (deci potrivnic ateismului comunist), cu o „sensibilitate metafizică”, cu o „*poezie a transcendențelor care abate atenția clasei muncitoare de la problemele arzătoare ale realităților sociale imediate*”, creatorul unei filosofii care reprezenta un veritabil atentat la adresa internaționalismului proletar etc., etc., etc., a fost dat afară, în 1948, din învățămînt, din Academia Română, a fost epurat din manuale și biblioteci, marginalizat, interzis. Dar n-a fost arestat și închis ca alți *idealiști* și *mistici*. Este lăsat să lucreze la Biblioteca Academiei din Cluj, fiind, pe parcurs, avansat bibliotecar-șef și mai apoi director adjunct. Este lăsat să traducă din autori străini (Goethe, Lessing, Verlaine, Valéry, Reiner Maria Rilke etc.) și să publice respectivele traduceri.

În 1956 „*este nominalizat pentru premiul Nobel; nefiind susținut de regimul de la București, distincția este acordată unui poet spaniol*”. (Din aceeași sursă menționată).

În 1957 începe (*horribile dictu*) „reabilitarea” poetului: îi apar unele poezii, unele articole, parțial comandate, pregătește un volum de eseuri și conferințe și, poate cel mai semnificativ și mai important lucru, i se permite să iasă în public! Și iată-ne ajunși, cu un orizont îmbogățit, la amintita „parafrază” (mai precis, la sursa ei). În toamna lui 1957 niște afișe ne anunță că Lucian Blaga va ține, în sala mare a Bibliotecii Universitare, conferința cu titlul: „Întîlnirile mele cu Goethe”. (Evident, Blaga, neștiind cu cine are de-a face, și-a început conferința prin a ne liniști de la început: „*N-am fost contemporan cu Goethe, este vorba de întîlniri spirituale*”*!)*

Nu mă întrebați despre ce-a vorbit Blaga atunci. Bineînțeles că subiectul central a fost traducerea poemului dramatic *Faust*. Dar nu asta contează. Dacă Blaga nu (mai) știa ce înseamnă El pentru noi, apoi a putut-o afla atunci. Și fără echivoc. Sala era arhiplină (și între rîndurile de scaune, și pe margini, și în ușile deschise, și pe coridoare, și în casa scărilor) și totuși era o liniște mormîntală. Și ne uitam la el ca la Dumnezeu.

N-a fost ultima întîlnire. Au mai fost și altele, triste și dureroase. Blaga era internat, grav bolnav, într-o rezervă de la Medicala I, iar cel ce scrie aceste rînduri era medic secundar chirurg în clădirea de alături – Clinica Chirurgicală I. Erau ultimele zile ale marelui scriitor și nu-mi voi ierta niciodată că n-am îndrăznit să încerc să-i spun că în ciuda ostracizării și a „embargoului” el a continuat să fie pentru noi unul dintre cei mai importanți poeți, dramaturgi și filosofi români. Au reușit s-o facă alții, care au izbutit poate și să-l convingă că povestea cu omul de tip nou și presupusa noastră îndoctrinare și degradare este o simplă gogoriță.

Totul s-a sfîrșit în 6 mai 1961, fără ca Lucian Blaga să mai prindă măcar golirea pușcăriilor și „Declarația de Independență” din 1964.

Probabil că n-am spus nimic nou și nimic interesant (iar chestiunile personale sau quasi-personale relatate nu interesează pe nimeni). A trebuit să spun tot ce-am spus pentru a putea ajunge la titlu: *Istorie alternativă*. Dacă în perioada „rolleriană” alții ne falsificau și batjocoreau istoria, astăzi o facem noi (aparent) singuri și nesiliți de nimeni. Și-am să dau doar două exemple, amîndouă legate (și) de Blaga și amîndouă de nepriceput pentru cei ce nu le-au trăit (dar își permit să scrie despre ele și să le comenteze, ba chiar să lanseze concluzii și verdicte).

Este vorba despre două producții de presă (una scrisă, alta audio-vizuală), amîndouă conținînd grave distorsiuni ale istoriei, pe fondul unei ignoranțe crase sau a unei denaturări comandate.

Să începem cu *Raoul Șorban, turnătorul din casa lui Lucian Blaga*, articol apărut în *Evenimentul Zilei* (21 noiembrie 2003) sub semnătura a trei făptași: Pora, Șercan și Soica. Deja titlul este fals, tendențios și manipulatoriu: nu este vorba de casa lui Blaga, ci de cea a lui Tudor Bugnariu – comunist notoriu – cu care Dorli Blaga, fiica poetului, s-a măritat împotriva voinței tatălui său. (De altfel, în 1964 – anul în care ar fi început pretinsa turnătorie – Lucian Blaga era mort deja de trei ani!!!)

Să mergem mai departe:

– în articol nu apare nici un document, nici o referire expresă la vreun document oficial sau măcar la numărul de înregistrare al acestuia;

– totul este construit pe afirmații ale d-nei Dorli (Ana-Dorica) Bugnariu (născută Blaga);

– așa-zisa replică a d-lui Raoul Șorban, inserată – vezi Doamne – din motive de fair-play și de *audiatur et altera pars* la sfîrșitul articolului, este vizibil construită în așa fel încît să nu fie convingătoare, fiind, după toate probabilitățile, rezultatul unor întrebări puse la telefon (nonagenarul profesor aflîndu-se la Cluj – și nu la București) și fără ca incriminatul să cunoască, la acea dată, conținutul textului ce urma să apară în paginile *Evenimentului* (nemaivorbind de alte „amănunte” din recuzita contrafacerilor gazetărești, singurele la care se pricep, cît de cît, autorii articolului denigrator).

De ce contrafaceri? Sau este vorba de ignoranță crasă și tembelism? Hai s-o luăm și așa.

Stimați gazetari Pora, Șercan și Soica, pe ce lume trăiți? Cîți ani aveați la vremea respectivă, sau măcar erați născuți? De unde și de la cine ați învățat istoria perioadei respective – și mai ales pe cea premergătoare? Cine și ce erau cei epurați în anii la care vă referiți? Cînd au fost puse la index, întemnițate și în bună măsură exterminate valorile autentice ale românilor și românismului – în toate domeniile – după, sau înainte de 1964? Ce au fost și a cui politică o făceau beneficiarii regimului comunist de dinainte de 1964?

Dacă chiar nu cunoașteți răspunsul corect la întrebările de mai sus (deși mă cam îndoiesc), să încerc să vă lămuresc:

– epurările (și tot ce le-a succedat) au început nu în 1964, ci odată cu preluarea efectivă a puterii de către comuniști, prin 1947-’48, culminînd cu începutul anilor ’50;

– această putere comunistă a fost de sorginte NKVD-istă, iar ținta ei principală era anihilarea și distrugerea a tot ce era românesc și transformarea României într-o colonie sovietică – viitoare „Republică Socialistă Sovietică Românească”, în cel mai bun caz (existînd și alte variante mult mai nefaste – dacă ar fi să amintim doar de celebrul „Plan Valev”, care urmărea, practic, lichidarea României ca stat);

– distrugerea elitei intelectuale și politice românești asta viza, ea nefiind decît un mijloc prin excelență;

– beneficiarii acestei perioade erau în majoritatea lor străini, iar cei români (și autohtoni) nu pot fi calificați decît ca trădători, ca și complici ai forțelor de ocupație sovietice;

– 99% din samavolniciile și crimele care au anihilat și decimat elita intelectualității românești s-au petrecut înainte de 1964;

– în condițiile date, singura cale de emancipare de sub jugul sovietic era virarea (cu ajutor chinez!) spre un regim național comunist capabil – cu compromisurile de rigoare – să salveze România și românismul (ne referim, firește, la o cale realistă și nu utopică!);

– în 1959 trupele sovietice părăsesc România – caz singular în „Lagărul Socialist”;

– la începutul anilor ’60 pleacă și toți comisarii și consilierii (inclusiv KGB!);

– în 1964 se dă o veritabilă declarație de independență a României (repet: cu ajutor chinez!!!), iar, în același an, se deschid porțile pușcăriilor; cei a căror „vină” a fost antisovietismul sînt reabilitați.

În lumina celor de mai sus, „epurații” din 1964-1965, în speță cei ce ocupau funcții importante și se bucurau de toate onorurile, nu puteau fi decît comuniștii pro-sovietici, promotorii debarcatei linii NKVD-iste. Or, Tudor Bugnariu era un comunist de această factură, cu vechi state de funcțiune (încă din ilegalitate).

De altfel, chiar doamna Dorli Bugnariu declară senin că, cităm: „*criticile pe care Bugnariu le aduce regimului* (național-comunist! – n.m.)*, convingerile sale ideologice fiind cunoscute și asumate, erau cu atît mai deranjante pentru comuniști și Securitate*”.

Mai trebuie să subliniem care erau „convingerile ideologice” („cunoscute și asumate”) ale lui Tudor Bugnariu, care deranjau Securitatea în 1964-1965?

Ne putem întreba doar – în condițiile date – ce nevoie mai avea securitatea de informatori în cazul lui T. Bugnariu?

Nu este destul de clar? Cităm în continuare: „(Bugnariu – n.m.) *s-a arătat îngrijorat de faptul că poziția adoptată de partid pe linie statală față de URSS este interpretată de majoritatea intelectualilor drept o poziție ostilă față de sistemul politic din URSS.*

Va să zică Tudor Bugnariu se ridica împotriva emancipării de sub statutul de colonie sovietică și pentru continuarea sovietizării (citește: deznaționalizare, rusificare, etc. – după modelul RSFS Moldovenească)!!! Acceptînd faptul că Securitatea n-ar fi știut despre convingerile și activitatea pro-sovietică a lui Bugnariu (ceea ce soția lui contrazice explicit și public) – trebuia „turnată” sau nu o asemenea convingere și activitate care, în condițiile date, nu putea fi considerată decît ca profund antiromânească?! Să răspundă cititorii și istoria.

Așa arată istoria reală (și nu măsluită) în cele de mai sus. Să-i dorim, totuși, odihnă în pace lui Tudor Bugnariu, dacă nu pentru altceva, măcar pentru faptul că prezența acestuia în familia Blaga, mai mult decît probabil, i-a permis poetului o traversare cît de cît mai acceptabilă a perioadei NKVD-iste.

Să trecem la cealaltă (tot) filă de istorie. Pentru că despre acele vremuri îndepărtate se rostesc, astăzi (în văzul și auzul a sute de mii de oameni), niște prostii care te încremenesc. De pildă, d-l Alex Ștefănescu, în dialog cu Iosif Sava (la „Serata”, deloc muzicală, din 16 august 1997) afirma, în legătură cu Sorin Toma și cu proletcultismul promovat de acesta, că *Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei* a viciat percepția unei generații întregi asupra poeziei lui Tudor Arghezi.

Pentru numele lui Dumnezeu, d-le Ștefănescu, unde erați d-voastră în anii respectivi, ca să vă permiteți asemenea aprecieri? Puteați fi cel mult la grădiniță, în grupa mică. De unde și de la cine ați preluat respectiva gogomănie? De la care „generație”? Ce știți d-voastră sau „informatorii” despre generația noastră? Dar despre profesorii pe care (încă) îi mai aveam la acea vreme? Dar despre „tentația fructului oprit”, mai ales în condițiile în care alternativa care ni se oferea era A. Toma, tatăl lui Sorin și campionul proletcultismului în poezia românească a acelor vremuri?

Stimate d-le Ștefănescu, impactul acelei scrituri asupra generației noastre, generație despre care vă permiteți aprecieri și judecăți în totală necunoștință de cauză, a fost exact opusul celui presupus de dvs.: niciodată Arghezi n-a fost mai citit și mai savurat în licee și universități. Ba mai mult, pot să afirm, răspicat, că nu numai Arghezi, ci și Blaga, Bacovia, Barbu, Ion Pillat, Nichifor Crainic, Adrian Maniu, Minulescu, Voronca, Vinea, Cotruș și mulți alții ne-ar fi rămas mai mult sau mai puțin străini, fără prohibiția care plana asupra lor, fără acea „poezie a putrefacției”! (Prohibiție care a devenit un „certificat de garanție”, un „titlu de onoare și de glorie”!)

Vorbeam de dascălii pe care i-am avut (perioada la care mă refer, 1948-1958, acoperă și ultimii patru ani de liceu, pe lîngă cei șase de facultate). Mulți dintre ei erau „epurați” de pe la universități și refugiați în licee. Profesori care, chiar fără acte de frondă sau disidență manifestă, fără un discurs explicit, reușeau să ne transmită, să ne sugereze cum e cu „putrefacția” și să ne orienteze spre valoare și adevăr. Și, implicit, să ne incite la lectură. Cărțile prohibite circulau, din mînă în mînă, de la grup la grup, mai abitir decît videocasetele de la sfîrșitul anilor ’80. Firește, pe circuite mai subversive și în condiții de mai strictă conspirativitate.

Acești profesori, dascăli cu vocație și de ținută universitară, foloseau și orele de dirigenție pentru a contracara asaltul proletcultismului. Și dacă nu puteau să vorbească, explicit și firesc, despre valorile noastre autentice, le „combăteau”! Dar o făceau atît de bine încît înțelegeam, cu toții, că este vorba, de fapt, de o pledoarie!

Așa că, stimați critici, analiști, istorici, formatori de opinie în general, lăsați-ne generația în pace și nu mai vorbiți de manipulare, îndoctrinare, îndobitocire, mancurtizare etc., că nu știți ce vorbiți! Tot ce ni se poate imputa (dacă pot să mă exprim așa) este duplicitatea. Știam foarte bine pe ce lume trăim, cu ce ne confruntăm, ce vor „tovarășii” să ne facă și ne apăram. Și știam să ne apărăm! Iar dublul discurs, în funcție de conjunctură, de loc, de cei prezenți etc., era arma noastră principală de apărare și de supraviețuire. Ca oameni și ca români!

Ce caută a mea *Istorie alternativă* în contextul de față? Este un avertisment și un protest. Oameni buni, lăsați generațiile (pot spune liniștit) trecute în pace și, dacă tot scrieți despre ele, documentați-vă de la (încă) supraviețuitorii acestora. Iar dacă tot umblați după oameni „denaturați”, ocupați-vă mai bine de prezent, prezent în care elanul vostru „demitizator”, după ce îl contestă pe Eminescu ca poet național, mai nou îl contestă pe Blaga ca poet!

Marile noastre valori, atîtea cîte au fost ele, au supraviețuit atacurilor venite și dirijate din afară.

Acum am început să ni le demolăm noi?! Pe cine, de ce (sau la a cui poruncă) deranjează, de pildă, *Pașii profetului* ori *Poemele luminii*?! Este vorba, cumva, de netezirea căii procesului „obiectiv” al globalizării?

Zeno MILLEA

Accent

Îndreptar *à la* Regman

Cornel Regman a fost în critica literară ceea ce se numește „un malițios”. A făcut critică de întîmpinare de cursă lungă, iar diagnosticele lui erau de cele mai multe ori exacte și întotdeauna enunțate cu franchețe. Nu iubea înfloriturile stilistice în textul critic și nici entuziasmele puerile în fața cărților, ba chiar îi amenda sever și pe cei mai valoroși dintre scriitori. De dragul relativității oricărui diagnostic, de dragul criticii autentice.

Lansîndu-se în *cronica literară* începînd cu propria generație, a cerchiștilor, Cornel Regman a reușit să dea o imagine complexă, cu multe nuanțe, bine surprinse, a literaturii române postbelice. Schimbările de canon nu erau importante pentru el decît în măsura în care se supuneau celui mai restrictiv dintre canoane: al valorii. Acest subtil simț al valorii i-a permis lui Cornel Regman să guste literatura adevărată, indiferent de epoca din care ea făcea parte. Dacă prețuia *Psalmii* lui Doinaș sau *Baladele* lui Radu Stanca, nu însemna că îi rămînea indiferentă poezia lui Ioan Es. Pop sau a lui Mircea Cărtărescu (*Levantul* i se părea o capodoperă și declara acest lucru fără rezerve).

În afara criticii, Regman era cunoscut și ca mare amator de aforisme, calambururi și vorbe de duh, în linia *Cercului literar de la Sibiu*. Probabil că malița din cronicile sale își are originea tocmai în preferința pentru vorbele de duh și ironie, pe care le așeza ca un scut inteligent, puțin cinic în fața obtuzităților și agresiunilor de tot felul, întîmpinate de-a lungul vieții printre semenii săi mai mult sau mai puțin agreabili.

În 1997, cu doar doi ani înainte de moarte, Cornel Regman și-a adunat în volum aforismele (care, altfel, circulau de mult prin lumea literară), sub titlul *Reflexii și reflexe*, la editura revistei *Jurnalul literar*, unde a scris și cronică de întîmpinare după 1990.

La sfîrșitul lui 2011, la editura *Curtea Veche* a apărut ediția a doua revăzută și adăugită a *Reflexiilor și reflexelor*, ⟹

False polemici

(urmare din pag. 1)

măsură de Marta Petreu prin studiul *Blaga şi Cioran, via Pătrăşcanu-Beniuc*[1].

După publicarea în 1956 a volumului *Tentation d'exister* şi apoi a eseului *Lettre a un ami lointain* (NRF, 1957) „*nu numai intelectualii din ţară* – notează Marta Petreu – *s-au simţit lezaţi de antiromânismul răzgîiat al lui Cioran, ci şi exilaţii români din Paris*"[2]. Pentru puterea comunistă din ţară, publicarea celor două texte a fost un bun prilej de a desfăşura o amplă campanie împotriva lui Cioran (citeşte „diaspora română").

Cum a ajuns Blaga să se implice în campania anti Cioran scriind ***Farsa originalităţii*** împotriva aceluia care, pe cînd era în ţară, a scris elogios despre el?

Dacă pe fond atitudinea anti-cioraniană a lui Blaga nu rezistă, totuşi, ieşirea lui pamfletară are cîteva explicaţii acceptabile. Prima ar fi conjunctura istorică. După impunerea „cortinei de fier" şi a „războiului rece", comunicarea dintre Vest şi Est (dintre Vest şi România închisă în lagărul comunist) atît cît a fost era distorsionată ideologic şi politic. A doua ar fi trauma existenţială, morală şi creativă la care a fost supus filosoful şi poetul din Lancrăm de către comunişti, traumă pe care a suportat-o stoic mai bine de zece ani. Blaga (şi mulţi alţii) a fost obiectul unui experiment comunist pe cît de abil-făţarnic, pe atît de criminal[3]. A treia explicaţie plauzibilă ar fi radicala deosebire dintre gîndirea filosofică a celor doi. Corolarul filosofiei blagiene este ideea că omul e sortit („condamnat") creaţiei. Or, întreaga operă a lui Cioran numai pe o astfel de idee nu se fundamentează. În viziunea autorului *Trilogiilor*, un filosof e filosof în măsura în care elaborează un sistem filosofic. Cel care se mulţumeşte, sub diferite motive, cu „sistemul" fragmentelor rămîne la nivelul simplului cugetător, mai mult sau mai puţin original şi profund. În cazul acestui tip de filosofare graniţa dintre cugetare şi expresia ei verbală este ambiguă şi mişcătoare. În aceeaşi măsură, poţi accepta cugetarea şi respinge expresia prea literară sau invers. În al patrulea rînd, se mai poate invoca o reacţie de ordin psihologic. După supoziţia Martei Petreu, Blaga credea la momentul respectiv şi în situaţia lui „*că a critica antiromânismul lui Cioran în compania lui D.D. Roşca, Şerban Cioculescu, G. Călinescu, nu este un fapt dezonorant"*[4]. Acestui complex situaţional îi pune capac atacul mîrşav al lui Beniuc împotriva lui Blaga[5]. Şi ar mai fi ceva. Variantele de manuscris arată că *ceva* îl chinuia pe Blaga[6].

Textul polemic al lui Blaga a apărut, după o mică odisee, în *Contemporanul*, nr. 45 din 9 noiembrie 1962, adică postum. Mica odisee trebuie evocată în datele ei esenţiale deoarece poate lumina anumite aspecte ale textului.

Articolul a fost scris la sugestia lui Constantin Daicoviciu în intervalul august 1959-mai 1960 pentru revista clujeană *Tribuna*. Din motive necunoscute (încă) articolul nu a mai apărut. Un fost nomenclaturist cu sarcini de răspundere pentru cultură, „acolo sus", Pavel Ţugui[7], îşi aminteşte că în toamna lui 1959 Daicoviciu i-ar fi solicitat pentru Blaga volumul lui Cioran *La tentation d'exister*. Conform spuselor respectivului personaj, Leonte Răutu, şeful său, i-ar fi trimis cartea lui Blaga, iar prin mai 1960 şeful i-a înmînat, pentru lectură, manuscrisul lui Blaga. Cu asentimentul acestuia textul a fost trimis spre publicare revistei *Contemporanul*. În partea finală a poveştii, se pare că e implicat şi George Ivaşcu, conducătorul revistei. Din cauze necunoscute, textul apare postum, în 1962 (în mai 1961 Blaga a decedat)[8]. Mărturisirile lui Pavel Ţugui, voit incomplete şi ambiguizate(?) au fost coroborate cu informaţiile din *Viaţa lui Lucian Blaga,* vol. 4, 1999, de Ion Bălu.

După acest demers pregătitor putem face cîteva observaţii asupra conţinutului şi formei articolului pamfletar al lui Blaga.

În prima parte a textului, Cioran este acuzat de lipsă de originalitate. Cred că, formulînd acuzaţiile, Blaga se bazează mai mult pe cărţile scrise în ţară. Un argument ar fi cel stilistic: epitetele şi metaforele folosite şi contextul frastic trimit spre *Pe culmile disperării, Schimbarea la faţă a României, Amurgul gîndurilor.* Cartea *Ispita de-a exista* imprimată la o „tiparniţă pariziană" e calificată drept „*o frunză căzută dintr-un straniu copac*". Afirmaţia: „*Temperamental, îl ştiam pe Cioran ca pe un depresiv grandilocvent care se complace într-un univers contaminat de haos*" sintetizează, în viziunea lui Blaga, cugetarea filosofică a răşinăreanului. La modul ironic, Blaga face ceva sociologie despre „bursa literară" din metropola apuseană. Maliţios, autorul *Trilogiilor* îi reproşează autorului *Ispitei de a exista* că la Paris ar fi putut scrie „Tehnica Succesului Literar", prima lui carte realistă, celelalte fiind „*alcătuite în spirit suprarealist*". Ironia lui Blaga are cîteva trepte suitoare. De la sintagmele de genul celor citate urcă la cele direct minimalizatoare: „*Petrecînd atîta timp la Paris, Emil Cioran nu a trecut cu vederea că această metropolă, de unde se* lansează modele vestimentare *[...] oferă condiţii deosebit de prielnice şi pentru astfel de «lansări»*" (s.n.-I.P.). Următoarea treaptă: „*Se ştie că atîţia pictori [...] şi artişti de toate soiurile, care* şi-au smuls rădăcinile din solul patriei au *izbutit într-adevăr să se lanseze de pe malurile Senei,* luînd exemplul prodigios al seminţelor de păpădie, căci Parisul are vînt bun." (s.n.-I.P.) Pornind de la particular, cazul Cioran, („*Cioran şi-a hrănit adolescenţa cu idei de origine germană...*"), Blaga generalizează („*În oraşul unde trăieşte, el a putut să remarce [...] cum cutare publicist [...] poate să facă carieră spectaculoasă cu ideile luate de-a gata de la gînditori de peste Rin*") ca apoi să se întoarcă la cazul particular. Întoarcerea e abruptă, de tipul „*in medias res*": „*Emil Cioran gîndeşte mai puţin cu materia cenuşie, pe cît cu capetele reumatice ale nervilor. El exaltă mai presus de orice «originalitatea» încîntîndu-se de isprăvile sale ca un cîntăreţ care se ascultă cîntînd. Din nefericire omul nu-şi aplică mania* deşelenind *el însuşi pămîntul gîndirii pînă la o adîncime unde ar putea fi vorba despre o substanţială, efectivă originalitate. «Originalitatea» lui Cioran este în punctele ei esenţiale, mimată*". Cioran, afirmă Blaga, suferă de o „*amnezie a ghilimelelor*". Acuza lipsei de originalitate este desfăşurată în cercuri concentrice cu o rază tot mai mică pînă la punct, adică la zero. Originalitatea îi este inaccesibilă autorului „silogismelor" deoarece acesta „*se arată încă puternic fixat asupra vîrstei de adolescent. Şi în psihologia de invidiat şi plină de toane a acestei vîrste*". Reluînd acuza de „*amnezie de ghilimele*", Blaga invocă şi alte aspecte-argumente: filosoful incriminat e „*colecţionar lucrativ*": „*adolescentul citeşte mult dar asimilează după puteri*" fără „*să recunoască vreo «autoritate»*". Concluzia: Cioran e „un epigon", un „*exhibiţionist al disperării pe toate culmile*". La acest comportament, autorul *Demiurgului cel rău* nu renunţă nici în „*anotimpul avansat-tomnatic*". Textul blagian e încărcat cu aprecieri dure: filosoful franţuzit este original numai „*în frază, în expresie, în cîte un cuvînt, în cîte un paradox. Şi apoi mai vîrtos, prin «atitudini», prin atitudini destinate să sperie sau cel puţin să uluiască Cuminţenia Pămîntului*". (De reţinut splendida metaforă din finalul frazei.) Portretul dur e încheiat ironic prin mimarea pendulării între refuz şi aprobare: „*e treaba lui Cioran, dacă el vrea să supere cu cîte un bobîrnac Cuminţenia Pămîntului*".

Partea a doua a pamfletului e consacrată celuilalt aspect, mult mai grav, în viziunea lui Blaga, decît lipsa originalităţii, anume blasfemiei lui Cioran la adresa neamului părinţilor săi. Blaga este de-a dreptul revoltat pentru „*defăimarea poporului din care descinde*". Blaga e revoltat nu numai că Cioran pune pe tapet anumite defecte ale neamului românesc sau neîmplinirile istoriei de care ar fi vinovat, ci şi de faptul că vin din partea unui recidivist rătăcit într-un moment istoric neprielnic pentru popoarele mici, precum cel românesc, închise în lagărul sovietic. Blaga nu acceptă astfel de gesturi cînd „*fiii tuturor popoarelor caută, dimpotrivă, să şi le înalţe pe cît cu putinţă*". După ce, cu durere reproduce cîteva fraze din textul cioranian incriminat şi îi condamnă „*existenţialismul de cafenea*" îi aduce aminte acuzatului de „*istoria, cîntecul, lacrima milenară, vetrele, gîndurile, aleanurile, muncile, creaţiile*" poporului „*din care s-ar fi putut crede că şi el este un strop chinuit de nostalgie*". Să reţinem cadenţa de doină a frazei blagiene care adună într-o singură albie realităţi istorice şi spirituale din care a ieşit şi cel care acum se dezice de ele. Oarecum retoric, autorul *Spaţiului mioritic* se întreabă: „*Oare cînd Emil Cioran se va hotărî să-şi părăsească vîrsta adoptivă*" pentru a se îndrepta spre cele „*cu care a rămas dator vieţii*"?

Procesul comunismului

Blaga îşi încheie textul polemic cu un adevărat **PS**: „*Cam astfel voiam să-mi închei rîndurile de faţă, nu prea multe. Dar aflu că Emil Cioran a publicat recent în* Nouvelle Revue Française [...] Amicii mei, tiranii. *Sub aripa filosofiei lui Nietzsche se face în eseu o preamărire a apetitului de putere, de forme demenţiale, a tiranilor de tipul lui Hitler.*"

Concluzia generală a lui Blaga: „*Cazul Cioran e iremediabil*", el rămîne în continuare în „*rolul de bufon care îngînă*". Ultima frază a textului lui Blaga este ghilotina: „*Poate că astăzi, la cincizeci şi atîţia de ani de la moartea sa, Nietzsche îşi şopteşte ultimele cuvinte: «luaţi-l de aici. Nu e zmeu, e numai maimuţă»*".

Din spatele stilului şi construcţiei textului aproape impecabile polemic răsare întrebarea: are sau nu dreptate Blaga în afirmaţiile sale la adresa lui Cioran? Dincolo de circumstanţele invocate pentru a găsi o explicaţie implicării lui în campania anti-Cioran, cred că, pe fond, Blaga are dreptate. Are dreptate în măsura în care condamnă exagerările, terubilismele „vîrstei adoptive". Stilul maestru al lui Cioran, ne lasă Blaga să înţelegem, fără acoperire în originalitate şi profunzime ideatice duce la bufonerie şi butaforie. Prin această idee subtextuală textul polemic al lui Blaga depăşeşte cazul particular, Cioran.

Aproape sigur că lui Blaga i-au fost transmise numai fragmente din cartea lui Cioran, anume acelea în care îşi calomniază poporul (în primul rînd eseul *Mică teorie a destinului*) şi din care el şi-a extras citatele[9].

Cioran a avut cunoştinţă (vezi *Caietele*) de campania din ţară împotriva sa, dar a fost prea puţin afectat. Doar articolul lui Blaga i-a provocat un adevărat şoc. Dar trebuie să menţionăm un aspect pe care unii îl cam trec cu vederea. Cioran nu a înţeles nimic, nici din destinul lui Noica, colegul de generaţie rămas în ţară, nici ce i s-a întîmplat lui Blaga.

La oferta lui Arşavir Acterian, şi el coleg de generaţie, de a-i trimite volumul lui Blaga, *Izvoade* apărut în 1972, Cioran îi răspunde: „*Nu-i nevoie să-mi trimiţi textul lui Blaga despre mine. L-am citit şi nu mă onorează nici pe mine, nici pe el.*"

Ionel POPA

PS. Afirmam că ceva îl chinuia pe Blaga. Îl chinuia regretul. Cu toate condiţiile grele de existenţă, Blaga a încercat să amîne „răspunsul" la cererea făcută de puterea comunistă. Omul Blaga aproape clachează cînd Daicoviciu (intermediarul) i s-ar fi adresat imperativ cu: Scrie mă, că te arestează şi nu te mai poţi apăra. Şi chiar după ce a redactat textul, probabil, a încercat să amîne pe cît posibil publicarea lui. Articolul îndreptat contra lui Cioran vede lumina tiparului după moartea lui Blaga. (apud Ion Necula, cronică la Mircea Diaconu, *Întîlnire cu Cioran*, în *Spaţii culturale*, nr. 14, ianuarie-februarie, 2011).

Bibliografie şi note:

*) cf. Mircea Popa.

1. Studiul face parte din vol. *Filosofii paralele*, Ed. Limes, 2005, p. 64-100. Cunoscătoare a problemei, universitara clujeană nu se lasă intimidată de statutul filosofului din mansarda de *pe rue de l'Odéon*. În esenţă nu-i iartă lui Cioran ieşirile antiromâneşti nemotivate. Adevărul e că Cioran-francezul a fost cam *nelămurit* cu privire la destinul tragic al neamului său, şi mai ales cu cel de după ultimul război cînd ţara a fost călcată de ciubotele sovietice.

2. Vezi, spre exemplu, mărturiile intelectualilor români inculpaţi în procesul lotului Noica-Pillat, consemnate în cartea lui Stelian Tănase, *Anatomia mistificării, 1944-1989*, Ed. Humanitas, 1999.

3. Problema poate fi documentată cu *Viaţa lui Lucian Blaga*, vol. 4, de Ion Bălu, 1999, Marta Petreu, *op. cit.* În studiul său, Marta Petru surprinde foarte bine rolul de diavol roşu pe care l-a avut în cultura română (în particular, în cazul lui Blaga) indivizi precum Leonte Răutu, Lucreţiu Pătrăşcanu, Mihai Beniuc, Nestor Ignat.

4. Marta Petreu, *op. cit.*, p. 89.

5. În vara lui 1959 în *Gazeta literară*, nr.29, iulie, apare un fragment din romanul *Pe muchie de cuţit*, în care pigmeul Beniuc îl atacă grosolan pe Blaga extinzîndu-şi atacul şi asupra părinţilor.

6. Descrierea manuscriselor o face Marta Petreu în *op. cit.*.

7. Pavel Ţugui, *Amurgul demiurgilor Arghezi, Blaga, Călinescu*, Ed. Floarea Darurilor, 1998.

8. Informaţiile au fost extrase din *Filosofii paralele* de Marta Petreu.

9. În *op. cit.*, Marta Petru afirmă: „*Din informaţiile care există pînă acum nu avem certitudinea că Blaga a avut într-adevăr la dispoziţie volumul lui Cioran [...]. E posibil ca Leonte Răutu nu i-a trimis de fapt cartea cerută şi că Blaga a lucrat, aşa cum presupune Dorli Blaga numai pe bază de extrase.*"

10. Emil Cioran, *Scrisori către cei de acasă*, Ed. Humanitas, 1995, p. 208

⇐ sub îngrijirea fiului său, Ştefăniţă Regman, cu prefaţa din 1997 a lui Alexandru Paleologu şi cu o postfaţă de Emil Hurezeanu.

„*Au fost epoci în care oamenii de spirit erau, printr-un consens spontan şi tacit al elitelor, regi ai societăţii. Aceste epoci au fost relativ scurte, deşi oamenii de spirit au existat totdeauna şi pretutindeni. În Europa, epoca lor clasică au fost secolele al XV-lea şi al XVIII-lea: Saint-Evremond, Bussy-Rabutin, Rivarol, Chamfort, John Wilkes, Lordul Chesterfield etc. Mai tîrziu, în zilele noastre, oamenii de spirit nu mai sînt agreaţi (...) Sînt socotiţi fără inimă, neserioşi, „zeflemişti" ş.c.l. Mai există şi oamenii duhlii. E greu de precizat nuanţa, dar se simte. Aceştia au un caracter mai popular. Ceilalţi, unul modern, mai individualizat, şi o expresie concisă, casantă, ireplicabilă. Dacă scriu, sînt autori de comedii, de epistole sau de maxime şi aforisme. Deosebirea dintre omul de spirit şi cel* duhliu *se poate sugera pomenind doua nume vădit contrastante, să zicem Rivarol şi Nastratin.*"

Aşa îşi începea în 1997 Alexandru Paleologu *prefaţa* la cartea lui Cornel Regman, făcînd deci cîteva observaţii despre însemnătatea oamenilor de spirit de-a lungul secolelor şi o distincţie binevenită între caracterul individualizant şi modern al omului de spirit cultivat şi caracterul popular şi oarecum naiv al *duhliului*. Pasajul este mai lung, interesant, dar nu mă încumet să citez mai departe ca nu cumva să ilustrez prin metodă chiar un aforism al lui Regman: „**Cum se scrie critică de către unii: *Lungi-va citatul şi-şi va spori cronica sa şi denarul său***".

Chiar dacă omul de spirit şi-a pierdut din prestigiu în contemporaneitate, meritele sale nu sînt mai puţin importante în definirea unor epoci şi în denunţarea unor moravuri şchioape, parcă eterne, doar în decoruri schimbate. Imaginea unei societăţi, mai ales a uneia în refacere, se creează şi prin satirizarea ei, nu numai prin analize sau fresce literare, iar moraliştii au avut mereu această intuiţie.

Este Cornel Regman în *Reflexii şi reflexe* un moralist? Dacă propune un îndreptar de bune moravuri, da. Şi dacă rîsul e formula de bază a îndreptarului, atunci moralistul e şi mai credibil, fiindcă nu încearcă să certe cu bătul, ci cu spiritul zeflemitor, al cărui şfichi e mai usturător.

A doua ediţie, aflăm din *nota de ediţie* a lui Ştefăniţă Regman, a fost gîndită de însuşi autorul aforismelor, modificările şi reformulările respectînd „exemplarul de lucru" şi corecturile acestuia. Au rezultat cîteva secţiuni: *D'ale epocii de aur, D'ale tranziţiei, D'ale scriitorilor şi artiştilor, Existenţiale, Istoricale, Moftologicale.*

Foarte savuroase mi s-au părut aforismele şi calambururile din *Moftologicale*: „**Sora calamburului: *iapambura***", „**Beţivul îşi face zilnic *mea cupa***", „**Îi plăceau giumbuşlucurile: avea *l'esprit de Funès***", „**Sancţionat pentru exprimare licenţioasă: A *clochemerlit-o***", „**Un pederast la Ipoteşti: *Fiind păduri, băieţi cutreieram***" (1979), „**Eroarea frecventă a pederaştilor: Ignoraţia Elenchii!**", „**Dreptul de reproducere al mirilor în noaptea nunţii: *Copynight*!**". Mai sînt şi altele, chiar mai fără perdea decît cele citate de mine.

În *Existenţiale* tonul e ceva mai grav, dar rîsul e la locul lui: „**Viaţa? O stare de răsfăţ şi jubilaţie a materiei**", „**Scopul vieţii? Însăşi viaţa! Numai că pentru această învîrtire în cerc ea are de plătit un preţ. La *pleonasm* se răspunde cu *neoplasm***", „**Rousseauism: Degetul mic de la picior se naşte bun de la natură, dar societatea pantofului îl perverteşte**", „**Negaţie în termeni: un futurolog la andropauză**", „**Dacă n-ar fi moartea, ce succes ar avea ateismul!**". Aforisme vesele şi triste! Ochi atent, ureche trează, expresivitate mare!

Nu toate vorbele de duh sînt egal reuşite, unele ne par astăzi datate, altele, naive, dar impresia generală e favorabilă mai ales că destule aforisme au formulări memorabile şi sensuri cu tîlc.

D'ale tranziţiei rescrie pas cu pas momente cheie ale României postdecembriste legate vizibil de perioada de dinainte de '89 prin... moravuri neschimbate sau bine adaptate la tranziţie: „**Profitori nu vă neliniştiţi: prostia se reface cu fiecare nouă generaţie!**", „**Politică înaltă: Zvon cu zvon se scoate.**", „**Minerii: - Noi nu gîndim. Noi venim!**".

Cînd se ocupă de lumea artistică românească, Cornel Regman devine şi mai casant şi plin de vervă, fiind pe un teritoriu pe care îl cunoaşte bine, astfel încît nu se cruţă nici pe sine: „**Regman: satirul duhului său**."

D'ale scriitorilor şi artiştilor, a treia secţiune a cărţii, cuprinde cugetări maliţioase şi pline de umor despre scriitorii prinşi în acest insectar amuzant pe o perioadă lungă, înainte şi după Revoluţie. Acelaşi ochi atent vede infatuările, ridicolul, prostia, ambiţiile, orgoliile neascunse, fără să le sancţioneze drastic, ci de la distanţa dată de dispoziţia ludică perpetuă a autorului: „**Unii poeţi iau peste picior... limba.**", „**O fi românul născut poet, dar prea mulţi poeţi sînt născuţi prozatori!**", „**Am constatat că nu puţini confraţi (Adrian Marino, de pildă) suferă de *megalomania persecuţiei.***", „**Cultură minoră şi cultură majoră: De la plaiul *brebitic* la masivul *brebanitic.***", „**Somaţie făcută plagiatorilor: *Ciorna, ciorna, fratre!***", „***Qui bene bibere, bene pippidi.***", „**Nu sînt un lector sistematic. Vai, n-am citit nici pe Ilie Tănăsache, nici pe Corneliu Ştefanache.**", „**Îmi place schiţa şi nu Velea.**", „**Ce-i lipseşte culturii române? Cei şapte sute de ani de acasă.**", „**Iambicul Doinaş, trohaicul Regman, tetrasilabicul Ioanichie, dactilicul Balotă, tactilicul Nego[iţescu]!**", „**Li se impută unor critici tezişti că fac prea mult caz de Bertold Brecht. Părerea mea e că au tot Brechtul!**".

Maliţia din cronicile lui Cornel Regman a rămas un semn distinctiv al criticului, maliţia din aforisme se pierde în mai marea cantitate de umor, în rîsul eliberator provocat de savuroasele vorbe de duh. Un îndreptar dulce-amărui al moravurilor dîmboviţene.

Georgeta DRĂGHICI

Reevaluări: La întîlnirea cu Papini

(urmare din pag. 1)

loviseră acum întreg nordul Italiei pînă la Roma. La Assisi, mărturisea mai tîrziu scriitorul român, „***descoperisem puterea cu care un om modificase o lume şi un peisaj***” ca „***salvator al bisericii şi poate al întregii creştinătăţi ameninţată nu numai de necredincioşi şi de dorinţa celor laşi de a pactiza cu ei, dar şi de huzurul în care Occidentul a crezut întotdeauna că poate să-şi rezolve, sau să-şi uite, problemele lui de viaţă şi de moarte***”. La Florenţa, „***intram în biserici şi, de foame, vedeam lumînările transformîndu-se în miere, în unt, în alviţă. Le stingeam în gînd şi le mîncam, cu voia sfinţilor de pe fresce care-mi zîmbeau dorindu-mi poftă bună. Mă opream la vitrinele cofetăriilor, în Via Tornabuoni, şi priveam tortele copioase, zidite în etaje de creme şi ciocolături la care nu puteam avea acces. Înfulecam, în Via de'Neri, ca să mă consolez, o bucată ieftină şi săţioasă de mămăligă de castane***”[1].

În 11 ianuarie 1947 însă, Vintilă Horia are şansa, prin intermediul lui Mario Gozzini, redactor la Editura Valecchio, să-l întîlnească la Florenţa, „***în Via Guerrazzi, la numărul 10***”, pe Giovanni Papini, iar evenimentul înseamnă, în existenţa scriitorului român, şi o mai clară evidenţiere a sensurilor profunde determinate de conştientizarea exilului ca formă politică de combatere şi total refuz al comunismului. („***Ura între oameni, frig şi mizerie, asta se ascunde sub formula «lumina vine de la răsărit», pe care intelectualii noştri o agită prin gazete, cu aceeaşi fervoare servilă cu care imaginam mai ieri ditirambe filo-teutonice. «Prin Mitică la salvarea României» sau «Capul ce se pleacă...».***”)

Marele scriitor italian, aproape orb, face o figură cu totul reprezentativă prin trimiterile şi simbolistica biblică a „cazului”. Nu vede decît hîrtia pe care îşi aşterne gîndurile, pusă la distanţă de doar cîteva degete de lumina ochilor, dar *vizualizează* esenţa vieţii, are tăria să conceapă şi să dea expresie întrezăririi viitorului. Universul papinian releagă, în memoria lui Vintilă Horia exilatul, contactele cu generaţia tînără, cea mai mult sau mai puţin *autenticistă*, de la G. Călinescu (înclinat îndeosebi spre substanţialismul camilpetrescian) pînă la Mircea Eliade, ce precede tinereţea creativă a poetului *Procesiunilor*.

Cînd Giovanni Papini deschide apoi discuţia despre starea „politică” a lui Alexandru Marcu, cel ce-i introdusese în circulaţia literaturii române *Storia di Cristo*, scriitorul aflat în primii ani ai refugiului său anticomunist dintr-o Italie pe cale de comunizare este nevoit să-şi înfăţişeze condiţia asumată a exilului şi să prezinte totodată extrem de sumar şi parţial neclar situaţia neamului său din Carpaţi şi de la Dunăre, ocupat militar de sovietici în profundă contradicţie cu realitatea războiului nu de mult încheiat. „Problema” – observă pertinent Vintilă Horia, anticipînd înţelesul papinian al lucrurilor – nu „rezolvă”, ca existenţă fizică şi intelectuală, „cazul” profesorului italienist Alexandru Marcu doar, ci se impune aberant asupra situaţiei întregii Europe, cedată iresponsabil de anglo-americani cominternismului stalinian.

Recomandarea lui Papini asigură şi angajarea, susţinută prin colaborări, a lui Vintilă Horia la *Ultima*, ca şi la Editura Valecchi, întoarcerea sa firească în lumea presei şi în viaţa editorială italiană, capabilă să-i ofere într-o mică măsură şi întreţinerea zilnică. „***Omul Papini, ca şi opera lui, mă atrăgeau şi, totodată, mă împingeau către o rezervă din care n-am mai putut să ies niciodată în decursul unui an întreg, cît a durat şederea mea la Florenţa. Trăiam o epocă de lucru intens, de lecturi şi de foame (...). Discutam cu Papini despre literatura dupărăzboiului. Nu-i înţelegeam aversiunea pentru Kafka, pe care-l citeam dimineaţa în frigul de la Biblioteca Naţională, şi nici entuziasmul pentru scriitori care mă încîntau mai puţin. Îl contraziceam cu mare respect, căci nu m-am putut niciodată desprinde în faţa lui de gîndul că izbutisem să intru în intimitatea idolului primei mele tinereţi.***”[2]

Atunci cînd Vintilă Horia scria aceste rînduri, Giovanni Papini nu mai era în viaţă. Se stinsese în 8 iulie 1956. Dar mărturia scriitorului român se completează magistral în lumina adevărului prin recunoaşterea faptului că într-un univers contemporan, ce urmărea şi, din păcate, urmăreşte şi astăzi tenace – cum constata Eugenio Garin – o „***înspăimîntătoare mutilare a omului***”, viziunea papiniană a închegării unei grupări filosofice florentine, poate chiar „ultima”, îşi propunea „***de a apăra* dimensiunile omului *şi viaţa lui spirituală***” tocmai prin asigurarea „***înţelesului absolut al libertăţii***”.

În anul cînd Vintilă Horia l-a frecventat, Papini scria încă la *Vita di Michelangiolo nella vita del suo tempo*, carte apărută în 1949, care marchează în opera lui continuitatea preocupărilor în configurarea unui „cult” al Renaşterii, dar accentuează totodată aici prezenţa supremă a „*spiritului creştin*” şi combate încă o dată *teza* lui Burchardt, referitoare la *păgînismul* renascentist, însă nu dintr-o tendinţă anti-germanistă – aşa

cum s-a crezut mai apoi –, ci tocmai dintr-o amplă şi profundă privire acordată latinităţii. Cum cel de-al doilea măcel mondial a învins pe toate planurile superioritatea conştiinţei raţionale latine, marginalizînd-o chiar sub aspect spiritual creştin şi asigurînd victoria instinctuală a păgînismului de sorginte ruso-anglo-saxonică, prin dictatura impusă a *năvălitorilor*, însingurarea lui Papini, *boicotarea*, *duşmănia* şi *dispreţul* ce l-au exclus practic din viaţa publică a ultimei perioade a timpului său, se explică în concepţia lui Vintilă Horia, ca şi în acea a lui Mircea Eliade, de altfel, ca replică fundamentală la prăbuşirea dezvoltării fireşti a umanităţii, asemănîndu-se cu atitudinea declanşată în fond de *mondialism* faţă de Heidegger sau de Unamuno, de Iorga sau de Nae Ionescu. De altfel, încă din mai 1947, Vintilă Horia ţinea să noteze în jurnalul său, înregistrînd, în redacţia de la *Ultima*, „dinamica” unui adevărat „exerciţiu spiritual” în confruntarea polemică dintre cei aflaţi atunci în gruparea papiniană: „***Vor să salveze omul prin întoarcerea la credinţă.***” Şi, imediat după aceea, constatarea proprie: „***Şi eu sunt convins că numai credinţa poate anula efectele prostiei înnăscute a speciei umane, poate constrînge omul mediocru, care azi face politică, de a nu face nimic. Asta ar da oarecare libertate omului creator.***”

Ideea se sprijină pe cîteva observaţii şi însemnări notate în jurnal, mai ales în momentul în care Vintilă Horia se vede dintr-o dată încolţit să-şi ia „***rămas bun de la această Florenţă însorită şi senină* – era către finele lui septembrie 1947 – *păstrată parcă de o mînă înţelegătoare, dincolo de pîlpîirea minoră şi hidoasă a grijilor noastre cotidiene. Ca nişte păsări domestice, de viaţă, redevenim sălbatici odată cu venirea toamnei. Întocmai unor cocori pidosnici, semnul frunzelor căzute ne îndeamnă către nord. Ne facem iar bagajele şi plecăm. De ce? Unde?***”

Desprinderea presimţită sau aşteptată chiar se cantonează pe imaginea şi substanţialitatea artistică a semnificaţiilor Florenţei. Bogăţia imaginilor desprinse din muzee nu lasă loc decît unei meditaţii în marginea operelor care, mai mult sau mai puţin, răspund necesităţilor şi argumentelor existenţei cotidiene a scriitorului:

„***La Pitti şi la Boboli, ca să-mi reîmprospătez pasiunile. Cele două Madone ale lui Murillo (în special «Madonna con Gesù Bambino», simplă şi spaniolă, reţinută şi demnă, ca o femeie care ştie ce-i viaţa şi nu-i mai acordă nici o iluzie. Iisus cu mîna sprijinită pe sînul matern, cu ochii plini de speranţa necunoscutului, tinde să se desfacă de acest pesimism liniştit şi să-şi ia avîntul către oameni). Autoportretul lui Rubens, (cu fratele său Filip alături şi cu cei doi gentilomi flamanzi), scăldat într-o coaptă lumină crepusculară. În dreapta tabloului, patru lalele olandeze, lîngă un bust antic, proiectate pe un perete gălbui şi cu o coloană de marmură striată de culori triste şi bogate. Fragmentul acesta de natură moartă e imaginea însăşi a barocului: un amurg concentrat şi pasiv. Unul din cele mai frumoase tablouri din lume. Pe peretele alăturat, «Urmările războiului», tot de Rubens, cu siluete de soldaţi şi femei, fluturînde ca flăcările unui foc împins de un vînt diabolic. Apoi, în parcul de la Boboli, pe aleea de cipreşi eterni care coboară către bazinul cu peşti hămesiţi. Soare de toamnă. Mă desfac cu greu de acest peisaj care m-a îmbogăţit şi m-a simplificat.***” Am extras acest fragment de jurnal din textul *Postfaţă la un deceniu personal* cu care poetul îşi încheia volumul de versuri *A murit un sfînt...*, publicat la Editura Cartea pribegiei, Buenos Aires, 1951.

Se mai cuvine, de asemenea, de a fi semnalată, în interpretarea scriitorului român, o fecundă observaţie în modernitate, în impunerea gîndirii lui Giovanni Papini: dacă Evul Mediu a însemnat în viziunea marelui italian o „***imitaţie a Fiului***”, iar Renaşterea s-a definit ca o „***imitaţie a Tatălui***”, apoi timpul uman ce trebuie să se concretizeze într-un viitor iminent, nu prea îndepărtat, tinde să se finalizeze într-o „***imitaţie a Duhului Sfînt***”. De unde şi sabotarea disperată a religiei creştine astăzi, încercarea de eliminare a ei dintre dezideratele esenţiale ale „comunităţii europene”, mai mult încă, trecerea spiritualităţii vieţii mereu în planul secund al actualităţii strict economico-industriale şi alimentare.

La sfîrşitul lui februarie 1948, Vintilă Horia părăsea Italia, poate chiar însoţit de ideea că abandonează oarecum definitiv Europa pe cale de generalizată comunizare, descinzînd într-un alt continent în abordarea „drumurilor” exilului său anticomunist, dar niciodată scriitorul nu s-a îndepărtat de sensul activ al latinităţii în definirea europeană a neamului românesc şi nici de spiritul gîndirii papiniene, cu toate că în 7 octombrie 1947 găsim în seria însemnărilor din *Antilethe* şi unele reacţii destul de violente de contestare a valorilor „umaniste” ale Renaşterii, chiar prin perspectiva de abordare afirmată de ilustrul gînditor de la Florenţa. „***Îmi dau seama că* locul meu *e mai mult la Assisi decît la Florenţa. Am devenit un inamic al Renaşterii. Acuz această epocă de artificială evoluţie, de următoarele crime: 1. A smuls sufletul omului din cer, pentru a-l exila pe pămînt (O nouă izgonire din Rai). 2. A înlocuit revelaţia prin cunoaştere, credinţa prin raţiune, a înlocuit civilizaţia sfinţilor prin civilizaţia oamenilor de ştiinţă. 3. A creat mitul progresului şi al infailibilităţii raţiunii. 4. A pus bazele, în politică, Revoluţiei franceze şi a comunismului.***”[3]

Poziţia adoptată de Vintilă Horia atunci pare că reflectă aici totala sa neîngăduinţă faţă de jocul gratuit al ideilor, în raport cu iresponsabilitatea, fie ea chiar şi una genială, de a accepta în discuţie intelectuală degenerescenţele ideologiilor şi falsa expresie a culturilor împinse spre progresivă deformare ideatică. Scriitorul român intrat în exil coboară astfel *evoluţia istorică* pînă la ultimele consecinţe ale contemporaneizării, producînd bomba atomică şi lansînd *imitaţia* ca formă culturală în determinarea modernităţii aproximative. Dacă prin *creştinism* Evul Mediu a contopit lumea latină cu cea a germanităţii, „***Reforma nu a fost decît un anti-umanism***”. Certitudinea existenţială a omului ca persoană cosmică a fost înlocuită de *întrebări* şi *incertitudini*, ce au limitat în mod considerabil conştiinţa credinţei. Sînt evidenţiate, prin urmare, în negativ, aspecte ale negării *renascentismului* ca dimensiune intelectuală a posterităţii, fără a se diminua însă cu nimic, în planul pozitiv al idealităţii, demonstraţia analitică papiniană asupra fenomenului creativ al Renaşterii.

În eseul *Giovanni Papini*, apărut în 1963, la Paris, în colecţia „Conversion célebres”, sub direcţia lui Gilbert Ganne, la Editura Wesmael-Charlier, Vintilă Horia a dezvoltat, actualizînd perspectiva sa de ansamblu asupra unui asemenea punct de vedere, menit să sensibilizeze, la nivel francez şi nu numai, integrarea gînditorului de la Florenţa în tumultul de idei al epocii. Cartea se deschide de altfel, cu un capitol semnificativ intitulat *Papini şi noi*, iar pe parcursul expunerii autorul coboară dezbaterea, fără menajamente, pînă la *camelionismul* politic al lui Malaparte sau a lui Sartre, la erorile, asumate ideologic, ale lui Gide şi Panait Istrati, sau pînă la modul de a prelua comunismul *luciferic* în interpretarea lui André Malraux.

Pregătindu-se să abordeze „călătoria” sa peste ocean în America Latină, în Argentina, Vintilă Horia trimite în Spania, pentru apariţia într-o publicaţie de prestigiu şi de mare circulaţie europeană, însemnările din *jurnal* ce reflectau întîlnirile sale cu Giovanni Papini transpuse într-un interviu pe care, prin intermediul lui Alexandru Busuioceanu, probabil, revista *Insula* l-a publicat în 15 ianuarie 1948. Scriitorul român i-a adus lui Papini o săptămînă şi cîteva zile mai tîrziu exemplarul din *Insula*[4], reflectînd convorbirile sintetizate într-o singulară intervenţie publicistică ce avea să stimuleze 15 ani mai tîrziu eseul amintit mai sus. La despărţire, ultima de altfel, Giovanni Papini a înscris o dedicaţie pe una dintre cărţile (*Santi e poeti*), pe care i le-a oferit românului, motivînd şi aventura existenţială a tînărului său confrate şi aluzia firească la asumarea exilului de sorginte anticomunistă: „***A Vintila Horia, poète, avec des vœux affectueux pour son expérience américaine, son Giovanni Papini. Florence, le 26 janvier 1948.***” O lună şi două zile mai tîrziu, vaporul pe care s-a îmbarcat la Genova scriitorul român şi soţia sa părăsea ţărmurile Italiei.

Nicolae FLORESCU

Note:

1. Vezi: Vintilă Horia, *Crăciunuri*, în *Cuvântul în exil*, Freising, decembrie 1962, p. 2 şi urm..
2. *Despre Papini – confesiune*, în revista *Perspective creştine*, Roma, sept. 1956. Articol republicat în vol. Vintilă Horia, *Suflete cu umbra pe pămînt*, ed. cit., pp. 168-174.
3. În *Curierul Creştin*, an II, Buenos Aires, ian.-mart. 1952. Text reprodus în vol. Vintilă Horia, *Suflete cu umbra pe pămînt*, ed. cit., p. 85.
4. Interviul este precedat la reproducerea sa în volumul din 1963 de următorul şapou al autorului: „*Cette* interview *a été publiée le 15 Janvier 1948 par la revue « Insula » de Madrid. Je l'ai écrite après une longue visite chez Papini en Septembre ou Octobre 1947. Je la reproduis ici en entier, car je la trouve palpitante de vie après tant d'années, reflet fidèle de ce que Papini pensait à l'époque. Ses opinions sur le roman étaient loin de me satisfaire, mais je notais, une fois de retour chez moi, tout ce qu'il me disait et j'y méditais, terriblement seul dans ce commencement de mon exil, consolé par la confiance que cet homme me faisait et par la chaleur d'une amitié qui nous enveloppait peu à peu et qui constituait alors une de mes raisons de vivre.*”

Teze şi antiteze: Gherasim Luca la Paris

(urmare din pag. 1)

asistenta dînsului Domnişoara Odile Caule, a organizat această vînzare care a avut loc la Paris, la Hôtel Drouot, joi 5 şi vineri 6 aprilie 2012.

Noul Director General al Casei de licitaţie Drouot are intenţia să modernizeze, ameliorîndu-le, prestaţiile, atît din punctul de vedere al vînzătorului cît şi al cumpărătorului, pentru a face o mai bună concurenţă Caselor anglo-saxone Christie's şi Sotheby's. Vînzarea avangărzilor secolului XX a beneficiat de o sală modernizată în întregime pentru a oferi o colecţie excepţională atît cantitativ, 554 loturi repartizate în două zile, cît şi calitativ. 118 loturi referitoare la suprarealismul românesc, printre care Gherasim Luca era prezent cu 42 loturi, fără a număra încă 20 de intervenţii ale lui în reviste şi diverse volume. Printre obiectele rare şi căutate, erau romane, manuscrise şi desene originale, cît şi reviste, de exemplu *Alge*, şi publicaţia erotică redactată de grupul Alge, *Pula**.

Am trăit două zile în lumea eclectismului, într-un muzeu magic şi efemer; acest articol are ambiţia de a vă face să trăiţi şi d-voastră această aventură.

Personajul straniu care a fost Urmuz la începutul secolului trecut pare a fi marele organizator al mişcării literare a avangardei: povestitor al bizarului, înainte de a se sinucide în 1923, a reunit în jurul lui o pleiadă de poeţi cărora le-a comunicat nebunia lui vizionară. Cît despre Tzara, tînăr zelos pe lîngă Urmuz, se stabileşte la Paris în 1920, după şederea în Elveţia, şi îi aduce pe Breton, Aragon, Eluard, Soupault şi Picabia la „dadaism". Gruparea organizează multe activităţi, cum o dovedesc cele 4 lucrări puse în vînzare, numerele 147 la 150; lotul 148, „Dada soulève tout. Tract-manifest" este îndreptat contra lui Marinetti şi futurismul italian, estimare 1.200/1.500 €. Numărul 149, „Excursii şi vizite Dada", Paris, 14 aprilie [1921], manifest-program al primei manifestaţii publice dadaiste din 1921; nu este neinteresant de menţionat că a avut loc în biserica franceză ortodoxă Saint-Julien-le-Pauvre. Vîndut cu 1.400 €, estimarea 1.000/1.200 €. „Statutul asociaţiei pentru studierea mişcării Dada", Paris, 14 octombrie 1964, estimare 300/400 €.

Lotul 147 intitulat „Papillons Dada", decembrie 1919, a stîrnit mult interes. Este compus din 4 „papillons" (panglici de hîrtie) în aceeaşi ramă şi ilustrează umorul Dada: reuniune completă a celor 4 fluturaşi Dada:

- Dada, societate anonimă: Tipar negru pe hîrtie trandafirie.
- Tăceţi: Tipar negru pe hîrtie crem.
- Fiecare spectator e un intrigant: Tipar negru pe hîrtie de culoarea narcisei galbene.
- Dada nu înseamnă Nimic: Tipar negru pe hîrtie crem.
- Reuniunea celor 4 fluturaşi este dificilă, Dada societate anonimă fiind foarte rară.

Vînzarea s-a efectuat la estimarea inferioară: 1.500 €, estimarea 1.500/1.800.

Prin Urmuz, prin Tzara, suprarealismul are rădăcini româneşti incontestabile, astfel Jacques Hérold (1910-1987), prezent prin 4 loturi, s-a născut la Piatra Neamţ în septembrie 1910 (numele adevărat Herold Blumer). A refuzat de foarte tînăr predarea academică a picturii la Institutul de Bele-Arte de la Bucureşti, a căutat să lucreze cu Tudor Arghezi, care edita reviste de avangardă, dadaiste şi suprarealiste, cea mai cunoscută fiind *Bilete de Papagal* (1928-1930 şi 1935) şi cu Saşa Pană, la revista *Unu*. În 1930 Jacques Hérold părăseşte România, e minor, fără o para chioară. Michel Butor povesteşte emoţionat: „*A sosit în bătrîna capitală [...], a profesat zecile de meserii ale tinerilor pictori nomazi, în subsolurile restaurantelor şi în bucătăriile sculptorilor, măturînd, spălînd, curăţînd legumele, învîrtind frigările şi mesele* („tourner les tables" înseamnă a face spiritism), *dormind pe un divan sau pe podea la prietenii sosiţi înaintea lui printre mirajele bulevardului Champs-Elysées, tarabele buchiniştilor şi magazinele de haine vechi în mahalalele ploilor.*" (Jacques HEROLD, *Maltraité de Peinture*, Montpellier, Fata Morgana, 1985, extras din prefaţă)

Jacques Hérold a fost primit de Brâncuşi, în locuinţa lui din intrarea Ronsin. Om bun la toate la început, a devenit asistent al sculptorului (1930-1934). Brâncuşi modela lumea aşa cum voia, fiecare obiect, chiar cel mai familiar, casnic, era fabricat sau marcat de mîna lui. (Vă trimitem la articolul nostru *Parcurs în universul intim al lui Brâncuşi*, în *Jurnalul literar* din ianuarie-martie 2011.) Hérold îl ajuta la prezentarea operelor lui. Brâncuşi manifesta un gust special pentru punerea în scenă; tînărul artist avea responsabilitatea să vegheze la detalii pentru a pregăti vizitele pe care maestrul le primea de la prietenii şi admiratorii lui: Marcel Duchamp, Man Ray, soţia lui, Kiki, Tristan Tzara, Erik Satie, Ezra Pound, James Joyce... Jacques Hérold nu putea să spere o ucenicie mai bună pentru un tînăr pictor.

Din 4 loturi, numărul 223 anunţă conferinţa abatelui Picasso care va vorbi despre pictorul Morel. Este vorba despre un afiş-glumă contra lui Picasso şi abatelui Morel, realizat şi ilustrat de Jacques Hérold. Celelalte 3 loturi, 220, 221 (o insectă suprarealistă) şi 222 sînt compoziţii suprarealiste, a căror vînzare a respectat preţul de estimare.

Reamintim că majoritatea obiectelor din vînzarea suprarealiştilor români nu provin din ţara lor de origine, ci de la românii stabiliţi în Franţa. Hérold a beneficiat de fosta colecţie a poetului Claude Sernet (1902-1968) şi de cea a lui Gellu Naum, care a trăit la Bucureşti (1915-2001).

Pentru Gherasim Luca, aporturile sînt considerabile: propria lui colecţie, cea a lui Antonia Rasicovici (Any), prima lui soţie, a pictorului Victor Brauner (1903-1966), fosta colecţie a lui Freddy Goldstein, nepot de unchi al lui Gherasim Luca şi colaborator la revista *Alge*, fosta colecţie Saşa Pană (1902-1981), poet, prozator, ziarist şi istoric al mişcărilor de avangardă.

Suprarealismul îi datoreşte mult în România lui Gherasim Luca. Născut în 1913 într-o familie de mici negustori evrei, a avut privilegiul de a învăţa într-unul din cele mai bune licee din capitală, „Matei Basarab", unde a studiat mai multe limbi, franceza, care i-a influenţat adolescenţa cu Lautréamont şi Rimbaud, şi germana, care i-a permis să cunoască texte despre psihanaliză. În 1930, la vîrsta de 17 ani, participă la aventura revistei lunare *Alge*, şapte numere în total, primul datînd de la 13 decembrie 1930, ultimul din 5 iulie 1931, continuatoare spirituală a grupării de la revista de artă modernă *Unu*. Fiecare număr este ilustrat cu un desen reprezentînd o mînă cu unul, două sau trei degete ridicate, după caz. Poezia pe care o publică revista e tributară tendinţelor dadaiste şi suprarealiste. Putem să ne facem o părere despre spiritul de frondă al revistei după numărul de la Crăciun, cu paginile albe, în afară de menţiunea :

„Azi e zi de sărbătoare
Şi Alge nu apare!"

Toate cele 7 numere formează lotul 437, vîndut cu 21.000 €, după estimarea 18.000/20.000 €.

Primii ani ai suprarealismului au fost foarte agitaţi. Au început cu o serie de scandaluri dintre care cel mai violent a fost apariţia revistei *P...* şi a prozei lui Gherasim Luca, *Roman de dragoste*.

Revista *P... Modernă, organ universal*, numărul 1, din octombrie 1931 şi singurul apărut al acestei reviste erotice redactată de grupul „Alge" după apariţia ultimului număr de *Alge* din prima serie (iulie 1931). Unul din redactori era Gherasim Luca. Tirajul a fost limitat la 13 exemplare nevîndute, nedistribuite. Text erotic şi o fotografie reprezentîndu-i goi pe Gherasim Luca şi Paul Păun cu titlul „*redactorii – şefi ai revistei P... la lucru*".

Ansamblul acestui tiraj confidenţial a fost confiscat de Poliţia Naţională după ce revista a fost trimisă la cîţiva miniştri şi personalităţi publice, iar redactorii şi membrii grupului au fost arestaţi şi închişi cîteva săptămîni la Bucureşti, eliberaţi după numeroase intervenţii.

Este o revistă mitică şi aproape imposibil de găsit a avangardei româneşti. Nu figurează în nici o bibliotecă, se cunoaşte un singur exemplar în afară de acesta. Estimarea 12.000/15.000 €, vîndută cu 15.000 €.

Saşa Pană pretinde că Tzara a fost entuziasmat de conţinutul revistei cu ocazia unei vizite la Bucureşti; el a fost fără îndoială singurul care a citit revista, ceea ce explică de ce s-a fabulat în jurul conţinutului ei timp de mai multe generaţii şi că ea a devenit mitică. Zeci de ani au trecut de atunci şi cititorul de azi i-ar da o simplă dimensiune de provocare a unui grup de adolescenţi cu coşuri pe faţă care au probleme cu apariţia virilităţii. Dovadă versurile *La popa la poartă....*

Roman de dragoste, ediţia originală cu 101 exemplare numerotate, ilustrate cu un frontispiciu de Jules Perahim, a cunoscut aceeaşi soartă. Aproape tot tirajul a fost confiscat de Poliţie.

A fost estimat la 7.000/8.000 €. Drept de preemţiune 6.000 €. În ce consistă dreptul specific franţuzesc la preemţiune? Să ne închipuim scenariul următor. Aţi reperat într-o sală de licitaţie revista *P....* Este o revistă mitică şi aproape de negăsit. Vă place. În ziua stabilită, sînteţi gata: să licitaţi, bine înţeles. La sfîrşit, cade adjudecarea: sînteţi desemnat ca fericitul viitor proprietar al revistei de către ciocănelul celui care conduce vînzarea şi al cărui nume figurează întocmai în dicţionarul

Gherasim Luca (autoportret)

francez-român: „commissaire-priseur". Cînd deodată, un bărbat cu o aparenţă austeră şi o legitimaţie tricoloră ridică mîna şi anunţă: „Exersez dreptul de preemţiune". Revista d-voastră se va duce să troneze la Biblioteca Naţională Mitterrand. Şi va trebui să căutaţi o altă ocazie. De aceea marii colecţionari preferă casele de licitaţie anglo-saxone, care nu cunosc acest procedeu.

Oricum, succesul unei vînzări se constată nu numai prin afluenţa publicului şi nivelul înalt al sumelor obţinute, ci şi prin cantitatea de obiecte promise unei perenităţi artistice. A fost cazul acestei vînzări: Statul a preemtat de 5 ori în favoarea lui Gherasim Luca şi deci a suprarealismului în România:

Nr. 257. Gherasim Luca, *Roman de dragoste* de către Bibliothèque Nationale de France, la 6.000 €, estimare 7.000/8.000 €.

Nr. 266. Gherasim Luca, *Héros – limite*, cu 3 desene de Jacques Hérold, Paris, Le Soleil Noir, 1953, de către Bibliothèque Nationale de France, 1.000 €, estimarea era de 1.000/1.200 €.

Nr. 267, Gherasim Luca, *Le Château* pressenti, Paris, Méconnaissance, 1958, comportînd o acvaforte semnată Victor Brauner, preemţiune Bibliothèque Nationale de France, 3.800 €, estimare 4.000/5.000 €.

Nr. 269, Gherasim Luca, Scrisoare autografă semnată către Sarane Alexandrian, Bucureşti, 29 iunie 1947. În limba franceză, scrisă cu cerneală pe hîrtie albastră. Gherasim Luca se entuziasmează la ideea că se creează Secretariatul internaţional al suprarealismului, afirmă că a inventat dragostea în 1945: „*Viaţa oedipiană imposibil de trăit, descrisă cu ferocitate dar şi cu exactitudine de către sisteme (Marxism, Freudism, Constructivism) trebuie depăşită nebuneşte printr-un salt formidabil într-un fel de viaţă în viaţă, de dragoste în dragoste.*" Preemţiune de către Biblioteca Jacques Doucet cu 900 €, estimarea fiind la 1.000/1.200 €.

Nr. 271, Gherasim Luca, *Umiditatea păsărilor-liră*, manuscris autograf şi desen original cu cerneală roşie. Un text poetic scris în mod original propriu autorului pe 8 foi perforate: fiecare trăsătură este dublată. A fost luat de Biblioteca Jacques Doucet cu 2.300 €, estimarea fiind 2.000/3.000 €.

Constatăm că preemţiunile urmează de aproape estimările; în caz că licitaţiile cresc nemăsurat, vînzarea nu se va efectua, fiecare instituţie fixînd dinainte anumite limite, cum se vede în cazul lotului 270.

Nr. 270. Gherasim Luca, *Héros – limite*, manuscris autograf de 27 pagini şi desene originale, publicat la Soleil Noir în 1953, a cărui estimare era cuprinsă între 7.000 şi 8.000 €, dar care s-a vîndut cu 15.500 € unui amator experimentat.

Gherasim Luca s-a făcut cunoscut în cercurile suprarealiste. În 1938 vine la Paris pentru a-i întîlni pe membrii grupului suprarealist şi a participa la crearea Federaţiei Internaţionale a Artei Independente (F.I.A.R.I.) a cărei ambiţie era să protejeze creaţia artistică faţă de orice putere politică.

Războiul îi rupe pe artiştii români de orice contact pînă în 1945. Atunci ei se adresează mişcării internaţionale printr-un mesaj-apel publicat la Bucureşti sub titlul *Dialectica dialecticii*: „*Ne adresăm prietenilor suprarealişti, împrăştiaţi în lumea întreagă şi, ca în cazul marilor naufragii, le indicăm poziţia noastră exactă, la 44°05 latitudine nordică şi 26° longitudine estică.*" (Gherasim Luca şi Dolfi Trost, *Dialectique de la dialectique*, Bucarest, Surréalisme, 1945)

Gherasim Luca părăseşte România în 1952. După o scurtă trecere în Israel, se refugiază la Paris. În 1953 reia legătura cu poezia, cu scrisul, desigur, dar şi cu punerea în scenă şi lectura publică. Publicarea, la sosirea lui la Paris, a volumului *Héros – limite* la editura Soleil Noir manifestă o oarecare îndepărtare faţă de suprarealismul de atunci. Urmează apoi, la intervale neregulate, în ediţii de lux ilustrate în majoritatea cazurilor de Hérold sau Brauner, în jur de 10 texte capitale pentru poezia modernă. *Paralipomènes* şi *La Chant de la carpe* grupează unele din textele acestea. Aceste două culegeri, iniţial publicate la editura Soleil Noir, au fost reluate de José Corti, care, pe de altă parte, a editat prima formă a volumului *Théâtre de bouche*.

La vînzarea de care ne ocupăm, restul galaxiei suprarealiste s-a bucurat şi el de succes. Să cităm o femeie-pisică, goală şi păroasă, cu capul ascuns în spatele unui enorm cadran; la picioarele ei un mic Motan-încălţat vioi şi maliţios şi în faţa lui un panou care indică „Grimaud 28 km.". Grimaud este unul din satele cele mai celebre de pe Coasta de Azur, nu departe de Saint-Tropez. Acest „Cadavre Exquis" (cadavru delicios) realizat cu cerneală pe dosul unei cărţi poştale, datat 1932 şi semnat de Salvador Dali, Gala, André Breton şi Valentine Hugo, a obţinut 21.000 €, estimarea fiind de 10.000/12.000 €.

Mai demonstrativ, Hans Bellmer, „Femeie goală cu bicicletă", fotografie de epocă, 1946, colorată de mînă şi semnată; adjudecat la 71.000 €, dublul estimării!

Să reţinem cîteva rezultate pentru cărţi. Georges Bataille era prezent cu mai multe opere sulfuroase, printre care *L'Anus solaire*, ilustrat de André Masson, 5.000 €. Un volum publicat clandestin de el în 1941 sub pseudonimul Pierre Angélique, *Madame Edwarda*, s-a ridicat la 24.000 € . Coroana îi revine lui Picasso pentru ilustraţiile la nuvela *Le chef-d'œuvre inconnu* de Balzac, Paris, Ambroise Vollard, 1931: comportă 13 acvaforte în planşe şi numeroase desene gravate în lemn; un exemplar superb care s-a vîndut cu 35.000 €.

În momentul cînd se termina vînzarea, Domnişoara Odile Caule a venit spre mine şi mi-a dat o veste neaşteptată: portretul lui Gherasim Luca executat în 1932 de Jules Perahim, ulei pe carton, 49,2 x 34,8 cm., singurul portret-tablou cunoscut, care se vînduse cu un sfert de oră înainte cu 22.000 € (Nr. 488), reprezintă un record mondial pentru Gherasim Luca.

Vestea bună este întunecată de amintirea sinuciderii poetului: după o lungă şedere în Franţa, la 9 februarie 1994, Gherasim Luca se aruncă în Sena. Cum se explică această disperare la puţin timp după căderea dictaturilor din ţările Europei orientale? În momentul în care România se trezea la libertate? Găsim poate cauzele acestei disperări într-un text de André Breton: „*Suprarealiştii sînt foarte departe de a admite că natura ar fi ostilă omului, dar presupun că omul, la origine în posesia unor chei care îl ţineau într-o strînsă comunitate cu natura, le-a pierdut şi de atunci, se încăpăţînează din ce în ce mai febril, să încerce altele, care nu se potrivesc.*"

Dintre speranţă şi disperare, prima învinge în general, pentru că acţiunea este prezentă, o înlocuieşte, plină de promisiuni, de viitor. Dar se întîmplă şi ca omul suprarealist, după ce a răspuns mult timp unul după altul tuturor atacurilor, cedează în faţa vitregiei sorţii. Gherasim Luca şi-a pus deci capăt zilelor.

Ecaterina CLEYNEN-SERGHIEV

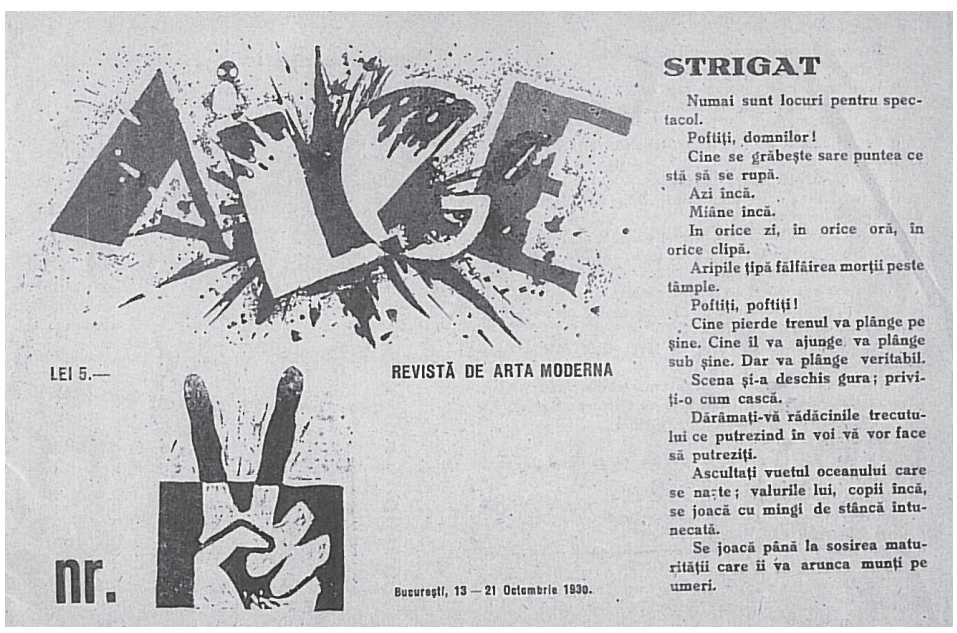

ALGE

LEI 5.—

REVISTĂ DE ARTA MODERNA

nr.

Bucureşti, 13 — 21 Octombrie 1930.

STRIGAT

Numai sunt locuri pentru spectacol.

Poftiţi, domnilor!

Cine se grăbeşte sare puntea ce stă să se rupă.

Azi încă.

Mîine încă.

In orice zi, în orice oră, în orice clipă.

Aripile ţipă fălfăirea morţii peste tâmple.

Poftiţi, poftiţi!

Cine pierde trenul va plânge pe şine. Cine îl va ajunge va plânge sub şine. Dar va plânge veritabil.

Scena şi-a deschis gura; priviţi-o cum cască.

Dărâmaţi-vă rădăcinile trecutului ce putrezind în voi vă vor face să putreziţi.

Ascultaţi vuetul oceanului care se naşte; valurile lui, copii încă, se joacă cu mingi de stâncă întunecată.

Se joacă până la sosirea maturităţii care îi va arunca munţi pe umeri.

***) Numele revistei *P*.. francezilor nu le creează nici o problemă, traducerea cuvîntului o pronunţă normal în cazul acesta, pe cînd noi avem probleme pentru a pronunţa sau scrie titlul revistei. Dar cred că i-ar interesa pe cititori care, cel mult, au auzit că ar fi fost o astfel de revistă. Prima dată am auzit despre această revistă la cursul meu de literatură română de la Paris III, cînd o studentă, de fapt profesoară de desen într-un liceu şi care făcea o lucrare cu Marina Vanci, soţia lui Perahim, vorbind despre avangardă, a pronunţat titlul cu voce tare.**

Meditații ortodoxe

(urmare din pag. 1) teribilei boli care ne macină, de negare a minunilor din care e de fapt alcătuită viața noastră, o boală a scepticismului, a lipsei de încredere, acceptarea cu entuziasm a unei vieți fără încredere, întunecată, fără dorința de senin. Paradoxal, entuziasmul nostru e dedicat doar acceptării lipsei de entuziasm!

Viața noastră e lipsită de strălucire. O numim „modernă” pentru că ni se pare că a fi modern înseamnă a alege existența în întuneric. Am scos din ea poezia, frumusețea, generozitatea. „Inteligență”, „spirit”, înseamnă astăzi a căuta cu tot dinadinsul ceea ce o murdărește, ceea ce ne poate aminti că sîntem supuși unor instincte din care lipsește căldura, pudoarea, aspirația inocenței. Din dragoste, din capacitatea ei de jertfire pentru celălalt, am făcut un apetit de înrobire, de aservire, de transformare a lui într-un obiect supus egoismului nostru, satisfacerii poftelor de-o zi. Încercăm cu încăpățînare să descoperim același lucru și în el. Trăim însinguraţi, pentru că nu mai vedem în ceilalți decît obiecte neînsuflețite supuse voinței noastre de dominare, tot așa cum noi sîntem supuși poftei lor de dominare, obiecte fără suflet, aservite fanteziei lor. Existența devine o luptă neloială, pentru a acumula putere, influență, averi pe care oricum nu le ducem cu noi, pe care le părăsim și ne părăsesc. Ne plecăm umili în fața celor care au acumulat mai mult decît noi, îi urîm pentru că au „reușit” mai bine decît noi și sîntem obsedați de dorința de a-i distruge. Călcăm cu nepăsare peste cadavre, în goana de a „reuși”. „Reușim” oare? Ce înseamnă de fapt „a reuși”? Ducem o viață suportabilă?

Contemporaneitatea noastră capătă din ce în ce mai mult o tentă tragică de banalitate, de superficialitate, de pierdere a fiorului sacru. Ea adoptă treptat un simulacru de existență în care, evident, nu se pot afla valori reale. Nici n-ar avea ce căuta în domnia aparențelor, a falselor valori, în aroganța unei străluciri autofabricate. Ne scăldăm într-un ridicol agresiv, în minciună, necinste, falsă cucernicie, lipsă totală de decență și ne precipităm cu elan în prăpastia distrugerii. În această lume în care înflorește cultura amneziei, se mai poate vorbi de noblețea naturii umane, pe care am uitat-o? Noblețe pe care am înlocuit-o cu tartufisme de cea mai ridicolă speță? Cu atitudini care mimează rizibil sfințenia și cuvioșia?

Se afirmă cu toată convingerea că viața este tristă, că îți oferă prea puțină bucurie. Sîntem deprimați și nu vedem nici o ieșire. Doar dacă ne păstrăm nădejdea în nemurire. Ea ne mai rămîne prin urmare, nădejdea în nemurire. Fără ea trăim permanent „*durerea arzătoare a lipsei de veșnicie*”, cum o numește teologul german Karl Rahner. Ne întrebăm vreodată dacă e adevărat sau nu? Reușim oare să descoperim motive de fericire? Reușim să descoperim orizonturi reale, pline de conținut și de consecvență, sensuri plenare? Eșecul e garantat dacă vrem să explicăm viața fără elementul spirit, reducînd-o la fenomene materiale, vizibile. Trebuie admis că această încercare a dat greș, pentru că, între timp se recunoaște din ce în ce mai des, că adevărul asupra omului nu poate fi explicat cantitativ, după cum s-a susținut multă vreme. L-am mai menționat pe fizicianul specialist în fizică nucleară, colaborator al marelui Heisenberg și purtător al premiului Nobel alternativ, Hans Peter Dürr, care afirmă că materia, așa cum a fost ea definită, nici nu există. Mulți oameni, spune el, îl vor compătimi pentru că vreme de 50 de ani s-a ocupat de ceva ce nici nu există. „*Totuși n-a fost chiar zadarnic. Astfel mi s-a schimbat imaginea despre lume*.”

În luna martie a acestui an, cel mai mare scriitor german în viață, Martin Walser, a împlinit 85 de ani. Cu această ocazie i s-a cerut un interviu în care a spus: „*Trăim mai mult din credință decît din știință. Ca să trăim trebuie să credem. Credința face lumea mai frumoasă decît este. Cel care crede, prelungește frumusețea vieții...*”

Fiecare pas al existenței arată clar că nu putem ști totul. Credința compensează această imperfecțiune. Ea ne arată că pentru aceasta avem nevoie de ajutor. Ea ne dă siguranța pe care altfel nu am avea-o, că ne putem sprijini pe o putere, fără de care nu am reuși nimic. În cîte împrejurări ale existenței rămîne singurul nostru sprijin și singura noastră speranță?

Nu de mult, profesorul Dr. Michael von Brück, de la Universitatea din München, care se ocupă cu studierea efectelor rugăciunii a spus că inițial era convins că ea este un exercițiu de concentrare, un *placebo* care are efect în anumite cazuri. Totuși, fiind silit de împrejurări să se ocupe mai intens de această problemă, după ce a studiat-o îndelung, deoarece avea în grija lui o grupă de studenți japonezi, pe care îi preocupa același lucru, a ajuns la concluzia că rezultatele rugăciunii sînt miraculoase și de neexplicat pe cale „științifică”. Nu există nici un fel de teorie rațională care să dea explicații asupra efectelor ei. Ele nu pot fi explicate prin intermediul unei simple constatări de cauză și efect care urmează automat, de autoconvingere cu suport pe care noi îl numim „rațional” și prin care explicăm totul, pe bandă rulantă, cu argumente repetabile și aplicate la toate fenomenele pe care avem pretenția că le putem lămuri. Și atunci? Fără a trece cu vederea peste rezultate incontestabile ale științei, elaborate în atîția ani de muncă asiduă, care ne-au dat și ne dau în continuare imagini remarcabile despre fenomenele ce ne înconjoară, și aplicații ce aduc alt chip vieții noastre, rămîne un alt domeniu, un domeniu care subliniază și alte aspecte decît cele ale numitelor certitudini, mai mult sau mai puțin de necombătut, ale lumii noastre materiale. Pentru că, nu putem să contestăm, așa cum spune și profesorul Michael von Brück, există rezultate miraculoase și de neexplicat prin mijloacele noastre declarate definitive și categorice.

Proclamăm mereu că nu acceptăm decît elemente „pozitive”, sîntem „realiști” și nu ne trebuie frumusețe, credință în minuni. Nu ne trebuie Moș Crăciun! Și uităm că nimic din ceea ce ni se pare astăzi important nu poate însenina existența. Că ceea ce ne îmbogățește după cum spune jurnalistul american este lumina veșnică a copilăriei, cea care ar trebui să ne însoțească toată viața, care ar trebui să ne întărească în credința că minunile există, chiar dacă nu le vedem și nu credem că sînt minuni, chiar dacă nu le cunoaștem. Și totuși, de cîte ori simțim prezența lor! Moș Crăciun trăiește, așa cum trăiesc poveștile noastre. Așa cum trăiesc zînele care dansează la lumina lunii. Așa cum trăiește curcubeul care e culoare și frumusețe, nu numai o picătură de apă în care se refractă lumina. Așa cum trăiesc figurile minunate din caleidoscop, care nu sînt numai bucățele de sticlă colorată așezate în diferite chipuri, spune jurnalistul american...

ISUS la Pilat
(detaliu Mănăstirea Moldoviței)

Celebrul Heinrich Böll spunea odată „*pe lumea aceasta nu ne simțim acasă*”. Nu cumva purtăm cu noi dorul după acea stare primordială pe care omenirea a pierdut-o din cauza păcatului? Nu cumva tînjim după un alt acasă, acel acasă firesc destinat nouă? Nu cumva înțelegem că am pierdut cel mai mare bun, viața în veșnicie, pe care ușurătatea păcatului a depărtat-o de la noi? Nu cumva speranța în înviere ne face să uităm „*durerea arzătoare a lipsei de veșnicie*” cum spune Rahner? Nu cumva prin această speranță înțelegem că ne este acordată toată frumusețea lumii ca să ne bucurăm de ea? Nu cumva lumina poate să ne însoțească viața, așa cum spune jurnalistul american? „*Da, Virginia. Nimic nu e mai adevărat. Nimic nu e mai permanent. Moș Crăciun există și va exista totdeauna. Există tot atît de sigur cum e sigur că există iubire, generozitate și credință. El trăiește și va trăi veșnic... Al tău, Francis Church.*” Nu cumva bucuria poate să ne înflorească fiecare vîrstă, descoperindu-ne curcubeul care strălucește în fiecare clipă a existenței noastre? Nu cumva putem înțelege că noi trăim în mijlocul unor minuni care se petrec zilnic, pe care le-am descoperi în fiecare clipă dacă ne-am da osteneala?

Ni s-a dăruit Minunea Esențială, Marele Eveniment al Învierii, care a schimbat destinul omenirii. Dacă citim cu atenție în Cartea Sfîntă minunile pe care le-a săvîrșit Domnul, singura dată cînd se adresează cu numele este la învierea lui Lazăr:

„***...Și a strigat cu glas mare: Lazăre, vino afară!***”

Învierea lui Lazăr este deci un eveniment personalizat, nominalizat. Învierea nu este o acțiune colectivă, ci rezervată fiecăruia în parte. Nu vom intra, gloată anonimă, în raiul făgăduit nouă. Fiecăruia dintre noi i se va adresa Domnul pe nume, atunci cînd ne va chema să intrăm „*în bucuria Domnului*”, dacă prin faptele noastre vom dovedi că am răspuns chemării Sale. Și atunci vom descoperi frumusețea vieții pentru că, așa cum spune Martin Walser, „*cel care crede, prelungește frumusețea vieții...*” Nu numai ceea ce există în lumea văzută se poate explica. Garanția existenței se află în sufletul nostru, în ceea ce simțim și credem cu fermitate. „*Cînd văd frumusețea lumii, căldura bunătății, poezia bucuriei, nu mai caut nici o dovadă a existenței ei. Știu că există. Asta e totul*”, spune eroul unui roman. Da, asta e tot. Minunile n-au nevoie de dovezi. Ele sînt dovezi prin ele însăle, certitudini pe care ne clădim nădejdile vieții.

Scrisoarea lui Francis Church ni se adresează tuturor. Viața e alcătuită din perspective ale unui dincolo, în care frumusețea și căldura sufletească sînt coordonatele fundamentale. Ea este un început pe care trebuie să îl descoperim.

Lidia STĂNILOAE

Teolog

Cînd spunem că sîntem credincioși

Putem spune că sîntem credincioși, fără să înțelegem ce înseamnă credința? Mai mult, ne-am putea defini prin prisma sentimentului nostru religios?

A crede nu este o metaforă, ci o acțiune, în sensul imediat și direct al cuvîntului. Noi „ne încredem” în credința noastră, rugîndu-ne pentru ajutorul nemijlocit al Domnului. Tot așa cum Nathanael a primit dovada imediată că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, primim și noi, dacă ne deschidem inima, semnele divine ale unei alianțe veșnice. Doar o inimă curată poate să-L primească pe Mîntuitorul, ca semn al voinței libere de a ne deschide cu trupul și cu sufletul pentru credința vindecătoare.

Cuvîntul latin „credere” ne duce cu gîndul la „cordare”, care înseamnă fie să-ți dai inima și sufletul, fie să te *încrezi* în ceva sau în cineva. Dacă decidem să ne încredem sufletește în Hristos Mîntuitorul, nu vom mai fi niciodată singuri. Fiindcă inima deschisă este cea mai eficientă apărare împotriva singurătății. Încrezîndu-ne în cineva, inițiem o legătură între persoane, o relație cu Dumnezeu sau cu semenii noștri. „*Veți vedea cerul deschizîndu-se*”, spune Mîntuitorul. Ne deschidem inima și sîntem imediat chemați la credință pentru că ni se dovedește că este drept să ne încredem și să credem. Nu ni se cere o încredere oarbă, fără logică, fără justificare, care ar fi, în ultimă instanță, bolnăvicioasă. Iisus Hristos dorește să fim siguri de noi și plini de curaj atunci cînd ne rugăm, conștienți de ajutorul venit din sfințenia cerurilor.

Prin realitatea dogmatică a Întrupării Fiului, Iisus Hristos este Om adevărat și Dumnezeu adevărat. Realitatea istorică a Mîntuitorului, Firea Sa omenească, ne situează pe o poziție privilegiată. Chiar dacă sîntem prea slabi spre a vedea cum se deschid cerurile, beneficiem de părticica de dumnezeire pe care Hristos o sădește în noi. Astfel Iisus Hristos, care biruiește moartea pe cruce, este în fiecare dintre noi, aici și acum, o viață întreagă, pînă la Judecata de Apoi, cea dreaptă și adevărată. Hristos ne îndrumă, ne apără, ne lasă să-L înțelegem. El este Viața și Izvorul Vieții, prin El ne înduhovnicim, ne umplem de dorința de a face și înțelege binele. Prin El sîntem și noi părtași la Împărăția Cerurilor. Prin El, Fiul Omului ni se va deschide cerul pentru că El, Omul adevărat și Dumnezeu adevărat va învia din morți, va șterge păcatele, ne va restaura, va face vie speranța.

Aceasta este marea noastră șansă: cea de a crede și a avea încredere în Cineva pe care-l simțim lîngă noi. Iisus Hristos devine exemplul concret, tangibil, al iubirii dumnezeiești și a încerca să-L urmăm este forma concretă prin care depășim starea de păcat.

Păcatul poate fi înțeles ca o formă de singurătate, de viață însingurată, egoistă, unde legătura cu Hristos nu-și mai găsește locul și justificarea. Pe drept s-a afirmat că cea mai mare suferință a omului este singurătatea. Singur cu adevărat este acela care și-a pierdut și ultima brumă de încredere. Cea în sine, dar mai ales cea în Dumnezeu. Păcatul înseamnă viață fără speranța unei redresări și existență în neîncredere. Neîncrederea este păcătoasă pentru că ea înseamnă uitare. Am uitat că Dumnezeu ne iubește. Neîncrederea dă naștere disperării. Putem fi disperați, tăvălindu-ne în păcat, atunci cînd am primit dovada că Dumnezeu veghează asupra noastră, cînd Fiul s-a jertfit pentru noi? Dacă răspundem chibzuit la această întrebare, înțelegem cît de ilogică este lipsa de credință și cît de stupidă este viața păcătoasă care, am văzut, nu ne aduce decît suferință. Să facem un prim pas: să avem încredere în Dumnezeu! Să ne încredem în El! Să-i dăm inima noastră! Să ne înfrînăm de la neîncredere. Atunci acest prim pas este un semn trimis Domnului. Rugîndu-ne, făcîndu-ne semnul crucii, semnul legăturii noastre cu Hristos, putem să strigăm cu o sinceritate regăsită și purificată: „Doamne, noi avem încredere în Tine!”

Astfel zilele de post se umplu de spor duhovnicesc. În *Mystagogia*, Sfîntul Maxim Mărturisitorul spune: „*Slăbiciunea se iartă, nu se pedepsește. Și, mai degrabă, trebuie prețuit decît disprețuit ceea ce se face după putința omului... Lui Dumnezeu Îi este plăcut tot ce I se aduce sincer din suflet după putere...*” (*Mystagogia*, Editura Institutului Biblic, 2000)

Să ne reamintim de vindecarea slăbănogului din Capernaum. Iisus Hristos vindecă și iartă păcatele oamenilor. Minunea săvîrșită este ușor de explicat prin credința dovedită de cel vindecat. El a avut încredere în Domnul, s-a dezbărat de disperare și singurătate. Ne place să spunem că timpul minunilor a trecut. Timpul minunilor nu va trece niciodată, deoarece Domnul răspunde veșnic celor care cred și se încred în El.

Poate că noi am pierdut mult din acea sensibilitate cu ajutorul căreia strămoșii noștri înțelegeau și interpretau semnele venite de sus.

Vindecarea slăbănogului este socotită ca fiind o minune. Filosofia interpretează minunea ca un fapt neașteptat care se deosebește de ceea ce, prin observație, s-a văzut că se petrece în mod curent în natură, deosebirea constituind un paradox. Antichitatea a desemnat realizările omenești deosebite ca fiind „minuni”, adică greu de explicat. De aici și termenul consacrat de „cele 7 minuni ale lumii”. Este evident că vindecarea slăbănogului, ca și celelalte minuni consemnate de Sfintele Evanghelii, înseamnă altceva, mai mult decît minunile antichității. Salvarea slăbănogului din suferința sa este diferită de orice performanță omenească deosebită, pe care o admirăm și o vedem ca fiind minunată. Vindecarea unui om dintr-o suferință care părea a fi totală și nevindecabilă reprezintă sensul fundamental al relației dintre Dumnezeu și om, fiind, în același timp, actul de normalitate din această relație. Vindecarea este răspunsul imediat și desăvîrșit al Domnului, dacă nu ne sfiim să mărturisim, cu întreaga putere a sufletului și trupului, credința și încrederea în El. Toți putem fi ajutați spre vindecare, dacă dovedim prin rugăciune și trăire duhovnicească că vrem cu adevărat acest lucru. La Matei 11, 15 stă scris: „***cine are urechi de auzit să audă***”. Sîntem asemănători slăbănogului din Capernaum.

Păcătuim în felurite feluri, sîntem supuși ispitelor, sîntem slabi cu trupul și cu sufletul. Suferim de o boală fără ca medicina să ne poată ajuta. Singura speranța rămasă este rugăciunea neîncetată, cerînd ajutorul de la Dumnezeu. Așa cum afirmă și Sfîntul Maxim Mărturisitorul: numai sinceritatea noastră ne va salva, făcîndu-ne să primim tăria inimii prin care să ne mîntuim. Așa are loc o minune: cînd nu mai repetăm un păcat, chiar dacă acest lucru e greu. Recunoaștem aici forța omului condus de Sfîntul Duh care devine „un ***atlet al lui Hristos***”. Luptăm, începem să nu mai fim slabi, sau bolnavi cu sufletul. Asemenea slăbănogului de la Capernaum. Nu știm ce s-a întîmplat mai departe cu el. Este de presupus că a continuat să fie acel om credincios care a luptat pentru a se mîntui. Fiindcă niciodată nu se va putea spune că am făcut prea mult pentru a fi mai buni, cum tot așa nu vom putea niciodată afirma că nu mai avem nevoie de ajutorul divin pentru a spori în cele duhovnicești.

Și de aceea, în aceste zile de post, putem să încercăm a spune că sîntem credincioși. Nu cu trufie și nici sub pecetea înșelătoare a mulțumirii de sine. Ci cu un mic dram de speranță, acela care poate să mute un munte, acela care nu se lasă înșelat, nici dat la o parte, care speră și iubește neîncetat. Sîntem slăbănogi, dar cu speranța vindecării. Așa, slabi, avem nădejdea Domnului. Și credința poate să ne zidească în cetăți puternice, care nu se cuceresc ușor de cei răi și pătimași. Sîntem credincioși pentru că ne-am transformat din nisip în stîncă, iar valurile vieții se lovesc de noi, fără a ne mai pierde, a ne șterge, a ne duce în depărtarea mării furioase de unde orice scăpare este imposibilă. Pentru aceasta ne mărturisim ca fiind credincioși, înțelegînd importanța afirmației.

Dumitru Horia IONESCU

Spune-mi, Doamne, cînd să viu!...

Spune-mi, Doamne, cînd să viu!
Cînd e primăvară iară,
cînd se face vara, vară,
ori acuma cînd îți scriu!

Poate-n toamnă bunoară,
daca nu e prea tîrziu.
Spune-mi, Doamne, cînd să viu!
Cînd e primăvară iară?

Sau la iarnă pe cînd știu
că-mi va fi drumul povară
îmi trimiți să nu mă doară
sanie cu bidivii?

Spune-mi, Doamne, cînd să viu!

Dinu IANCULESCU

Frankfurt, 14 aprilie 2012

• I. L. Caragiale • I. L. Caragiale • I. L. Caragiale • I. L. Caragiale • I. L. Caragiale •

Vintilă Horia

Figuri din exil: Domnu' Goe

Constituind un fel de insulă rătăcitoare, desprinsă din timpul catastrofei şi dusă pe apele exilului ca o neselecţionată arcă a lui Noe emigraţia noastră poartă cu ea prin ani multe din tipurile umane şi din obiceiurile care ne încîntau şi ne disperau deopotrivă în Ţara de odinioară. Voi încerca să le înfăţişez aici în sumare siluete, începînd, în ordine cronologică cu replica pribeagă a lui Domnu' Goe, pentru a mă opri apoi, pe rînd, la Rică Ortodoxul, la Coana Zoiţica, la Trahanache. Figurile sînt simbolice, necoincizînd, decît în parte, cu izvoarele lor literare şi cu atît mai puţin cu chipuri reale vieţuind printre noi. Orice asemănare, deci, cu români exilaţi va fi cu totul şi cu totul întîmplătoare, iar dacă cineva se va recunoaşte totuşi în portretele mele, îl rog să-mi comunice adresa spre a-i cere scuze, cu tot respectul cuvenit *personalităţii* nedevenită încă *personagiu*.

M-am întîlnit deseori cu Domnu' Goe pe cărările exilului. Indiferent de sex, copilul minune nu mai ştie româneşte. A devenit ua tip „chic" şi a fost crescut de părinţi în aşa fel încît să înveţe „o limbă utilă" – în general cea franceză, care ne acorda în trecut unicele noastre galoane aristocratice şi pe care odrasla o ciripeşte cu un fermecător accent valah, imitat după mamiţa sau după papiţicu, care trăind în Franţa numai atît cît le-a trebuit ca să obţină o viză transoceanică, fac ce pot ca să completeze cunoştinţele din liceu cu spoiala unei pronunţii furate cu urechea pe Boul'Miche. Părinţii, deci, vorbesc între ei româneşte, adresîndu-se în franţuzeşte lui Domnu' Goe, care, neposedînd decît cîteva zeci de cuvinte, face fraze lapidare, exprimîndu-şi în limba lui Baudelaire nevoile urgente, dorinţele lui puţine şi o seamă de insulte pe care le alternează cu expresiile vulgare dobîndite în contactul cu mitocanii băştinaşi. Uneori scapă, în glumă, cîte un cuvînt valah, la care părinţii izbucnesc în hohote de rîs, uluiţi de inteligenţa precoce a progeniturii care prinde, domnule, pînă şi şoaptele indiscrete. În general Domnu' Goe cere pe franţuzeşte, înjură pe româneşte şi, dacă soarta l-a împins pînă la Buenos Aires, salută şi face tîrguieli în spanioleşte. E un poliglot care nu ştie nici o limbă şi care se exprimă în *limba lui* numai cînd are chef de glumă sau cînd e supărat. Cînd se întîlneşte cu alţi copii de români e o adevărată plăcere să-l auzi împiedicîndu-se în cuvinte, ca în nişte dicţionare pe care, neştiind să le folosească, le rupe cu cruzime în bucăţi calmante. Dacă merge la şcoală, Domnu' Goe ignoră morfologia şi sintaxa românească şi disprețuieşte lectura în graiul matern, chiar dacă o are la îndemînă, pentru a savura isprăvile răţoiului Donald sau ale supraşobolanului atomic, pe care le ingurgitează în texte indigene.

Profesorul meu de franceză de la Sfîntul Sava apostrofa pe „măgarii" care dădeau semne de evidentă îndărătnicie acustică în faţa armoniilor din *Le Cid* sau din *Sagesse*:

– Mă băiatule, tu eşti naţionalist. Tu nu vrei să pronunţi cum trebuie. Şi-i punea *băiatului* un cinci, în loc de trei, ca să nu-i descurajeze sentimentele patriotice şi să nu-l încurajeze pe panta xenofobiei.

Domnu' Goe, în schimb, nu e naţionalist. Crescut în idei progresiste, agonisite în mersul trenului peste frontiere, Domnu' Goe e un *european* sau un universal, după kilometrii pe care i-a parcurs de la Bucureşti încoace. Dacă se va întoarce în Ţară, gîndeşte mamiţa, adorabila ignoranţă întru cele româneşti va fi un farmec exotic cu care Domnu' Goe va snoba pe bieţii bucureşteni rămaşi la coada vacii. Ce voluptate să-l vadă năvălind pe uşa salonului, în plină reuniune de familie, şi exclamînd: „Maman, Costică m'a flanqué un trompetazo en el mate". Suferinţele vor fi avut atunci suprema lor consolare. Dacă însă Domnu' Goe va fi crescut între timp şi se va pregăti să intre la liceu sau în cursul superior, va fi o victimă a propriei lui ignoranţe pe care o va răscumpăra în luni sau în ani de eforturi, sau va rămîne, ca faimosul arhitect C. de la Bucureşti, un incurabil şchiop de limbă.

Alteori Domnu' Goe nu ciripeşte decît în limba germană, atunci cînd mamiţa, originară de la Rostock sau Viena, a refuzat să înveţe limba şefului familiei, pe care o disprețuieşte suveran şi semidoct, deşi căsătoria a făcut-o româncă iar întoarcerea „acasă" o va pune în situaţii incomode. În exil mamiţa, în cazul acesta, nu apare niciodată în reuniuni româneşti, sau, cînd e silită să o facă, surîde în tăcere, ca o Giocondă mută, în timp ce Domnu' Goe, ruşinat şi stingher, i se adăposteşte în fuste.

– Cum te cheamă, puiule? îl întreabă cîte cineva.

– ?!

– Er kann nicht Rumänisch, zice mamiţa.

– Wie heißt du?

– Radu Popescu.

Pe Domnu' Goe îl cheamă într-adevăr aşa, însă sînt singurele cunoştinţe de limbă română pe care le posedă curgător. Limba spaniolă o pronunţă cu un puternic accent teuton iar copiii din cartier îi spun „el aleman", spre disperarea tatii şi spre fericirea mamiţei care e şi ea o naţionalistă în felul ei.

Dacă te prinde însă la el acasă, Domnu' Goe te înjură în toate limbile ignorate, îţi trage scaunul de sub şezut, îţi pune sare în compot, sau, la ieşire, în lipsa clasicei dulceţi turnate pe furiş în galoşi, îţi întinde o mînă muiată în muştar sau în alte ingrediente asemănătoare, ca să răzbune, în gesturi curagioase, complexul lui de inferioritate. Practică deci un fel de politică de mînă forte care mă face să întrevăd în el un periculos dictator *in spe*.

Domnu' Goe a dispărut cu siguranţă în România, odată cu alte personagii comice de tristă aducere aminte. Iar aici, în afară, e un produs greu evitabil al necazurilor noastre, simbol al unei tragedii care încă nu s-a terminat şi pe care părinţii încearcă în van să o păstreze în tonul de vetustă comedie de peste timp. Singurul mijloc de a educa acest arhaic capriciu de vremuri bune stă numai în răbdarea sau în inteligenţa părinţilor. Un copil, pentru a învăţa să gîndească omeneşte, trebuie să aibă la îndemînă un instrument de gîndire întreg utilizabil, pe care cele cîteva fraze stereotipe franţuzeşti, fals rostite în mediul lui familiar, nu i-l poate nicicum oferi. Un român care nu gîndeşte româneşte şi care, în acelaşi timp, nu poate fi învăţat de ai lui să gîndească în altă limbă, *e un infirm spiritual*.

Problema, în consecinţă, nu e deloc simplă, deoarece în afara hotarelor României nu există nicăieri un mediu cultural românesc. Instituţiile noastre culturale sînt înjghebări atît de firave şi de recente, grupurile din pribegie atît de puţin numeroase şi atît de separate între ele de fruntarii politice, încît crearea acestui mediu este din păcate imposibilă. Mai mult decît o bibliotecă, o editură sau o revistă, nu se poate crea în dispersarea descurajantă a emigraţiei noastre. Un preot unit a încercat acum un an, la Buenos Aires, să adune în fiecare sîmbătă după amiază pe copiii de români, ca să le explice *catehismul* pe româneşte. Însă nimeni nu s-a dus să-l asculte. Ortodocşii ca să nu-l împingă pe Domnu' Goe pe calea papistăşiei, catolicii pentru că Domnu' Goe nu pricepea româneşte, ş.a.m.d.. Singura instituţie capabilă de a păstra o continuitate spirituală românească e familia. Şi aici *problema Goe* apare în imensul ei dramatism. Părinţii lucrează din greu, din zori şi pînă în noapte, ca să rezolve greutăţile materiale ale familiei. Pe cele spirituale le rezolvă, în Ţară, şcoala. În exil ar trebui să le rezolve, în lipsa şcoalei, părinţii. Însă cui i se poate pretinde un efort suplimentar, fie el chiar şi duminical? Cine mai are puterea de a-şi învăţa copiii istoria, geografia, literatura, limba patriei, după o săptămînă de cumplită luptă cu viaţa într-un mediu străin în care forţele noastre sînt dublu solicitate? Ar trebui să fim cu toţii nişte eroi pentru ca Domnu' Goe să dispară din realitate şi să nu-l mai întîlnim decît deschizînd, seara, un volum de Caragiale. Ar trebui să fim cu toţii nişte eroi, într-adevăr, pentru a continua să ne asemuim, măcar întrucîtva, celor din Ţară.

(*Îndreptar*, an III, nr. 2, ian. 1953, pp. 1 şi 3)

Noi interpretări ale personajelor lui Caragiale*

Antecedentele eseistului la această temă sînt volumele *Anti-Caragiale*, 2001, ediţia a II-a, 2002, *Dicţionarul subiectiv al personajelor lui I.L. Caragiale*, I, 2004, ediţia a II-a, 2005, iar în perspectivă *Marea manipulare: Caragiale şi dublul său*. A mai publicat romanul *Codul lui Alexandru*, 2007.

Filolog, redactor şi regizor cu o rodnică activitate în toate aceste domenii, Gelu Negrea este redactor-şef la revista de cultură *Luceafărul de dimineaţă* şi a regizat o serie de lucrări dramatice aparţinînd lui Caragiale, Strindberg şi Tudor Popescu.

Pe coperta IV sînt reproduse opiniile unor critici literari importanţi de azi despre scrierile menţionate mai sus consacrate lui I.L. Caragiale. Astfel, Nicolae Manolescu observă faptul că incursiunea în opera lui Caragiale este exhaustivă şi că Gelu Negrea descoperă importanţa unor înscrisuri în declanşarea unor momente ale acţiunii în opera dramatică şi epică. La rîndul său, Daniel Cristea-Enache remarcă aprofundata cunoaştere a textelor caragialeene, precum şi interpretarea inedită a unei opere des comentate.

Prefaţa, intitulată *Dicţionarul-eseu şi alte precizări (Un fel de prefaţă),* debutează cu explicarea sintagmei, pornind de la definiţiile, separate, pentru dicţionar şi pentru eseu, din dicţionare, sau emise de Montaigne, Pierre Moreau, Lucian Blaga, Tudor Vianu, Paul Georgescu, Adrian Marino.

În urma unei judicioase treceri în revistă şi a unui raţionament ştiinţific solid, autorul deduce apartenenţa eseului la intersecţia spaţiilor de frontieră ale literaturii cu alte domenii ale spiritului, de unde existenţa a numeroase specii de eseu: filosofic, moral, literar, istoric, critic. Cea propusă aici de Gelu Negrea, semnifică (1) libertatea de selectare (prezintă o sută cincizeci de personaje, celelalte, din o mie patru sute, fiind menţionate într-o listă exhaustivă din finalul lucrării) şi (2) tratarea personală, fără prejudecăţi, a temei.

Cititorul află că ediţia de faţă este definitivă şi revizuită, urmînd volumul I, publicat iniţial în anul 2004, la care s-a adăugat conţinutul inedit al unui al II-lea volum.

Critica literară actuală, devenită anacronică, „va eşua în muzeistică inutilă şi gratuită", dacă se va adresa, ca şi pînă acum, unor grupuri restrînse de cititori. De aceea, criticul trebuie să se adapteze lumii actuale, să devină eseist, să se exprime cu mijloacele eseistice. Gelu Negrea ironizează, pe bună dreptate, introducerea exagerată, de cîtva timp, a termenului„ eseu", preţios sau pompos, pentru compoziţiile şcolăreşti (confirmăm abundenţa, în manuale şi la examene, a sintagmelor „eseu argumentativ, structurat, nestructurat").

Metoda autorului este dezvăluită fără complexe: esenţă critică, manieră eseistică, formulă de dicţionar, iar, pe de altă parte, recitirea textelor scrise de Caragiale, spre deosebire de „metoda" altor critici, de a compune preluînd numai opiniile critice ale altora.

Am ales cîteva personaje literare din nuvelele, schiţele şi dramaturgia lui Caragiale, pentru frumuseţea şi ineditul interpretării, ştiut fiind că, în general, cititorii se află sub imperiul sau vraja unor idei oferite de-a gata de exegeţi care şi ei, la rîndul lor le-au împrumutat. Aceste portrete reflectă, uneori explicit, modificarea opticii asupra actului de creaţie şi, implicit, asupra (im)perfecţiunii unor texte.

Anca (din drama *Năpasta*) este un personaj de o răceală aproape inumană, ostilă, justiţiară, răspunzînd dragostei cu răzbunare tragică, astfel că rolul pe scenă, cum a recunoscut marea actriţă Aristizza Romanescu, nu poate fi decît un eşec.

Caţavencu (*O scrisoare pierdută*) nu este un opozant al puterii, ci doar un *outsider* care ar vrea să fie lider. Caragiale a recurs la un artificiu (ca un *deus ex machina*) în cazul scrierii bileţelului de amor, care a dat titlul comediei, la fel în cazul plastografierii, nejustificate, a girurilor unei poliţe de cinci mii lei, de către Caţavencu.

Coriolan Drăgănescu (*Tempora*), schiţă inspirată dintr-un eveniment real, în care a fost implicat şi scriitorul Alexandru Odobescu, pregăteşte, prin enumerarea superlativelor (pozitive): incomparabil, prodigios, distins, brav, eminent, irezistibil, suita de invective care însoţeşte caracterizarea eroului, la întoarcerea armelor: „neruşinatul inspector poliţist, canalie ordinară, mişelul fără ruşine, sălbaticul zbir şi călău antropofag". Caragiale este aici previzibil, ceea ce scade nivelul estetic al prozei.

Costăchel Gudurău (*Telegrame*) aduce în faţa cititorului situaţia inedită de „înghiţire" a naraţiunii de către text. Reuşita constă în enunţurile lapidare, dar încărcate de conţinut, ceea ce îl determină pe Gelu Negrea să îl compare cu textele lui Urmuz. De tot hazul, textul corespunde unei vieţi bogate şi tumultuoase: războiul politic, istoria căsniciei ratate şi a logodnei ulterioare a Atenaisei Perjoiu, fotografia chefurilor şi a legăturilor subterane ale nomenclaturii locale, cu ramificaţii la centru. Dacă ar fi încheiat schiţa cu anunţul logodnei, Caragiale ar fi reuşit un text ideal, deoarece ceea ce urmează, adică sprijinul pentru promovarea lui Gudurău, acordat de către chiar duşmanul său, pare artificial.

Ionescu/Popescu (*O scrisoare pierdută*) sînt apreciaţi pentru că nu renunţă la principii, criticîndu-şi chiar şeful, *el lider maximo* Caţavencu, combat şi apără dreptul la opinie şi pentru adversarul comun.

Miţa (*Diplomaţie*) nu este ce pare a fi, sau cum a fost considerată, nu este o femeie uşoară, care să-şi vîndă farmecele pentru plăcere şi pentru profit. Preluarea acestei imagini de la G. Ibrăileanu denotă fie superficialitatea unor critici, fie lipsa lor de apetenţă pentru lectură şi relectură. Gelu Negrea observă că Nenea Iancu, cu excepţia episodului Veronica Micle, nu a fost un Casanova nici favoritul public sau secret al damelor (alt clişeu), ci doar un bîrfitor benign, oarecum frustrat erotic. Numai în textul *O blană rară* apare o femeie care este o adevărată vînătoare de plăceri.

Lefter Popescu nu este nicidecum un persecutat la slujbă, nici un sărac dependent economic de loterie, ci un ins violent, nemilos cu cei sărmani (episodul cu chivuţele), grandoman şi arogant atunci cînd crede că are şansă.

Veta (*O noapte furtunoasă*) a fost văzută ca o mahalagioaică, incultă şi infidelă. Gelu Negrea descoperă o excepţională declaraţie de dragoste, semn al unei mari sensibilităţi, către Chiriac: „Nu ştiu să mai fi trăit pînă să te cunosc pe dumneata".

Şi alte fapte, gînduri şi cuvinte ale personajelor lui Caragiale sînt reinterpretate, ridicîndu-se ceaţa de pe anumite evenimente şi atitudini, contrar receptării comune.

Acest foarte interesant şi actual dicţionar-eseu, scris cu competenţă şi pasiune profesională, consacrat personajelor create de un scriitor clasic român, urmează studiilor şi cercetărilor, întreprinse de Titu Maiorescu, G. Călinescu, Şerban Cioculescu şi alţii, pentru cunoaşterea şi desluşirea mecanismelor de creaţie şi a semnificaţiilor literare şi filosofice dintr-o operă vastă, care pare cunoscută publicului specializat, ca şi publicului mai puţin instruit. Nu este de mirare că a fost distins cu un important premiu literar.

Corneliu VASILE

*) Gelu Negrea, *Dicţionar subiectiv al personajelor lui I.L. Caragiale (A-Z)*, Editura Cartea Românească, 2009, 384 p.

• I. L. Caragiale • I. L. Caragiale • I. L. Caragiale • I. L. Caragiale • I. L. Caragiale •

Symposion: Însemnări memorialistice

Bon anniversaire, cher ami et collègue de génération, bon anniversaire Basarab

J'ai connu ton nom avant de te connaître. Il a commencé à circuler, dans la deuxième moitié des années 1950, quand ceux nés en 1942, comme nous, débutaient leur participation aux olympiades de mathématiques, physique et littérature. Tu étais parmi les meilleurs pour arriver à obtenir dans une année, en 1959 si ma mémoire est bonne, les premiers prix, au niveau national, dans les trois disciplines. Un exploit, à ma connaissance, jamais atteint ni avant, ni après.

Perçu comme un jeune espoir de la physique roumaine tu as su pourtant poursuivre ta voie, celle d'une approche holistique, prélude de la Transdisciplinarité. Tes capacités de transgresser les frontières des disciplines et celles de synthèse, ta curiosité et ton ouverture sur le monde t'ont poussé sur le devant de la scène dès ta première jeunesse. Je me rappelle de l'intérêt suscité par la publication, en 1968, de ton livre sur le poète et mathématicien roumain Dan Barbilian, intitulé : « Ion Barbu – Cosmologia jocului secund » que j'ai lu avec émerveillement.

Ensuite j'ai perdu ta trace pour te redécouvrir, dans les années 1970, à Paris où tu avais choisi la liberté, comme moi. Tu continuais ta carrière de physicien des particules élémentaires au CNRS, tu t'affirmais dans les milieux intellectuels de l'émigration roumaine et avais commencé à entretenir une relation privilégiée avec Stéphane Lupasco. Ce dernier t'a montré la voie qui fera de toi le porte drapeau de la Transdisciplinarité.

Je t'ai suivi et suis fier d'avoir été parmi les premiers membres du CIRET et d'avoir contribué à la diffusion de ton œuvre, en commençant par la publication, en 1986, dans le « Bulletin de la Société Française d'Histoire des Sciences et des Techniques », dont j'étais rédacteur, d'un compte rendu de ton livre: « Nous, la particule et le monde », qui venait de paraître et avait reçu la médaille d'argent de l'Académie des Sciences. Tu me l'avais offert avec une très belle dédicace qui se termine par les mots : « en signe d'une inébranlable amitié ». Une amitié que tu m'as toujours témoignée et que j'espère avoir réussi à te rendre.

Pour moi, professeur d'Histoire des Techniques, la Transdisciplinarité fait partie intégrante de ma profession, celle d'enseignant-chercheur. L'Histoire des Techniques, la plus jeune branche de l'Histoire, n'ayant acquis que tardivement sa reconnaissance académique, est évidement un domaine où l'approche transdisciplinaire s'impose d'elle même. D'ailleurs, en ce qui concerne la place de la Transdisciplinarité au niveau de l'enseignement, toi Basarab, tu l'as promue avec beaucoup de force.

Mais j'ai été également conscient de l'importance de l'approche transdisciplinaire, dans mes autres responsabilités, notamment celle de ministre de l'Intégration Européenne du Gouvernement de la Roumanie. Comme dans le cadre des mes activités universitaires, j'ai pu apprécier les bénéfices qu'on peut tirer d'une telle approche.

Car la Transdisciplinarité n'est pas seulement une vision enrichissante intellectuellement, elle est également pétrie d'un pragmatisme qui nous aide à définir les meilleures voies d'action. Et surtout, elle permet de marier, en mettant en évidence les interdépendances, les dimensions morales et spirituelles avec la matière et l'action concrète. A mes yeux c'est un aspect fondamental, seule garantie d'un avenir pour un Monde meilleur, que nous appelons tous de nos vœux.

Je suis persuadé que l'approche transdisciplinaire continuera à se développer et à se répandre. Je te remercie Basarab pour tout ce que tu as fait pour le développement de la Transdisciplinarité, contribuant ainsi à l'évolution de notre regard sur le Monde, un monde unitaire et en processus accéléré de complexification.

Avant de finir et te présenter encore une fois mes vœux de « Bon anniversaire » je souhaite t'exprimer, cher ami, mon regret de n'avoir pu être plus présent dans le débat portant sur la Transdisciplinarité et mon espoir d'y être, désormais, d'avantage impliqué.

Alexandre HERLEA

Alexandre Herlea : professeur des universités émérite à l'UTBM

En septembre 2011, Alexandre Herlea, le plus ancien professeur du Département des Humanités de l'Université de Technologie de Belfort-Montbéliard (UTBM) et son premier directeur (1995 – 1997), membre marquant du laboratoire RECIT (Recherche sur le Changement Industriel, Technologique et Sociétal), a pris sa retraite. Il devient professeur des universités émérite à l'UTBM, attaché au laboratoire RECIT, où il dirige encore plusieurs thèses. Ainsi notre établissement continuera à bénéficier de son savoir, de ses initiatives et de ses relations internationales.

Ingénieur en mécanique, diplômé d'une école d'ingénieur roumaine, A. Herlea a commencé sa carrière universitaire au Conservatoire National des Arts et Métiers (CNAM) de Paris où il a été l'élève et le collaborateur de Maurice Daumas, premier professeur d'Histoire des Techniques en France et fondateur de cette discipline dans notre pays. Au CNAM, A. Herlea travailla pendant 23 ans (1972 – 1995) d'abord comme assistant, puis ingénieur de recherche et ensuite maître de conférences. Il a fait partie de la commission scientifique du DEA Science, Technologie et Société de l'établissement et a été membre de l'équipe qui a conçu et mis en place le premier DEA d'Histoire des Techniques en France. Au cours de cette période il a beaucoup publié, étant notamment l'un des auteurs du traité de référence « Histoire Générale des Techniques » paru aux PUF sous la direction de M. Daumas. Il a enseigné dans plusieurs autres universités françaises et étrangères, notamment américaines et a également travaillé dans le domaine de la muséologie technique : au Musée National des Techniques, à la Cité des Sciences et de l'Industrie et dans d'autres cadres.

A. Herlea a été et reste encore très actif dans les diverses associations, aussi bien françaises qu'étrangères, qui œuvrent pour l'essor de l'Histoire des Techniques en tant que discipline académique et pour que la science, la technique et l'industrie occupent la place qui doit leur revenir dans le monde de la culture. C'est un vrai animateur qui participe et se trouve parmi les organisateurs d'un grand nombre de congrès, symposia, séminaires, etc. Dès 1981 il a succédé à M. Daumas, en tant que représentant de la France, dans le Comité Exécutif de l'ICOHTEC, la Sté Internationale de l'Histoire des Techniques. Il en sera le président de 2001 à 2005. En 1986, il a été élu membre du Comité des Travaux Historiques et Scientifiques - CTHS et en 1999, de l'Académie Internationale d'Histoire des Sciences.

Alexandre Herlea est arrivé à l'UTBM, en 1995, en tant que professeur des universités. Les Universités de Technologie (UT) sont les pionniers dans la définition et la mise en place d'une pédagogie basée sur l'intégration des « Humanités » dans la formation des ingénieurs. A. Herlea avait le profil souhaité pour animer l'enseignement et la recherche non seulement en Histoire des Techniques mais plus généralement en celui des Humanités. Il a su y promouvoir une approche novatrice, transdisciplinaire. Ses enseignements, tant au niveau du second que du troisième cycle, notamment celui sur « l'Histoire des Structures et Filières Techniques » ont connu un grand succès.

A l'UTBM, A. Herlea a eu aussi d'importantes responsabilités administratives. Il a été membre du Comité de Direction, en tant que directeur du Département des Humanités et ensuite comme directeur des Relations Internationales, membre élu au Conseil des Etudes et président d'une des trois Commissions de Spécialistes de l'établissement. En tant que directeur des Relations Internationales, position qu'il a occupée de 2001 à 2009, A. Herlea a eu une remarquable activité en développant des relations de collaboration, tant au niveau de l'enseignement que de la recherche, avec de nombreuses universités des cinq continents.

Mais A. Herlea a été aussi : Ministre de l'Intégration Européenne du Gouvernement Roumain (1996 – 1999), ambassadeur de la Roumanie auprès de l'UE à Bruxelles (2000 – 2001), vice-président de l'Internationale Chrétienne Démocrate (ICD). Il recevra de nombreuses distinctions dont les Palmes Académiques et la Légion d'Honneur au grade de Commandeur.

Professeur Robert BELOT
Directeur du laboratoire RECIT

Preşedintele asociației „La Maison Roumaine" se prezintă...

Alexandru Herlea s-a născut la 11 octombrie 1942, la Braşov, într-o veche familie transilvană prezentă în viața religioasă, culturală şi politică a Țării. Tatăl său, profesor de drept civil, național-țărănist, a fost condamnat de regimul comunist la 25 de ani muncă silnică. Alexandru Herlea urmează şcoala în limba germană la Braşov şi la *Institutul politehnic* din localitate obține diploma de inginer în 1965.

Refugiat în Franța în 1972 intră în învățământul superior ca asistent cercetător la prestigioasa instituție *Conservatoire National des Arts et Métiers (CNAM)* din Paris. Aici lucrează cu prof. Maurice Daumas - părintele fondator, în Franța, al unei noi ramuri a istoriei: istoria tehnicii - şi obține, în 1977, titlul de doctor în Istoria Ştiinței şi Tehnicii. În același an obține şi naționalitatea franceză. Ca bursier efectuează, în 1978/79, studii post-doctorale în Statele Unite, la universitățile *Princeton, Harvard* şi *Pennsylvania* precum şi la *Smithsonian Institution*.

Întors în Franța îşi continuă cariera universitară la *CNAM,* unde, în 1987, devine conferențiar universitar titular. Va fi ales membru al mai multor organisme academice de specialitate printre care: *International Committee for the Cooperation in History of Technology (ICOHTEC); Comité des Travaux Historiques et Scientifiques (CTHS); Société Française d'Histoire des Sciences et des Techniques (SFHST); Society for the History of Technology (SHOT)*, în cadrul cărora ocupă poziții de responsabilitate. Este consilier pe probleme de muzeologie tehnică şi arheologie industrială al mai multor instituții printre care *La Cité des Sciences et de l'Industrie (CSI)* - Paris şi colaborează la realizarea a peste 25 de expoziții.

La universitatea *Paris XI – Sorbonne*, obține diploma de „Habilitation à diriger les recherches en sciences" (docența) şi devine, în 1995, profesor universitar titular la *Université de Technologie Belfort-Montbéliard (UTBM)*. În paralel este profesor asociat la *Michigan Technological University* – USA şi la *Ecole Centrale des Arts et Manufactures* – Paris. Între 2001-2010 este şi membru al *Directoratului UTBM* şi director al Relațiilor Internaționale ale universității. În 2011 se pensionează, devenind profesor emerit şi continuînd să conducă doctorate.

Alexandru Herlea este autor, coautor sau editor a 10 cărți, printre care tratatul de referință *Histoire Générale des Techniques*, PUF, Paris, 1978, şi a publicat numeroase articole de specialitate. A participat la peste 100 de congrese internaționale şi a ținut un mare număr de conferințe în universități şi centre de cercetare din Europa şi America. În 1999 a fost ales membru al *Academie Internationale d'Histoire des Sciences (AIHS)* şi între 2001 şi 2005 a fost preşedintele *ICOHTEC*. Ca director al relațiilor internaționale ale *UTBM* a inițiat şi dezvoltat relații de colaborare cu universități de pe cele cinci continente. În 1991 a înființat asociația *Solidarité Universitaire France – Roumanie (SUFR)*, al cărui secretar general este şi din 2006 devine expert străin al *Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS)*. În 2011 este ales preşedinte al asociației „*La Maison Roumaine*" *(LMR)* din Paris.

Alexandru Herlea a desfăşurat în paralel şi o prodigioasă activitate politică. Înainte de 1989 este membru PNȚ în exil şi vice-preşedinte al filialei Franța a *Uniunii Mondiale a Românilor Liberi (UMRL)*. Din 1990 este membru al conducerii PNȚCD şi între 1990 şi 1994 preşedinte al *Action pour la Démocratie en Roumanie (ADER)*, filiala PNȚCD – Franța. În această ultimă calitate a organizat, în februarie 1990, prima vizită în străinătate, la Paris, a preşedintelui Corneliu Coposu. Între 1996 şi 1999 este Ministrul Integrării Europene în Guvernul României şi joacă un rol important în deschiderea negocierilor de aderare a României cu Uniunea Europeană, hotărîre luată la Helsinki, în decembrie 1999. A fost ulterior ambasador, şef al Misiunii României pe lîngă UE (2000-2001). În 1998 a fost ales vice-preşedinte al *Internaționalei Creştin-Democrate (ICD)* şi reales în 2000. Între 2002 şi 2009 a fost membru al *Comitetului Executiv al ICD*, responsabil cu țările din Europa centrală şi de est. În 2009 a demisionat din poziția de vice-preşedinte PNȚCD, rămînînd simplu membru al partidului. A publicat un număr important de articole, analize şi interviuri politice şi a participat de asemenea la numeroase emisiuni de radio şi televiziune atît în România, cît şi în Franța.

Lui Alexandru Herlea i s-au decernat numeroase distincții, printre care: – în Franța: „La Légion d'Honneur", „Les Palmes Académiques" şi medalia de argint a „Société d'Encouragement au Progrès"; – în România: „Serviciul Credincios" şi Doctor Honoris Causa - Universitatea Transilvania Braşov; – în Belgia: „Mérite de l'Invention"; – în Germania: premiul „Soziale Marktwirtschaft".

Alexandru HERLEA

Fereşte, Doamne, crucea lui,
De umbra trădătorului!

În ziua de 7 mai a.c., dimineața, la ora 7, a încetat din viață la Paris, în urma unei lungi suferințe, **Remus Radina**, marcant luptător anticomunist, autor al unui remarcabil volum de memorii, *Testamentul din morgă*, prieten de nădejde şi colaborator permanent al *Jurnalului literar*.

A fost însoțit pe ultimul drum, la Cimitirul Montmartre din Paris în ziua de 10 mai a.c., ora 10 dimineața, de către compatrioții săi de la Casa Românească din Paris, care ne-au şi transmis această tristă veste.

Dumnezeu să-l odihnească!

La Maison Roumaine

(urmare din pag. 1)

Iacob Cihac, Nicolae Şuţu, Gheorghe Asachi şi Gheorghe Lazăr (ultimii doi fondatori ai învăţămîntului superior românesc), Carol Davila, Iuliu Baraş, Ion Ionescu de la Brad, Pavel Vasici şi Constantin Manolesco.

Urmează o primă perioadă însemnată, între 1860-1890, marcată de crearea Universităţii „Alexandru I. Cuza" din Iaşi (1860) şi a Universităţii din Bucureşti (1864), precum şi de existenţa savanţilor Grigore Ştefănescu (paleontologie), Grigore Cobălcescu (paleontologie), Dimitrie Brândză (botanică şi zoologie), Dimitrie Grecescu (botanică), Florian Porcius (botanică) şi Carl Fr. Jickeli (zoologie şi teoria evoluţionismului).

Dar epoca de aur a acestei dezvoltări este fără îndoială cea dintre 1890-1944 reprezentată de personalităţile fascinante ale magiştrilor Victor Babeş (1854-1928) – medicină, Aristide Caradja (1861-1955) – biologie generală, Paul Bujor (1862-1951) – zoologie, Ion Cantacuzino (1863-1934) – medicină, Gheorghe Marinescu (1863-1938) – medicină, Nicolae Leon (1863-1931) – botanică, zoologie, parazitologie, Grigore Antipa (1867-1944) – ihtiologie, resurse pescăreşti, Dimitrie Voinov (1867-1951) – zoologie, Emil Racoviţă (1868-1947) – biospeologie şi Ioan Borcea (1879-1936) – zoologie marină.

În cursul regimului comunist, între 1945-1989, printre oamenii de ştiinţă veneraţi sau ignoraţi, devotaţi sistemului totalitar, s-au numărat: Constantin I. Parhon, Traian Săvulescu, Liviu Giosan, Cristian I. Hera, Emil Pop, Maria S. Celan şi, desigur, alţii. Perioada a fost ilustrată de preamărirea, obligatorie, îndeosebi a biologilor şi medicilor ruşi I.V. Miciurin, I.P. Pavlov, K.A. Timiriazev, M.F. Ivanov, G.V. Platonov şi, cu precădere, a pseudosavantului T. D. Lasenko. În schimb, întemeietorii geneticii, călugarul ceh Gr. Mendel şi cercetătorul american T.H. Morgan, au fost denigraţi şi minimalizaţi.

Dar aceasta din urmă perioadă nefastă a istoriei naţionale şi *y compris* a istoriei biologiei româneşti a cunoscut şi personalităţi ilustre, ca educaţie, profesionalism, patriotism, moralitate şi cultură, oponenţi în mod făţiş sau implicit ai regimului comunist antinaţional şi criminal, care ne-a marcat şi retrogradat pe scena istoriei cu aproape cinci decenii. Aceştia, specialişti şi experţi în diferite domenii ale biologiei – botanică, zoologie, fiziologie animală, biologie generală, hidrobiologie, genetică, antropologie, istoria şi filosofia ştiinţei – afirmaţi atît în ţară cît şi, majoritatea lor, în afara ei, au suferit persecuţii, în măsură diferită, pentru convingerile anticomuniste. Au fost împiedicaţi în exercitarea profesiunii în învăţămîntul superior sau cercetare, privaţi de drepturi civile, condamnaţi, cu sau fără judecată, ca deţinuţi politici, la închisoare sau colonii de muncă, pierzîndu-şi chiar viaţa, sau forţaţi la emigrare.

Dintre ei, în arhivele C.N.S.A.S. se regăsesc, cu dosar/e de urmărire individuală, de durate diferite, confraţii **Alexandru Borza** (1887-1971) – ctitorul Grădinii Botanice din Cluj-Napoca, **Constantin Motăş** (1891-1980) – savant de renume internaţional, **Ioan Gh**. **Botez** (1892-1953) – creatorul şcolii româneşti de antropologie şi adevărat martir al comunismului din România, **Teodor Buşniţă** (Cononov) (1900-1977) – discipol apreciat al lui Gr. Antipa consacrat Pescăriilor Statului, **Constantin S**. **Antonescu** (1902-1981) – profesorul particular al Regelui Mihai al României, **Zaharia Popovici** (1907-?) şi **Victor Angelescu** (1912-2002) – ihtiologi marini afirmaţi în mod strălucit în Argentina şi Peru, **Petre M**. **Bănărescu** (1921-2009) – ihtiolog de talie internaţională, **Nicolae Al**. **Boscaiu** (1925-2009) – botanist reputat cu recunoaştere europeană, **Denis Buican** (Dumitru Buican Peligrad) (1934) – genetician, istoric şi filosof al ştiinţei, scriitor bilingv de expresie română şi franceză, ş.a.. Meritele lor incontestabile vor dăinui cu certitudine şi în pofida slăbiciunii omeneşti a doi dintre cei evocaţi.

Contribuţia de faţă, bazată pe studiul arhivelor C.N.S.A.S., cu consimţămîntul celui în viaţă şi a urmaşilor unora dintre cei defuncţi, este dedicată biologilor români anticomunişti, *in memoriam*, pentru suferinţele, umilinţele şi neîmplinirile profesionale, familiale şi personale îndurate pe nedrept, întru stimă, respect şi neuitare.

Alexandru S. BOLOGA*

***) Alexandru S. Bologa** – absolvent al Facultăţii de Biologie, Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca (1970), doctor în biologie, Universitatea „C.I. Parhon" din Bucureşti (1980), director ştiinţific al Institutului Naţional de Cercetare-Dezvoltare Marină „Grigore Antipa" din Constanţa (1990-2011), membru titular al Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România / Secţia ştiinţe biologice (2009), redactor şef al periodicului *Cercetări marine – Recherches marines* (1990-prezent), delegat naţional pe lîngă Comisia Internaţională pentru Explorarea Ştiinţifică a Mării Mediterane de la Monaco (din 1993), director al Institutului Oceanic International / Centrul Operaţional Marea Neagră (între 1996-2004), reprezentant naţional pe lîngă Uniunea Internaţională pentru Istoria şi Filosofia Ştiinţei – Comisia de Oceanografie (din 1998). Cercetător acreditat C.N.S.A.S..

Matematici aplicate şi cercetarea spaţială

Conferinţa mea se referă la contribuţia pe care am avut-o împreună cu cîţiva colegi la rezolvarea unor probleme matematice legate de cercetarea spaţială, de mişcarea sateliţilor artificiali.

Problema a două corpuri-mase care se atrag reciproc, conform legii atracţiei universale, a fost rezolvată de Newton. Problema a 3 corpuri „în formă clasică" (exprimată prin formule algebrice) nu e rezolvată pînă în ziua de astăzi. Newton, Euler, Lagrange, Poincaré şi alţi vestiţi matematicieni şi fizicieni nu au putut găsi „soluţia exactă" a problemei (adică a problemei a trei puncte materiale care se atrag reciproc conform cu legea de gravitaţie a lui Newton).

Însă Euler şi Lagrange, în a doua jumătate a sec. XVIII, au rezolvat problema a „două centre fixe", punctele P1 şi P2. Punctul P0 (de masa 0) se mişcă în spaţiu datorită atracţiei exercitată de primele două puncte, dar el nu acţionează asupra lor. Chestiunea constă în determinarea legii mişcării în spaţiu a punctului P0 sub influenţa atracţiei newtoniene din partea punctelor P1 şi P2.

Soluţia se exprimă prin anumite funcţii speciale, care în sec. XVIII nu erau cunoscute în matematică. Aceste funcţii speciale au fost create de Euler şi Lagrange şi se numesc „funcţii eliptice". Ele sînt mult mai complicate decît funcţiile trigonometrice sinus, cosinus, tangentă, cotangentă.

Potenţialul sumar al punctelor P1 şi P2 cu masele egale m1=m2 în spaţiu real Oxyz aproximează potenţialul unui „castravete – pepene" plasat pe axa Oz a cărui centru coincide cu punctul O.

Însă Pămîntul nu seamănă cu un pepene, la polii nord şi sud el este turtit ca un măr. Şi atunci pentru aproximarea potenţialului „mărului turtit", noi (colectivul de care vorbeam) am introdus un spaţiu imaginar Oxyiz (în loc de spaţiul real Oxyz) şi mai departe ne-am folosit de soluţiile lui Euler şi Lagrange pentru problema a două centre fixe.

Soluţiile noastre sunt foarte avantajoase (din punct de vedere al timpului de calcul pe calculator) pentru a descrie mişcarea sateliţilor artificiali. Economie de finanţe extrem de mare. În anii 1960-1970 o oră la un computer mare costa 1500-2000 dolari. Folosind formulele noastre, ora se transformă maximum în 5 secunde.

Vreau să vă spun că, eu şi colegii mei, cu 50 ani în urmă am primit invitaţii să ne mutăm în SUA la posturi de lucru foarte avantajoase, dar asta e o altă chestiune. Şi încă o cifră. Numai în fosta Uniune Sovietică 40-50 persoane au devenit doctori şi doctori habilitaţi în matematică şi ştiinţele cosmo-dinamice.

Problema aceasta, în zilele de astăzi în literatura ştiinţifică se numeşte *Problema Gredeaksov* de la numele Grebenicov, Deomin, Akseonov.

O altă chestiune este cea pur matematică şi prima dată ea a fost formulată de Poincaré în cunoscuta monografie *Les méthodes nouvelles de la mécanique céleste* şi dezvoltată de academicianul N.N. Bogoliubov şi de mine. Rezultatele noastre sunt cunoscute în societatea matematicienilor atît în Rusia şi chiar pe plan internaţional.

Eugeniu Alexandrovich GREBENIKOV**

**) Născut în Basarabia, în 1932, din părinţi români. Eugeniu A. Grebenikov, şi-a făcut studiile la Universitatea Lomonosov din Moscova, unde obţine doctoratul în matematici. Devine profesor la această universitate, directorul Laboratorului de matematici al Institutului de Fizică Teoretică şi Experimentală al Academiei de Ştiinţe al Uniunii Sovietice (1969-1978), directorul Centrului de Calcul Ştiinţific al Universităţii din Moscova (1978-1988), etc. Este unul din specialiştii recunoscuţi pe plan internaţional atît în matematică pură (teoria stabilităţii soluţiilor ecuaţiilor diferenţiale) cît şi în cea aplicată (metode numerice pentru ecuaţii diferenţiale ordinare). În afara acestor domenii el mai are contribuţii de seamă şi în dinamica cosmică şi în simularea pe calculator. A publicat peste 20 de cărţi şi mai mult de 200 de articole care constituie un aport important la progresul din toate aceste domenii. Un asteroid îi poartă numele. În urmă cu 10 ani redobîndeşte cetăţenia română, de care fusese privat datorită vicisitudinilor istoriei. Continuă să lucreze şi astăzi la Centrul de Calcul al Academiei Ruse.

Malheureusement le prof. Eugen Grebenikov, de l'Académie Russe, a appris au dernier moment qu'il ne pourra pas venir à Paris et sa conférence sera remplacée par celle de M. C. Teleaga portant sur le thème des églises chrétiennes en Europe Centrale et Orientale. Notre président, M. A. Herlea, tient à remercier vivement M. C. Teleaga pour avoir bien voulu prendre ainsi la relève.

Anca LEMAIRE, Anamaria VASILESCU

(Le secrétariat de LMR)

Les Eglises chrétiennes en Europe Centrale et Orientale

Naissance du christianisme; l'église des premiers âges. ● Les hérésies et les grands conciles. ● Rome et Byzance ; les premières fissures. ● Le schisme de 1054. ● L'église catholique et orthodoxe. ●Les croisades, la rupture et les tentatives de réconciliation. ● La troisième Rome. ● Le développement divergeant des deux églises. ● L'orthodoxie sous le joug turc. ● La Réforme et ses églises ● L'uniatisme polonais et roumain. ● Perspectives œcuméniques.

L'Eglise primitive qui se constitue dans le cadre de l'Empire romain polythéiste est unique : catholique parce qu'elle prétend à l'universalité et orthodoxe parce qu'elle se revendique des dogmes reconnus par tous les chrétiens. Les 8 conciles œcuméniques communs à l'intégralité de l'Eglise rétablissent une certaine unité de la foi en condamnant les hérésies (arianisme, monophysisme, nestorianisme).

Les prémices de la future division apparaissent pourtant dès la fin du 6-e siècle surtout à la suite de l'introduction du « filioque » dans le symbole chrétien par l'Eglise occidentale. Il s'ensuit une querelle multiséculaire qui mène d'abord au schisme de 1054 puis à la rupture après la conquête de Constantinople par les Croisés en 1204. La chute de l'Empire byzantin ne fera qu'accentuer cette rupture. Le développement de deux églises se fera désormais dans un parallélisme qui réfléchit l'évolution divergente de deux parties de l'Europe. L'Occident connaîtra les guerres de religion et la Réforme, l'Eglise orthodoxe maintiendra la tradition ancestrale au prix de se figer dans l'immobilisme.

L'Europe centrale et orientale est la partie de l'Europe où la les trois églises : catholique, réformée et orthodoxe cohabiteront dans une situation incertaine souvent conflictuelle. Dans ce contexte ont pris naissance à partir de la fin du XVIe siècle les Eglises uniates, polonaise et roumaines, expression d'une tendance vers la réunification des catholiques et des orthodoxes, entachée cependant des desseins politiques mais non dépourvus de justification.

L'œcuménisme semble à présent se profiler dans le cadre de la sécularisation de l'Europe comme une solution à la déchristianisation en marche. Est-elle vraiment souhaitée et possible ?

Constantin TELEAGA***

***) Diplôme d'espagnol, Diplôme de l'Institut d'études politiques de Paris (Sciences Po), docteur en droit, ancien secrétaire d'Etat à l'intégration européenne, ancien ambassadeur de Roumanie en Espagne, ancien professeur à l'Institut de magistrature de Bucarest, ancien rédacteur en chef de la « Revue roumaine du droit de l'environnement », président de l'association « l'Est francophone » dont le but est la promotion de la langue et de la culture françaises parmi les ressortissants des pays de l'Est en France.

Publications: *Marlène Dietrich Realität* (1993), ed. Betzel Verlag, Hambourg; *Armonizarea legislativă cu dreptul comunitar în domeniul dreptului civil* (2004), ed. Rosetti, Bucureşti; *Moartea lui Avram* (roman, 2011), ed. Neverland, Bucureşti; *Madame* (théatre, 2011), ed. Pulibook, Paris.

Punctul pe i: „Capcanele istoriei" şi... istoricienii

Dl. Lucian Boia interpretează *istoria* mai recentă a românilor!

Cum, prin ce mijloace şi cu ce argumente, capabile să sugereze un alt fel de a privi lucrurile?

Iată o întrebare ce ridică numeroase probleme, pe care nu ţinem să le discutăm aici şi acum, mai ales că *opera* sa, „întinsă şi variată", în curs de elaborare – conform specificărilor editorului – beneficiază de „Seria de autor" a Editurii Humanitas, care îi asigură o gamă largă de abordare de la un anume „*joc cu trecutul*", în care istoria îşi caută drumul „*între adevăr şi ficţiune*", pînă la definirea unui proces istoric al *imaginarului*, ce „*a stîrnit senzaţie şi a rămas de atunci un punct de reper în redefinirea istoriei naţionale*".

Dl. Lucian Boia pledează indirect pentru *teza* „europeistă"; este, în general, un adept ciudat dar fervent al federalismului imperialist, care caracterizează timpul nostru, de vajnic aspirant la mondialism. Prestigiul său „ştiinţific" nu lasă nici un fel de îndoială asupra *cauzelor* şi *efectelor*. Toţi de pe vechiul continent al culturii europene sîntem o apă şi un pămînt, adică ne individualizăm prin nediferenţiere. În înţelesul lui Jacques Maritain, *individul* este o degenerescenţă a *personalităţii*, iar transformarea individului în *persoană* aparţine unei evoluţii etnice, alături de cea biologică. Franţuzit cum este, dl. Lucian Boia neglijează „reacţionarismul", îl dispreţuieşte şi-l anulează printr-un *democratism socialistic*, care nu condamnă decît parţial şi selectiv comandamentul comunist al imperialismului de diverse facturi, culori sau tendinţe ideologice. Înţelegem astfel şi de ce dl. Lucian Boia se traduce la Londra şi în Germania, cu perspective evidente spre eşuarea pe tărîm american, cum ne place şi ne stă bine de vreo două decenii şi jumătate, după ce, timp de alte patru şi jumătate, am cochetat cu moscovismul, fiindcă aşa sîntem noi făcuţi: mici, neînsemnaţi, ridicol de individualizaţi.

Cred că în aceasta constă şi „redefinirea" istoriei naţionale, pe care ne-o propune autorul cărţilor despre *Jules Verne. Paradoxurile unui mit* (2005), *Napoleon III, cel neiubit* (2008), *Sfîrşitul lumii. O istorie fără sfîrşit* (1999) şi altele de aceeaşi mărime, preocupare şi imagistică, tulburînd adînc înţelesurile capacităţii noastre de a sesiza istoria, cu dezideratele ei pedagocice şi cu doctrina ei ideologică, în căutarea, aflarea şi impunerea adevărului.

Dacă realizăm cu mai multă exactitate planul publicistic ce ni se propune, istoricul Lucian Boia nu face *istorie*, ci doar marginală eseistică de factură bănuit istorică, în definirea minoritară a termenului, astfel cum căuta, cu cîteva decenii în urmă, să o proclame terminologic, regretatul Adrian Marino, intuind evoluţia spre

(continuare în pag. 16)

ARISTARC

Vitrina cărții științifice: Conștiința: confesiunile unui reducționist romantic

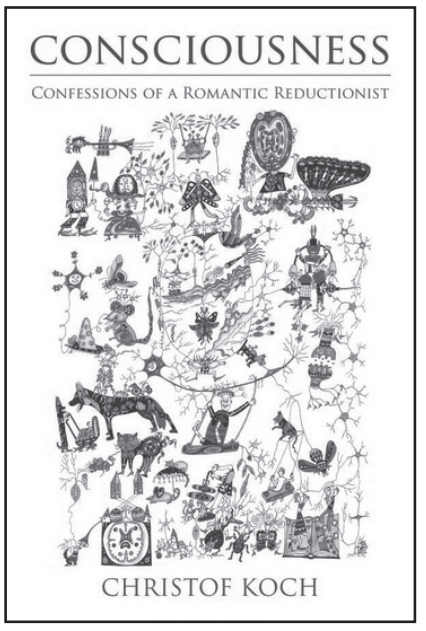

*Consciousness: Confessions of a Romantic Reductionist** poate fi privită, mai mult sau mai puțin, ca o lucrare de popularizare. A ce? Putem spune a istoriei înțelegerii conștiinței și a nivelului cercetărilor actuale despre conștiință. Publicată în 2012, la opt ani după mai stufoasa *Quest for Consciousness* (În căutarea conștiinței), ce tratează în mare aceleași probleme, dar cu aplicație la sistemul vizual uman, *Confesiunile...* pare subțire comparativ cu aceasta din urmă, în așa fel că cel ce a parcurs-o captivat pe prima va rămîne puțin dezamăgit de a doua. Totuși, pentru cititorul care nu îl cunoaște pe Christof Koch – autorul celor două volume – sau, mai mult, se inițiază în problemele conștiinței cu această carte, o va găsi inteligentă, profundă, bogată stilistic și, cel mai important, producătoare de satisfacții intelectuale; în același timp o va găsi pe alocuri dificilă: cu concepte tehnice de biologie, neuroștiințe și filosofie.

Christof Koch este profesor de biologie și inginerie la Caltech (California Institute of Technology) și cercetător la Allen Institute for Brain Science în Seattle. Pe parcursul vieții, pînă să devină cadru didactic, a petrecut perioade lungi de timp în diferite părți ale lumii: Kansas City (orașul unde s-a născut, în 1956), Amsterdam, Bonn, Ottawa, Rabat, Tübingen – unde și-a și efectuat studiile în fizică și filosofie, urmate de un doctorat în biofizică. A revenit ulterior în Cambridge, Statele Unite, la MIT, pentru studii postdoctorale și la Caltech, unde activează și astăzi. Acest periplu este relatat încîntător în cel de-al doilea capitol, împreună cu descrierea primilor lui pași în neuroștiințe.

Christof Koch a lucrat îndelung cu mentorul său, Francis Crick, ce, împreună cu J. Watson, au descoperit structura ADN în 1953. Francis Crick, în ultima parte a vieții, s-a întors către neuroștiințe. Cei doi au publicat numeroase articole din anii '90 pînă în 2004 (cînd Crick a decedat) despre conștiință și subiecte adiacente într-o abordare pragmatică cu un scop precis: găsirea corespondenților neurali ai conștiinței („*cele mai simple mecanisme neurale care, luate împreună, sunt suficiente pentru o senzație conștientă anume*"), adică altfel spus, au încercat să depășească primul prag spre rezolvarea „problemei ușoare" a lui David Chalmers. Acesta numește „problema ușoară a conștiinței" descrierea aspectelor conștiinței cu rol precis: capacități și funcții cognitive cum ar fi direcționarea atenției, planificarea, decizia, memorarea, care, aparent, pot fi explicate în mod direct raportîndu-ne la sistemul nervos. „Problema grea" este ceea ce rămîne: conștiința fenomenală, constituită din *qualia*, adică „*cum este să ai o senzația particulară*"; iar aici cel mai bun exemplu este proustiana relatare a gustului madlenei, o senzație unică și ireproductibilă. „Problema grea" este, în stadiul actual al științei, abordabilă doar la nivel filosofic.

Ultimele cinci capitole din cele zece reprezintă substanța volumului pentru că abordează temele cele mai interesante și parțial controversate actual: liberul arbitru, inconștientul, conștiința ca proprietate fundamentală, măsurarea conștiinței și, idei cu care Koch își încheie pe un ton amar confesiunea, relația religie - știință și existența lui Dumnezeu. Dintre acestea doar unele vor fi dezvoltate în continuare.

Koch face nesistematic o trecere în revistă a diferitelor teorii care au dat o interpretare conștiinței și își exprimă acordul sau dezacordul cu privire la acestea. El privește terifiat la determinismul newtonian și la haosul determinist și salută cu frenezie indeterminismul adus de mecanica cuantică, ce dă speranțe pentru existența unui liber arbitru. Se alătură declarat reducționiștilor și refuză dualismul lui Descartes. Ca inginer, îngăduie franc și funcționalismul: astfel conștiința nu mai este o caracteristică specifică regnului animal – de la bun început se recunoaște faptul că nu numai omul deține conștiință ci și primatele și alte mamifere, într-o măsură mai mică.

Aparent contradictoriu cu cele spuse mai sus, teza susținută de Koch este aceea în care „*conștiința este o proprietate fundamentală, elementară a materiei vii. Ea nu poate să derive din nimic altceva*", și este imanentă sistemelor complexe puternic conectate și ierarhizate. În această direcție, Koch este entuziasmat de *teoria informației integrate* a lui Giulio Tononi, care, pe scurt, enunță următoarele. Fiecare stare conștientă este caracterizată de două proprietăți: *diferențiere* (starea conștientă este foarte informativă, adică entropia sau nedeterminarea este mult redusă) și *integrare* (starea conștientă este o monadă, o unitate ce nu poate fi subdivizată în senzații independente). Teoria introduce o măsură precisă (notată cu Φ) ce cuantifică reducerea nedeterminării care apare într-un sistem, dincolo de și deasupra informației generate independent de părțile sistemului, atunci cînd acesta se află într-o anumită stare. Altfel spus, Φ măsoară cu cît sistemul este mai mult decît suma părților sale, adică o măsură a holismului. Deci starea (creierului) ce poate deveni percepție conștientă este aceea cu Φ maximizat între tendințele de *diferențiere* și *integrare*. Un exemplu concret explicat de această teorie se referă la cerebel (componentă a creierului localizată occipital, specializată în coordonarea precisă a mișcării): acesta deține cu mult mai mulți neuroni decît cortexul și totuși nu contribuie la generarea de conținut conștient pentru că structura este modulară, iar aceste module lucrează independent unul de celălalt, interacționînd puțin, deci integrînd puțin.

Teoria informației integrate nu diferă în fundament de panpsihism, dar diferă în detaliu prin aceea că este o teorie ce cuantifică, deci se apropie de o știință veritabilă.

În ultimul capitol, unul cu o impresionantă tentă intimă ce dezvăluie gînduri pe care cu greu le atribui unui cercetător al naturii, pe care îl vezi ca puternic încredințat de știința pe care o propagă, *omul de știință* devine *om* și își pune întrebări asupra vieții, originii universului și existenței unei ființe supreme. Poziția personală pe care *omul* o adoptă față de religie este una de negare, dar nu și de infirmare a unor experiențe revelatorii autentice la alții.

Printre cauze sunt cele de natură etică (Din moment ce toate animalele au o formă de conștiință și „*simt durere și plăcere, sunt fericite și triste, (...) cum putem justifica creșterea [lor] în condiții industriale atroce, cu mult deosebite de habitatul lor natural, pentru a le mînca?*"), transcendentală („*Dacă sufletul este inefabil, cum poate manipula lucruri concrete cum sunt sinapsele? Este ușor să vedem cauzalitatea curgînd dinspre creier spre minte, dar invers este prea dificil.*") și teologică (se poate infera că se așteaptă ca textele sfinte să conțină răspunsuri și adevăruri științifice, iar lipsa acestora fie le transformă în texte nefolositoare problemei, fie în texte mai puțin credibile). Koch rămîne o ființă rațională și nu poate renunța la asta în schimbul misticismului. El caută și vrea răspunsuri pe cale intelectuală.

Cu ce rămînem după ce parcurgem și ultima pagină? Cu sentimentul că iarăși am fost puși în fața misterului lumii și iarăși au fost puse nenumărate întrebări la care nici nu trebuie să așteptăm răspuns prea curînd sau vreodată.

Liviu SOLTUZU

***) Christof Koch, *Consciousness: Confessions of a Romantic Reductionist*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2012.**

Estetica urbană: Înjurătura la români

Secretarul italian al lui Constantin Brâncoveanu, Anton-Maria Del Chiaro, menționează pe un copil care, aducînd un cal de la adăpat, folosește o cascadă de înjurături, multe referindu-se la lucrurile sfinte. Obiceiul este vechi și foarte răspîndit, încît a intrat în limbajul de fiecare zi. Acuza de grobianism, de proastă creștere, nu mai e percepută azi ca o abatere de la armonia raporturilor dintre oameni, tinerii în special înjură peste tot, fără nici o reținere.

În Europa, ungurii sînt campionii înjurăturilor, după ei vin românii. Istoricul Neagu Djuvara a observat aceasta: „*Înjurăturile ungurești sunt fantastice. Cu toate că se pretind a fi catolici, înjurăturile lor abundă în lucruri sfinte*". Astăzi, această degradare a limbajului a dus la o generalizare a obiceiurilor de mahala: cei care au făcut avere încearcă să se îmbrace frumos, accentuînd astfel involuntar contradicția cu limbajul pe care îl folosesc. Fiindcă, remarca același, „*cei 50 de ani de comunism au schimbat comportamentul românilor în mod absolut*", au țiganizat întreg poporul, educația cinstei la noi nu s-a făcut fiindcă, în comunism, ca să supraviețuiești, erai nevoit să furi.

Grija scriitorilor noștri de a mlădia limba română a rămas între coperțile istoriilor literare. Încă de la cronicari s-a constatat grija pentru limbă. Dimitrie Cantemir, traducînd din grecește *Divanul sau gîlceava înțeleptului cu lumea sau județul sufletului cu trupul*, voia „*să aducă în limba natală toate grațiile unei fraze de cărturar*" (G. Călinescu), întemeind astfel un vocabular filosofic, folosind pentru aceasta toată iscusința lui retorică, toată pompa catedratică, pînă la a implica umorul în disertație și grația în proza scolastică. Budai-Deleanu a scris *Țiganiada* și cu scopul de „*a introduce un gust nou în poezia românească*" (țiganii, în luptă, „drăcuiesc", adică înjură de dracul).

Se afirmă că o înjurătură fistichie presupune imaginație; nu este cazul cu cei mai mulți care o folosesc, ei se limitează la a împrumuta doar formularea, dîndu-i o anume bravadă, mirîndu-se în sinea lor de potrivirea unor cuvinte atît de disparate, de congruența lor în efectul stupefiant. Majoritatea celor care le folosesc sînt imitatori, nu producători, exact ca în cazul folclorului, pe care puțini îl produc, marea majoritate îl colportează. Înjurătura face parte din zona suburbană a folclorului și a fost întărită de conștiința navetistă fudulă. Protagoniștii ei o rostesc cu o anume semeție, fiindcă ceilalți nu au acces la ea și le repugnă manevrarea ei socială, eludînd faptul că astfel își etalează carențe grave de bun-simț, de instrucție modică. Țipîndu-și partitura ofensatoare, ei se mîndresc că sînt crezuți părtași la conținutul ei.

Există o înjurătură afectuoasă și o alta lugubră, din prima au fost extirpați termenii joși, grei, în a doua au fost accentuați. Dar amîndouă sînt străine de etica de tip terapeutic, cea care ne asigură că totul va fi bine, care pozitivizează pe celălalt (v. Adriana Teodorescu, în *Steaua*, nr. 1/2012). Înjurătura îl negativizează, spulberîndu-i orice importanță, orice demnitate, îl anihilează, punîndu-l în postura de neluat în seamă. Înjurătura afectuoasă a intrat masiv în limbajul popular, dar la clasa de jos a folosirii lui și ea poate fi reproductibilă, cealaltă nu, deși e folosită cam de aceeași clasă. Cea afectuoasă se practică între cunoștințe și, la nevoie, poate fi luată ca un alint, cam dur, e adevărat, fiindcă nu-i lipsește substratul participativ, nici nota de comunicare.

Cu cît înjurătura este mai elaborată, cu atît mai jos se situează folositorul ei. Acesta contribuie foarte rar la fabricarea înjurăturii, cel mai adesea o preia și îi dă în plus tonalitatea zicerii și adresantul. De altfel, tonalitatea lansării îi deosebește pe cei care le folosesc, felul răstit, injurios în sine, ține loc de paternitatea formulării.

Folosirea înjurăturii devine o *manie* în care atenția agentului se fixează o vreme mai îndelungată și mai frecvent pe această modalitate de comunicare, deci îi acordă o atenție anormală, ajungînd să-l obsedeze. După cum observa Ortega y Gasset, preferințele atenției constituie însăși baza caracterului, stabilind formula „*spune-mi la ce ești atent și-ți voi spune cine ești*" (în *Studii despre iubire*). Mania folosirii înjurăturii reduce viața mentală, prin eliminarea progresivă a lucrurilor din raza atenției, ajungîndu-se doar la o singură formulă, celelalte sînt paralizate în orizontul îngust care nu mai permite înaintarea. Exclusivismul atenției înzestrează înjurătura cu calități miraculoase, estimîndu-i perfecțiuni inexistente. Textul dobîndește o realitate incomparabilă, la care se poate oricînd apela, apare înzestrat cu însușiri de ubicuitate și de constanță, calitățile ei miraculoase absorb întreaga lume.

„*Istoria omenească* – scria Ortega y Gasset – *e o dramă interioară. Se petrece înlăuntrul sufletelor*", deci o lege esențială face din bărbat o ființă substanțial publică și din femeie un temperament privat. De aceea, spectacolul înjurăturii e susținut exclusiv de către bărbat, într-o scenă deschisă și cu spectatori. Adresarea publică îl excită, îi produce o explozie de energii, paralel cu proasta igienă a idealurilor. Este, în fond, o reacție de slăbiciune, fiindcă anulează orice aptitudine de a crea produse socialmente utile („*bărbatul valorează prin ceea ce* face, *femeia prin ceea ce* este"). Cum remarca filosoful spaniol, cea mai mare parte dintre bărbați trăiesc din fraze gata făcute, din idei primite, din sentimente convenționale. Ofensiva lor verbală anulează orice sugestii aluzive, ideile grosolane neagă orice claritate și, expuse, sînt primite cu dispreț, trivialitățile lor doar excită ceea ce cred oamenii simpli că stăpînesc și devin, astfel, ei înșiși periculoși.

Este vorba de un automatism inferior, care nu poate evolua către viața superioară a spiritului, ci rămîne într-o stare de frenezie care aparent îi conferă o stare de siguranță. Numai un șoc venit cu violență din exterior poate readuce în minte obligația de perspective normale. Ascultătorul înjurăturii este surprins de puținul spus despre adresant și nu înțelege plasarea lui pe traiectoriile cele mai fantastice, fiindcă nu provine dintr-un exces de imaginație, ci din chiar lipsa acesteia, pecetluindu-i prin urmare destinul în evaluarea celorlalți.

Înjurătura este o stare psihologică ce presupune imperfecțiunea unui suflet care se exteriorizează pe o cale ocolită, excesivă și inacceptabilă. Linia orizontului nu poate fi depășită decît prin excese nesociale și antiraționale. Se dogmatizează zicerea în formule, din care melancolizarea lipsește cu desăvîrșire. Beția înjurăturii îi îmbată numai pe cei care îi caută savoarea într-un vocabular extrem de limitat și etalat cu frivolitate. El e practicat numai de „*nerozii și băieții de prăvălie*" (Ortega y Gasset) și se repetă mecanic printr-o utilizare oarbă a unui repertoriu de formule căruia „*prostul i se subordonează încîntat și fără rezerve*". Limbajul vulgar este trivial și impertinent, simbol al pseudo-șmecheriei care reia o experiență consumată în trecut, imposibil de păstrat pentru viitor.

Vorbele injuriei au o soartă nefericită: sensul negativ al cuvîntului cîștigînd întîietate, ne pune în fața unui limbaj trivial, de nefolosit în afara cadrului respectiv, stupid și insolent. Bestial, acest limbaj dă dovada imbecilității folositorilor lui. El se face că relevă ceea ce este ascuns și intim, pozează că face public un repertoriu de secrete, dar este profund iluzoriu să se creadă că prin el putem cunoaște, putem să distingem ceva. Neaccesînd la esențial, el privește fragmente lăturalnice și întîmplătoare.

„*Noi, oamenii, am venit pe lume ca să nu ne înțelegem*", iar „*regulile se făuresc pentru a pregăti excepția*" (Ortega y Gasset); filosoful mai observă că „*timbrul vocii îl denunță pe om*". Acesta este degradat în formularea injuriei și facil în intenție. Spontaneitatea nașterii lui este înlocuită cu vehemența rostirii care-i dă impresia de autenticitate. Convenționalul îi înlocuiește normalitatea, grația nu mai există, dar „*de îndată ce Europa se va însenina – ceea ce se va întîmpla mult mai devreme decît bănuim –, limbajul, acel instrument și acea facultate specifice omului, va fi una din temele predilecte ale preocupării occidentale*", cînd devine presantă o igienă constînd dintr-o tehnică a vorbirii și ascultării. Căci ceea ce ne propunem atunci cînd vorbim – să împărtășim semenilor gîndurile – nu se mai realizează prin folosirea înjurăturii.

Acest loc comun al înjurăturii face ca oamenii să coincidă și să se confunde („toposul *este* locul, *locul comun, punctul în care oamenii coincid în asemenea măsură, încît se identifică și se confundă, lucru ce nu se poate întîmpla decît în măsura în care oamenii se mineralizează, se dezumanizează*"). Personalitatea lor se subțiază, exteriorizîndu-se fără pretenții, ea se „mineralizează" și se uită, devenind o abreviere a ei înseși. Cine înjură își încuie în seif personalitatea. Avîntul creator specific a încremenit în zicerea eliberatoare, la care nu mai sîntem îndemnați să participăm prin efort personal. Toate temele mari sînt tabu în înjurătură, iar indivizii pretind să administreze situația după toanele și în folosul lor, prin acest repertoriu rezidual de instincte țipate.

Se exercită în gol o suficiență de sine fixată la cîteva formule care țin locul mobilității sufletești, în care se zidește un grotesc plebeian și melodramatic. Paradă scientistă nu mai există, patosul doar vrea să fie burlesc, iar violența nestăpînită antrenează totul. Fobia agentului înjurăturii e maladivă împotriva bunului-simț, anxiozitatea lui este dusă pînă la faza paroxistică, spre a nu se vedea golul din care se naște. E o monstruozitate umană care trebuie tratată de poliție. Predestinarea ei naturalistică este o formă de perorație publică a claustrofobiei eșuată în incoerență. Folositorul ei este exponentul unei lumi promiscue.

Ca toți orientalii, sîntem iubitori de zgomot verbal... Dar nici chiar așa! Miticismul balcanic a fost îndestul înfierat de Caragiale, dar noi încă-l acceptăm. Automatismele de limbaj relevă o bufonerie care strică graiul datorită inculturii. Abjecția este adusă ca o confirmare a pasiunii virile, dar pentru vulgul din suburbii, încîntat de enormități.

Limbajul alternativ al înjurăturii nu exprimă un braț al vaselor comunicante, ci o tendință fixă de degradare; în mod normal, ea trebuie eliminată, ca orice excrescență pe care o poate produce, din cînd în cînd, normalul.

Și, pentru a reveni la mărturiile scriitorilor, cu care începusem – căci nu este o demonstrație mai grăitoare decît reluarea ciclică –, iată o pildă dată de Caragiale, în *Grămătici și măscărici*: „*Cînd boierul avea necaz pe cineva, cînd era mahmur din cine știe ce pricină, cînd era scîrbit pînă în suflet că l-a scos Vodă de la ipolipsis* (= considerație, vază)*, atunci punea pe măscărici la poarta curții să pîndească pe rival sau pe prietenii ori simpaticii acestuia, să le dea cu huideo, să le arunce murdării și să-i înjure năstrușnic! Boierul ședea cu ciubucul în pridvor și striga. «Hahaha! înjură-i, mă! Înjură-i bine, mă»*".

Titu POPESCU

Unde eşti, Maiorescule?!

O viziune "transliterară" şi "transcritică" despre opera literară a lui Vintilă Horia (de la moartea căruia s-au scurs două decenii) ne oferă Pompiliu Crăciunescu în opul său, *Vintilă Horia: transliteratură şi realitate*, Ed. Curtea Veche, Bucureşti, 2012. Fizicianul-filosof Basarab Nicolescu onorează ediţia românească cu o prefaţă. Ce spune avocatul despre discipolul său? În primul rînd, în mod succint, prefaţatorul vorbeşte despre relaţiile (directe sau epistolare) ale d-sale cu Vintilă Horia în ideea de a motiva alegerea subiectului de către Pompiliu Crăciunescu şi de a justifica metoda de cercetare aleasă de acesta. În al doilea rînd, face o prezentare a autorului cărţii. Domnia sa nu face economie de elogii.

Dar, şi fără recomandarea d-lui Basarab Nicolescu, doar citirea paginii de cuprins îţi trezeşte curiozitatea şi te îndeamnă la lectură. Cu ce ne alegem la finalul acesteia vom vedea.

Studiul este structurat în trei părţi [ecuaţia terţului inclus]: *Portret în mişcare*, *Exil şi transgresiune (trilogia exilului)* , *De la o orbită la alta*.

În *Preambul* autorul îşi prezintă cartea. De la început te izbeşte neplăcut logoreea autorului, care te aruncă, pe tine cititor de rînd, în groapa... ezoterismului. Exemplificările ar fi superflue, aşa că facem referire doar la o frază în care se spune că opera lui Vintilă Horia este „*un cosmos în expansiune [...] o operă în care arta, ştiinţa, istoria, poezia, filosofia reprezintă tot atîtea căi ducînd la unitatea godeliană a lumii şi a cunoaşterii – dezvăluie în permanenţă o* ***gîndire în acţiune***" (s. a.). Autorul grijuliu cu ignoranţa cititorului îi oferă explicaţii pentru unele cuvinte, de exemplu, „a transgresa nu înseamnă a distruge sau a uita, ci a integra". Nu mai avem nevoie de DEX. Din păcate (sic!) nu sunt explicate şi alte cuvinte-concepte.

Portret în mişcare – partea întîi a studiului, punctează momentele principale din formarea intelectuală şi morală a scriitorului. Cum era de aşteptat, exegetul a focalizat reconstituirea biografică pe exilul pe care, urmînd ideile şi mărturisirile scriitorului, îl „transgresează" în concept spiritual pe care, alături de altele, îl pune la baza eşafodajului „transliterar" al studiului său. Tot în aceste pagini, Pompiliu Crăciunescu caută protogeneza „triadei tematice a marelui romancier, iubirea, sacru, cunoaşterea – triunghiul dreptunghic", catetele lui corespunzînd romanului şi metafizicii, iar ipotenuza epistemei.

Partea a doua, *Exil şi transgresiune* e „focalizată" pe „trilogia exilului". În romanele exilului este vorba, ne asigură Pompiliu Crăciunescu, despre condiţiile existenţiale cu „*dublă valenţă: sfîşiere şi trezire, fatalitate biografică şi telos uman*". Cu toate că e un adept convins al „terţului inclus", Pompiliu Crăciunescu nu s-a despărţit de conceptele şi metoda care stau sub tutela binarului. Partea aceasta este lămuritoare şi în ceea ce priveşte metoda folosită în comentariul original practicat de Pompiliu Crăciunescu. Din păcate cititorul e asaltat de o terminologie de-a dreptul exotică şi ezoterică pentru el, iar pe deasupra autorul cărţii scoate la luptă artileria grea şi ne bombardează cu o suită de comparaţii, paralele, analogii şi cu o armată de personalităţi din toate domeniile (Platon, Aristotel, Sf. Augustin, Kierkegaard, Proust, Rilke, Junger, Heisenberg, Stephan Lupasco, Basarab Nicolescu...). Toate astea te buimăcesc. Ne nemulţumeşte faptul că Pompiliu Crăciunescu nu introduce în listă pe Lucian Blaga (*Trilogia cunoaşterii)* ştiind că Vintilă Horia face referiri în opera sa neliterară şi în corespondenţă la filosoful nostru. Desigur că Pompiliu Crăciunescu l-a citit pe filosoful român, dar întrebarea este dacă l-a citit în *paralel* cu Bohr sau Heisenberg, ori cu oricare altul din listă. Textul lui Pompiliu Crăciunescu suferă nu numai din cauza inflaţiei terminologice, ci şi din cauza neclarităţilor şi a confuziilor. În ignoranţa noastră filosofică nu pricepem ce este un „obiect transcedental". Ştiam că *obiectul* fie materie, fie energie face (este) parte din lumea de aici pe care o percepem prin cele cinci simţuri ajutaţi şi de aparatura tehnică a ştiinţei. Pînă la citirea acestei cărţi ştiam că metafizica este pură speculaţie. Acum aflăm că pentru a exista, metafizica trebuie să fie *experimentală*. Va trebui să ne documentăm temeinic pentru a nu rămîne în ignoranţă. Pînă atunci profesioniştii să identifice neclarităţile spre clarificare. Din cauza inflaţiei, autorul se repetă făcînd unele pagini de prisos, iar în altele debitează platitudini pe un ton solemn. Nu vom purcede la o analiză a ceea ce a analizat(!?) criticul pentru a nu cădea în simplă parafrazare sau în capcana în care a căzut el.

În partea a treia, *De la o orbită la alta*, sunt trecute rapid în revistă celelalte romane ale lui Vintilă Horia. Paginile acestea par mai aerisite şi mai aproape de un comentariu de critică literară.

Consecinţe neplăcute are şi stilul plin de superlative. Autorul cărţii uită că în domeniul artei, literaturii, filosofiei nu sunt recomandabile superlativele, mai ales cele absolute. În aceste domenii fiecare creator îşi are căsuţa lui personală într-un imaginar „tablou mendeleev".

Ocupîndu-se doar de conţinutul (filosofic, ştiinţific...) şi de funcţia de cunoaştere, Pompiliu Crăciunescu a dezbrăcat romanul lui Vintilă Horia de toate hainele, vehicule necesare formulării şi transmiterii mesajului, şi l-a lăsat gol oferindu-ne doar scheletul care nu mai dă seama nici de frumuseţea literară, nici de pulsaţia vieţii, după spusa „învechitului" Liviu Rebreanu.

Cartea lui Pompiliu Crăciunescu nu este una de critică literară, ci o „*beţie de cuvinte*".

Scriitorul Vintilă Horia merita ceva mai bun. Dar să nu disperăm deoarece „va să vină" şi criticul pe care romancierul îl merită. Semne sunt. Din cele 3-4 contribuţii o amintesc doar pe ultima, cronologic: Georgeta Orian, *Vintilă Horia – un scriitor contra timpului său,* Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2008.

Ionel POPA

Cultura incultă *(urmare din pag. 1)*

culturii, şi autentica *spiritualitate* a acesteia. Aceste două trăsături specifice ale culturii autentice, *indestructibil unite*, impun ca o consecinţă, ca un *corolar*, altitudinea valorică. Fireşte, în funcţie de etape, de momente, de încărcături concrete ale temporalităţii istorice şi de evoluţia determinată a gusturilor, a percepţiilor lui *saeculum*, cultura, ca fenomen uman existenţial, se metamorfozează în *culturi*, se „individualizează" cu bune şi cu rele.

S-a făcut şi se face, în general, o departajare între *cultură* şi *civilizaţie*. Spunîndu-se că prima este „specializată" în coordonate spirituale, pe cînd cea de a doua este preocupată mai cu seamă de perfecţionarea coordonatelor materiale ale vieţii. Atare diferenţiere nu este eronată în chip radical şi poate că ea este necesară. Cred, totuşi, că între *cultură* şi *civilizaţie*, transferurile reciproce de substanţă sînt mult mai frecvente, mai sofisticate şi mai de neobservat la scenă deschisă, decît se crede de obicei.

*

Acum, la începutul secolului al XXI-lea şi al unui nou mileniu, *regresul* culturii se impune – aş zice, dintr-un foc – prin două trăsături: prin *manelizare* şi prin *despiritualizare*, lucrurile apucînd-o cu zgomot, cu stupidă infatuare, pe arătură, către *incultură*. Am în vedere, cu prioritate, stările de fapt din „cultura" românească actuală – ce a mai rămas din ea în perioada tranziţiei postdecembriste – dar nu voi ezita să fiu „vigilent", şi din cînd în cînd, din loc în loc, „să mă dau" şi la năravuri, la scăderi ale culturii europeano-globalizantă.

Spre a nu fi pus la colţ pentru nenuanţare, precizez, din capul locului, că se fac simţite şi astăzi exprimări, afirmări, manifestări ale unei culturi autentice, de înaltă ţinută valorică. Din păcate, însă, atare afirmări au început să fie, în chip alarmant, insule izolate. Dacă nu cumva tind să devină voci în pustiu.

Şi acum, să ne reîntoarcem la cele două trăsături amintite, ale degenerării culturii în incultură: manelizarea şi despiritualizarea. Nu sînt trăsături care să se suprapună indistinct, dar colaborează şi se ajută reciproc.

Manelizarea e un soi de nou „oxigen" al culturii, cam pretutindeni şi nu numai în patria mumă. Două mi se pare că sînt, astăzi, trăsăturile ei de „fond": o *senzoriomanie* paroxistică, insinuînd pe centimetru pătrat, ori etalînd de-a dreptul, ca pe un înalt *personaj artistic*, sexomania, ca şi cum abia acum omul, lumea, s-ar naşte din nimic şi trebuie iar să înveţe... dimensiunile extazului. Cu vreo doi, trei ani în urmă, o „comisară" bruxelistă, europeano-globalizantă, a scris o broşură „emblematică", în care-i învăţa pe europeni *cum* să facă sex, să cadă pe spate de plăceri. Ironizată, autoarea – doldora de „cultură" – a dat-o cotită, zicînd că n-a vrut să spună „asta", ci „ailantă". Treaba a fost repede amuţită, cam cum se întîmplă de regulă, cînd unii ziarişti neînfricaţi, daţi dracului, se dau, din cînd în cînd, la „organele" diriguitoare ale Europei, care ne învaţă, ele, cum să sugem ţîţa „belşugului".

Şi un alt exemplu cu obsesii sexomane, de astă dată curat românesc şi mai recent. La începutul anului (pe 4 ianuarie) 2012, în *Jurnalul Naţional* a apărut o reclamă, bine pusă în evidenţă, pe un sfert de pagină – cu majuscule – care suna astfel, citez: „*Află cît de sexy este inteligenţa*". Şi dedesubt: „Dan Negru lansează o nouă provocare!"

Şi pentru ca „genialitatea" provocării să ne intre bine şi intratabil în cap, reclama cu pricina este încă o dată reprodusă de acelaşi ziar (pe 11 ianuarie a.c.), de astă dată pe o pagină *întreagă*, strălucitor, mai ceva decît dacă ar fi reapărut o nouă formulă universală (se zice, „globalizantă"), de tip ainştainian... Tulburător, ce mai!... Domnul Dan Negru în costum de doliu, cu papion regal la veselu-i gît, flancat, în dreapta şi-n stînga, de trei „inteligenţe" sexomane, cu ţurloaiele provocator desfăcute...

Sexomania a ajuns, într-adevăr, foarte departe, a pus stăpînire pe tot ce mişcă, pe tot ce încă se pretinde „spiritualitate", pe tot ce încă se pretinde „cultură"... I-auzi, nene, cică *provocare!*... Probabil, spre a se încadra formula, cu pricina, în devastatoarea criză globalizantă, care nu mai încetează să ne provoace în fel şi chip, pînă se va alege „praful şi pulberea"... Fie şi apucînd-o pe cea mai denivelată arătură, ce legătură directă ar putea fi între acest primitiv „sexy" şi *inteligenţă*? Ce altceva decît ca domnul Dan Negru – cu „genialitatea" domniei sale şi cu veşnica-i tropăială de pe micul ecran – să ne sugereze „emblematic" cum să fim „inteligenţi". Cuvîntul „sexy", maimuţărit sofisticat, englezit, *stea în frunte* a nefericitei „culturi" de astăzi, nu se trage din cuvîntul *înger*, ci – ştie şi un analfabet – dintr-un alt cuvînt, cu alt *tip* de funcţiuni, decît să bată candid din aripi, ca într-o pictură naivă. Oricît de „genială", de elegantă şi sofisticată ar crede domnul Negru că e noua sa găselniţă, una de doi bani – spre a ne lăsa cu gura căscată –, pînă la urmă coboară spiritualitatea inteligenţei de pe soclu. Nimic altceva decît sexomanizare trivială a inteligenţei. Am fost surprins că un ziar serios, acid, cum e *Jurnalul Naţional* – care sancţionează adeseori incultura – se pretează să aducă în prim plan reclame stupide, net *inculturale*... Şi care ar fi următoarea şi probabila „provocare", la care ne putem aştepta din partea domnului Dan Negru? Care alta decît, în consecinţă firească a „ideii" domniei sale, să fie inversaţi termenii formulei? Adică: „Află cît de inteligent este sexul"... Trăznet!

Nimic de zis, e foarte bine că se face, cu maximă insistenţă, educaţie sexuală „omului contemporan", cam de pe cînd e în burta mamei şi să arătăm fiinţei „emancipate" de astăzi, sute de mii de poze ale minunatelor vedete globalizante, goale şi în poziţii năstruşnice, de invidiat... Rezultatul? Între altele, maternităţile au început să se umple de fetiţe, de copilandre de 11-14 ani, care nasc copii frumoşi, gata educaţi, gata „culţi"... Las' că-i bine: creşte demografia, că, la noi, înmulţirea populaţiei a cam început să se ducă de rîpă!...

Alarmant, dezamăgitor, este faptul că acest gen de obsesii sexomane – cărora li se spune „elitist", erotică, spre a li se masca mizeria – au fost promovate, fără perdea, în literatura autohtonă postdecembristă, de către unii scriitori, de fapt, *mai ales scriitoare*. Gen, romanul *Băgău* – apărut în 2005 – al Ioanei Bradea, o scriitoare, altminteri cît se poate de talentată, care-şi *începe* primul său roman cu următoarea propoziţie *orientativă*: „sînt o doamnă, ce p... mea". Propoziţie, pe care autoarea a considerat-o atît de „emblematică", încît a pus-o cu satisfacţie supremă şi pe copertă – spate.

Să fiu iertat pentru o asemenea reproducere, dar aşa sună inspiraţia, negru pe alb, în cartea cu pricina. Un prestigios critic literar – pe care îl respect sincer şi pe care-l citesc cu interes, de cele mai multe ori – luat de val, a scris, de pe pisc, la apariţia acestui roman şi a altuia aşijderea, că atare, cică, „ideaţii" ar „reprezenta o nouă metafizică"... *Mama mia!*... Dacă, Aristotel, Platon, Kant, Hegel, Blaga, ar auzi ce „frumos" defineşte distinstul critic modern (nu cumva, postmodernist?) *metafizica*, nu s-ar răsuci ei, sărmanii, în mormînt? M-am întrebat atunci – mă întreb şi acum – o fi înţeles el, distinsul nostru critic literar, presupus a se fi îndopat cu cultură, ce semnifică, cu adevărat, *la obiect* conceptul *metafizică*? Şi se pare că romanul cu pricina – şi încă unul de acest soi – au fost premiate de către forurile scriitoriceşti.

Să fie subsemnatul, cumva, dintr-o „generaţie expirată" – cum ar zice un straşnic elitist – şi sînt incapabil să consum, cu înţelegere, limbajele „filosofo-romantice" ale unui mileniu drăcos?... N-au decît să *(continuare în pag. 16)*

Un luptător german împotriva regimului comunist

(urmare din pag. 1) om în stat. Acest fapt arată că Germania unificată, liberă şi democrată, a ajuns definitiv la maturitate în contextul european. În discursul său inaugural, referindu-se la antecedentele istorice, Gauck numeşte Germania „*un miracol al democraţiei*", adăugînd că este mîndru de această ţara a sa, pe care doreşte să o lase moştenire fiilor şi nepoţilor lui.

Născut la 24 ianuarie 1940 la Rostock, Joachim Gauck este fiul unui căpitan de vas şi al unei învăţătoare. În 1951, cînd Gauck avea 11 ani, tatăl său dispare în drum spre şantierul naval pe care lucra. Abia după trei ani familia află că trăieşte, că fusese condamnat de un tribunal militar la 25 de ani muncă silnică pentru „*activitate duşmănoasă contra forţei de ocupaţie sovietice*" şi trimis în Gulagul siberian, de unde va reveni peste cinci ani. Modul arestării tatălui său, dificultăţile mamei rămasă singură cu trei copii, interdicţia de a studia filologia datorită „originii nesănătoase", şicanele continue extinse şi asupra copiilor săi, îi vor marca viaţa şi opţiunile. Deviza vieţii sale a fost şi a rămas libertatea. *Un preşedinte pentru libertate* îl numeşte cotidianul *Süddeutsche Zeitung* din München. În anul 1989 este membru marcant în „Noul Forum" din RDG şi, peste un an, la primele alegeri libere, este candidatul pentru Rostock al „Alianţei 90". Încă din 1989 a luptat pentru păstrarea arhivelor Ministerului Siguranţei Statului, pentru ocuparea clădirii acestuia, mobilizînd toate forţele împotriva încercării de distrugere a actelor.

La 24 august 1990 este numit şeful comisiei speciale pentru elaborarea unei legi privind păstrarea şi utilizarea datelor STASI legate de persoane fizice. În timp ce, conform unei clauze din contractul de reunificare, aceste acte trebuiau să fie preluate de Arhivele Statului, Gauck a reuşit să se impună şi să obţină crearea unei autorităţi de sine-stătătoare. La 19 noiembrie este numit însărcinat special al guvernului federal german pentru administrarea şi studierea dosarelor fostului Minister al Siguranţei Statului din RDG şi confirmat în acest post de către cancelarul Helmuth Kohl şi preşedintele de atunci al Germaniei, Richard von Weizsäcker. Gauck a luptat pentru acest lucru, împotriva unor tendinţe atît estice cît şi vestice, folosindu-se de singura sa armă pe care o mînuieşte cu o măiestrie de neîntrecut: *cuvîntul*. Astfel, ideea sa de a pune la dispoziţia celor urmăriţi, umiliţi şi terorizaţi dosarele personale, într-un cadru legal, a prins viaţă. Prin Legea Arhivelor STASI a fost creată Autoritatea Gauck, care va servi

de exemplu şi celorlalte ţări din fostul lagăr socialist. La 2 ianuarie 1992 au fost distribuite primele formulare, concepute de el, pentru „*consultarea dosarului personal*".

Pentru germani Joachim Gauck este întruchiparea corectitudinii, a integrităţii şi a bunului simţ, caracteristici rare în lumea politică. Pentru el libertatea înseamnă responsabilitatea individului. În primul său discurs de principii a atacat problema dreptăţii sociale, fără de care nu există libertate adevărată. A afirmat că trebuie să se facă paşi hotărîţi pentru a se stopa deschiderea din ce în ce mai mare a „foarfecii" dintre săraci şi bogaţi, o problemă gravă nu numai în Germania, ci în întreaga Europă.

Deşi funcţia sa nu are putere directă de decizie, ca în Franţa sau România, prin faptul că el ratifică legile şi poate lua o atitudine politică, preşedintele este o instanţă morală, un fel de conştiinţă a poporului. Astfel, Joachim Gauck a refuzat de curînd invitaţia de a vizita Ucraina, din cauza încălcării drepturilor omului în această ţară. În Olanda, unde a fost invitat recent la sărbătorirea „Zilei eliberării" de sub ocupaţia germană, a ţinut o cuvîntare istorică, în cadrul căreia a lărgit conceptul său despre libertate cu afirmaţia că „*trebuie să ştim să facem diferenţa între patrie şi un regim nedrept*", adăugînd că „*luptătorii din rezistenţă şi cei din emigraţie nu sunt nici trădători de ţară, nici laşi*", ci luptători pentru libertate.

Pia BADER-FĂRCĂŞANU

Dreptul la opinie: Problema Ardealului văzută de un american (II)

Fresca istorică prezentată de Milton G. Lehrer începe cu sosirea ungurilor în Panonia şi, fiind opriţi ***din incursiunile lor de jaf şi pradă de Otto Cel Mare lîngă Augsburg***, se retrag din vest, întorcîndu-se spre Transilvania. Aceste fapte sînt atestate istoric şi încă odată autorul demonstrează că teoria lui Robert Rösler, despre golul transilvan, este doar o propagandă ungurească nefondată. Odată pătrunşi în Transilvania încep, mai ales în Secuime, maghiarizarea şi deznaţionalizarea timpurie a românilor prin mai multe căi. Unele forţate prin administraţie, şcoală, religie, armată, şi una voluntară, prin care unii români, văzînd ce drepturi şi privilegii au ungurii faţă de ei, se maghiarizează de la sine.

Spaţiul ocupat de unguri este mult prea mare pentru numărul lor redus, pentru a face faţă autohtonilor nemulţumi şi acestea sînt motivele reale ale colonizării Transilvaniei, care s-a făcut în trei rînduri consecutive cu saşi, şvabi şi unguri. În primul rînd, în secolele XI şi XII, au fost aduşi spre colonizare saşi şi teutoni la marginea de sud-est a Transilvaniei, care, pentru împroprietăririle primite, deveneau supuşii regilor unguri, îndatoraţi, obligaţi să le apere domeniile de năvălitori, dar mai ales să contrabalanseze populaţia autohtonă. Cum o altă mare parte a pămînturilor românilor erau deja stăpînite de nobilimea ungară, iobăgindu-i pe ***valahii toleraţi,*** tensiunile cresc între intruşi şi românii ardeleni într-un *tumultus rusticorum,* cum e menţionat în cronicile latine ale timpurilor, pînă ce se ajunge la Răscoala de la Bobâlna (1437). În acest moment critic, nobilimea se apără şi printr-o alianţă împotriva răsculaţilor autohtoni numită **Unio Trium Nationum** în care se unesc ungurii, secuii şi saşii. Cele trei naţiuni – **secuii se considerau naţiune separată de unguri** – prin această uniune iau cele mai diabolice hotărîri împotriva românilor, care de acum înainte sînt doar ***valahii toleraţi*** deşi erau cei mai vechi în Transilvania iar numărul lor întrecea toate cele *trei naţiuni unite la un loc!* Toleraţi în propria lor ţară aveau de suportat asuprirea ca o clasă inferioară. În Dieta Transilvaniei din 1653, s-a votat legea **Approbatae et Compilatae** prin care**: *Românii sînt toleraţi numai, şi aceasta în chip provizoriu în această ţară, atît timp cît va place principelui domnitor şi nobililor.***

Episcopul unit al romanilor ardeleni, Inocenţiu Micu-Klein, în Dieta transilvană ia apărarea *toleraţilor după pofta principelui şi-a nobililor* demonstrînd ca sînt cei mai vechi şi numeroşi în Transilvania. El scrie 24 de petiţii la Viena împăratului prin care cere drepturi românilor, pentru că ***cine are obligaţii trebuie să aibă şi drepturi!!*** Nobilimea ungurească îl urăşte de moarte, urzind mijloace necinstite împotriva sa. Inocenţiu Micu-Klein este chemat la Viena pentru o judecată, de unde nu se mai întoarce.

Ideea mea, după lectura acestei părţi din acest tratat istoric, este că românii ardeleni erau în plin mileniu de împilare cetăţenească şi naţională, în care începuse un proces puternic de renaştere naţională. **Răscoala lui Horea, Cloşca şi Crişan** este o continuare importantă a acestui proces al emancipării. Cît de hotărîţi, dar săraci erau românii reiese din faptul că Horea şi delegaţia sa au mers pe jos pînă la Viena, patru săptămîni la dus şi tot atîta la întoarcere!! Cît de cruzi şi lugubri au fost nobilii unguri reiese din faptul cum i-au torturat pe capii răscoalei, în număr de douăzeci şi cinci, în frunte cu Horea şi Cloşca. Crişan, care s-a spînzurat în închisoare, a fost condamnat post mortem prin tragere pe roată, apoi l-au despicat în patru părţi, expunînd cîte o parte la Abrud, la Brad, la Bucium şi Mihăleni!! Era în anul 1785, cînd nobilii ungurii îşi dădeau aere de mari creştini şi luminători ai noii spiritualităţi europene.

Evenimentelor din Ardeal ale revoluţiei ungureşti din 1848-1849, autorul le aduce, pe de o parte date de reţinut despre intenţiile ungurilor faţă de romanii ardeleni, în frunte cu Kossuth, şi pe de altă parte înfăţişează lupta pentru libertate a românilor în frunte cu Avram Iancu. **Sînt multe de scris pentru a învăţa, a nu uita şi mai ales a ţine seamă,** mă rezum doar la bilanţul plătit de români: ***două sute treizeci de sate şterse de pe suprafaţa pămîntului, viaţa a patruzeci de mii de oameni, pagube de 30 milioane florini aur.*** Kossuth înfrînt fuge pînă în Statele Unite şi concepe un sistem dunărean federalizat, dar condus de ei, de unguri *cea mai splendidă realizare a speciei umane*.* Săracă splendidă subspecie!!

Împăratul austriac cade cu picioarele pe pămînt şi concepe un nou sistem imperial bazat pe ***individualităţile istorico-politice din imperiul său.*** Sistem ce acordă anumite drepturi tuturor naţionalităţilor înglobate în imperiu, dar refuzat de nobilimea ungurească, care din acest motiv începe să-l urască pe împărat. Totuşi ceva s-a mişcat în privinţa drepturilor ***valahilor toleraţi*** pînă în anul **1867,** cînd se instalează **dualismul austro-ungar**, iar românii ardeleni cad sub jurisdicţie ungurească şi pentru următorii cincizeci şi unu de ani se instalează cea mai neagră pagină de opresiune în maghiarizarea lor forţată. Românii ardeleni îşi cer drepturile si trimit împăratului în 1881 un **memorandum,** pe care acesta nici nu-l deschide şi-l trimite parlamentului de la Budapesta. Rămînînd fără efect la curtea de la Viena, memorandiştii români trimit o copie la Paris pentru publicare; ea a produs o puternică impresie în Franţa şi în celelalte ţări europene, declanşînd vii şi puternice proteste împotriva austo-ungarilor. Rezultatul a fost tipic unguresc, memorandiştii au fost arestaţi, judecaţi şi aspru pedepsiţi. Răzbunarea ungurească s-a întins asupra tuturor românilor ardeleni prin politica agresivă de deznaţionalizare impusă de guvernul Tisza Istvan şi legile contelui Apponyi, prin care s-au interzis ziare şi reviste româneşti, s-au desfiinţat şi maghiarizat şcolile primare şi secundare româneşti în Transilvania.

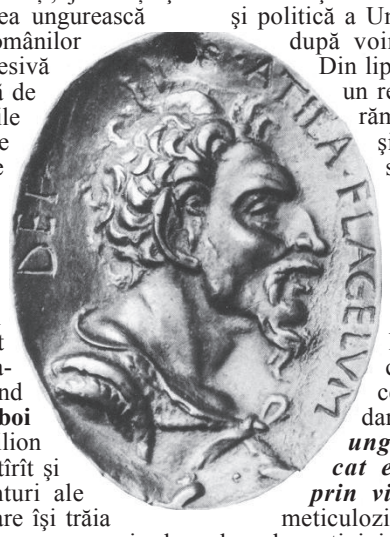

Odată cu începerea **războiului in 1914**, cînd unii l-au declanşat şi aclamat şi cu totul alţii au fost sacrificaţi, nimeni neprevăzînd că va degenera **într-un război mondial,** o jumătate de milion de români ardeleni a fost tîrît şi sacrificat pe diferite fronturi ale imperiului austro-ungar, care îşi trăia ultimii ani. Tot în acest timp se apropia de sfîrşit şi **mileniul de împilare a românilor ardeleni de către unguri**.

Milton G. Lehrer, în repetate rînduri consemnează, în baza dovezilor milenare, că ungurii au făcut şi continuă să facă propagandă şi paradă, cu infatuare şi aroganţă, despre *mileniul lor european.* Noi, românii nu ar trebui să le tot socotim cît au fost ei ***de stăpîniţi şi atîrnaţi de alţii în gloriosul lor mileniu,*** pe care s-ar cuveni se pare să-l cunoaştem, ci ar trebui, mult mai mult, să înţelegem cum a fost posibil **mileniul nostru de împilare sub ei.** Aceasta este ideea prezentării pe larg, spre cunoştinţă, a volumului **ARDEALUL PĂMÎNT ROMÂNESC** din care reiese cu prisosinţă **mileniul împilării românilor ardeleni de către vecinii noştri de la apus.** Aceştia, după **Tratatul de la Trianon,** au început şi continuă insistent propaganda despre drepturile lor istorice asupra Transilvaniei, vituperînd în toate formele asupra României şi asupra românilor, acuzîndu-i în toată lumea că îi privează de drepturi cetăţeneşti pe etnicii lor de la noi. Perfidie şi palavre**.

Partea a patra – Ungaria de la Trianon. Înainte de a ajunge la Tratatul de la Trianon, trebuie cunoscute alte evenimente istorice. Sfîrşitul „**abominabilului război în 1918**" a declanşat desprinderea naţiunilor din fostul imperiu habsburgic, ajuns o umbră după compromisul austro-ungar. În octombrie se desprind cehii şi polonezii din imperiu, în noiembrie stindardul libertăţii flutură la Zagreb şi la Ljubljana, apoi începe o revoltă în Austria ce a dus la descompunerea austro-ungară, iar la 1 decembrie 1918 Transilvania se uneşte cu Regatul României. Ungaria devine ceea ce geografic, istoric şi demografic este din toate punctele de vedere, dar majoritatea de la Budapesta nu acceptă realitatea şi nemulţumirile lor degenerează într-o stare „revoluţionară" de care profită comuniştii Moscovei. Astfel, Ungaria devine republică sovietică după modelul sovietic sub conducerea lui Bela Kun, un evreu din Transilvania, care nu recunoaşte Unirea Transilvaniei cu România şi, fără nici o declaraţie de război, determină armata ungară să atace România în noaptea de 15/16 aprilie 1919. Trupele maghiare sînt respinse pînă pe linia Tisei şi astfel Bela Kun este silit să recunoască Unirea Transilvaniei cu România. Este o recunoaştere falsă, de moment, pentru că armata maghiară era învinsă şi avea nevoie de timp să urzească cu Lenin un nou atac, împreună de data aceasta, ei din vest şi ucrainenii din nord-est. Şi din nou, fără declaraţie de război, atacă România în data de 19 / 20 iulie 1919. Trupele româneşti nu se mai opresc acum pînă la Budapesta, unde victorioase ridică tricolorul românesc pe parlamentul comunist a lui Bela Kun, plus o opincă pentru luare aminte de către *cea mai splendidă dintre naţiuni*. Nu românii au declanşat ostilităţile, le-au contracarat şi au înfrînt agresiunea comunistului Bela Kun, care a fugit din Budapesta pînă la Viena, unde printre altele pune mîna pe o parte din tezaurul Ungariei trimis aici mai înainte. Este arestat de poliţia vieneză şi folosit drept schimb cu prizonieri austrieci din Rusia Sovietică. Aici este folosit intensiv ca mare comisar sovietic sub Lenin, dar cade în dizgraţie sub suspiciosul Stalin care i-a hotărît sfîrşitul.

Ungurii acelor ani au fost fericiţi că au fost scăpaţi de Bela Kun, de *republica* lui, dar au rămas profund afectaţi de tricolorul şi opinca românească de pe parlamentul lor. Această victorie a Armatei Române împotriva agresiunii ungare le-a stîrnit şi mai puternic vechile resentimente faţă de români, declanşînd cea mai cumplită campanie de distorsiune şi calomniere la adresa Armatei Romane, deşi i-a scăpat de Bela Kun şi nu s-a amestecat în viaţa socială şi politică a Ungariei, care în acest timp, după voinţa ei, a redevenit regat. Din lipsă de rege s-a mulţumit cu un regent, un fost amiral, care, rămas fără flotă, s-a mulţumit şi cu un cal. Armata română s-a retras din Ungaria în noiembrie 1919.

După semnarea **Tratatului de la Trianon**, jurnalistul şi scriitorul american scrie că ungurii s-au plîns în cele patru colţuri ale lumii de marea nedreptatea care li s-a făcut prin ceea ce ei numesc ***dictatul păcii***, dar şi el conchide: ***li s-a luat ungurilor atît cît au încălcat ei în cursul vremurilor prin violenţă***. Cu o răbdare şi meticulozitate, pe care o găsim astăzi doar la puţini intelectuali români, Milton G. Lehrer citează, în pagini după pagini, date demografice din multe monografii şi recensăminte străine ce atestă drepturile indiscutabile ale românilor în **Ardeal**. Documentaţi-vă despre acestea citind paginile de la 348 la 373***. După acestea urmează pagini şi pagini despre **ofensiva propagandei maghiare,** despre modurile oportuniste prin care **ungurii denaturează adevărul** şi ridică stindardul revizionismului de la început. În 1920, în ziua în care deputaţii unguri au votat în parlament ratificarea Tratatului de la Trianon, au jurat astfel: ***Cred în Dumnezeu. Cred în patrie. Cred în reînvierea Ungariei milenare.*** Clar, pentru cei lucizi, ce s-au întrebat *care Ungarie milenară?!?*

Partea a cincea. Ultima parte a acestui competent tratat istoric despre **Ardealul pămînt românesc** pe care noi, românii i-l datorăm cu apreciere şi consideraţie doctorului în drept internaţional, Milton G. Lehrer, este despre **Dictatul de la Viena** prin care trupele horthyiste au reocupat Nord Vestul Transilvaniei între septembrie 1940 şi octombrie 1944. Sînt patru ani de cumplită teroare împotriva românilor ardeleni: de la detenţie, deportări, muncă forţată, şi crime antiumane împotriva populaţiei civile la deznaţionalizare şi maghiarizare forţată.

Înainte de a demonstra cu date şi cifre cele menţionate mai sus, trebuie să reproducem un paragraf din **comunicatul guvernului maghiar** din data de 31 august 1940:

Întreaga Ungarie este recunoscătoare Führerului Hitler şi Ducelui Mussolini pentru opera lor constructivă, care, după ce a desfiinţat Tratatul de la Versailles, suprimă şi Tratatul de la Trianon. Cercurile politice din Ungaria constată că actualul arbitraj de la Viena contribuie şi mai mult la strîngerea relaţiilor amicale dintre Ungaria şi puterile Axei. Ungaria îşi asumă cu mîndrie rolul ce o aşteaptă în noua Europă alături de puterile Axei. Ungaria va sta şi în viitor cu aceeaşi fidelitate şi amiciţie nestrămutată ca şi pînă acum alături de puterile Axei.

Şi acum să vedem ce **rol cu mîndrie şi-a asumat Ungaria** în Transilvania. Milton G. Lehrer între paginile 478 şi 495 ne ilustrează elocvent *rolul lor:* ***Furia ungurească s-a dezlănţuit vijelioasă asupra ţărănimii şi intelectualităţii româneşti*** şi citînd din ***Les Assassinants*** aflăm ca în primele două luni ale ocupaţiei Transilvaniei, au fost **ucişi 919 români, 771 persoane torturate, 3.373 bătute şi maltratate, peste 13.000 de români deţinuţi.** Ungaria horthyistă poate fi mîndră **de acest rol**. Şi era numai începutul, numai două luni din cele 49 de luni de ocupaţie!! Citiţi aceste pagini şi veţi găsi cazuri concrete de cei ce au murit sau suferit ***cele mai groaznice regimuri inchizitoriale şi de teroare*** cum le-au numit mulţi autori.

Sfîrşitul acestui tratat de istorie despre ***împilarea românilor ardeleni de către unguri*** conţine trei mici părţi: **Epilogul** ocupaţiei şi bucuria autorului, un **Remember** în care autorul, cu tîlc, îl citează pe Henry Barbusse: ***omul este o maşină care uită*** şi să fim atenţi cum se vor prezenta ungurii la conferinţa de pace ***fără să sufle desigur nici un cuvînt cu privire la campania lor revizionistă***. Şi a avut dreptate...

Postfaţa este scrisă de soţia autorului, **Doamna Edith Lehrer**, care face nişte dezvăluiri pe care să le citim cu multă luare aminte. Întîi ne vorbeşte despre bucuria pe care au avut-o în seara zilei de 30 ianuarie 1945, cînd la Athénée Palace înconjuraţi de personalităţi din guvern, academicieni, elite intelectuale, scriitori, jurnalişti, prieteni au lansat prima ediţie a cărţii, ce a fost primită cu entuziasm şi pe drept apreciată ca o valoare academică. Nu trece prea mult timp şi schimbările politice şi sociale se modifică de la democraţia sperată spre dictatura ce încorsetează toată societatea românească şi Doamna Edith Lehrer scrie: ***Numeroşii prieteni ai soţului meu – mari patrioţi – au fost pe rînd împrăştiaţi. O atitudine glacială din partea noilor oficialităţi s-a instalat treptat şi faţă de soţul meu... Nu mult timp după aceea, cartea, tipărită şi aşa într-un tiraj simbolic, a fost pusă la index, iar autorul a început să fie prigonit. Am fost daţi afară din toate serviciile, ori de cîte ori reuşeam să găsim o slujbă... Prigonit, hărţuit, în cele din urmă soţul meu s-a îmbolnăvit şi a murit în 1969...***

Această **cartea a fost pusă la index** 47 (patruzeci şi şapte) de ani, timp în care românii ardeleni nu au avut voie să-şi spună suferinţa, iar urmaşii lor să nu cunoască nimic despre **mileniul împilării românilor ardeleni,** şi în acest timp propaganda iredentistă şi revizionismul unguresc ne defăimează insistent în toată lumea. Oare chiar să fi ajuns o naţiune degenerată în care patriotismul este anemic, hulit şi interzis de politicieni şi de lefegii lor din cultură şi de mass-media. Speranţele românilor după decembrie 1989 s-au spulberat ca şi cele din 1944-1945, numai propaganda şi speranţele ungureşti au rămas aceleaşi. Se pare că şi astăzi **cartea această este pusă la index!!**

Au trecut 21 (douăzeci şi unu) de ani de la ultima ei ediţie şi cît de necesară este.

Corneliu FLOREA

***) Pentru orice cetăţean al României de azi, aceasta ni se pare a fi esenţiala observaţie asupra a ceea ce trăim în momentul de faţă. Problema UDMR, a partidului secuiesc şi alte asemenea „probleme" dezbătute de naţionalismul maghiar în floare la Budapesta, revendicîndu-şi drepturi pe care nu le au, nu le merită şi care nu fac altceva decît să agite în mod şovin realitatea istorică a clipei, explică toate nimicurile politruce anterior *caghebiste* care au tot înstăpînit în ţările române poziţia revanşardă ai urmaşilor lui Attila puşi sub oblăduirea cînd a sovietelor, cînd a nemţilor europeni şi bineînţeles a americanilor. Astăzi şi-au cufundat capul în această găleată şi reprezentanţii etniei romilor, ajunşi instauraţi la conducerea României, pe care sistematic caută să o minimalizeze şi să o umilească pînă la refuzul total al realităţii istorice, în înţelegere cu tribunalul politic al urmaşilor lui Attila şi a celor care-i găsesc europeni într-o *comunitate* ce ridică din ce în ce mai multe semne de întrebare. Dar despre aceste lucruri este cazul să discute nu cei aparent îndreptăţiţi, ci chiar neamul românesc, atît de înjosit în aprecieri de către cei care n-au reuşit niciodată să aspire la *ideea naţională*.**

****) care însă îşi găsesc astăzi ecourile nu atît în nivelul european al *comunităţii* în care reprezentanţi ai maghiarimii conduc parlamentar soarta Europei cu aprobarea şi susţinerea politică a partidului antiromânesc PDL, aflat la conducerea ţării, ci prin susţinerea „ideologică" antinaţională a imperialismului moscovit şi a globalismului de structură anglo-americană.**

*****) Sub titlul *Chestiunea Transilvaniei*, Leontin Jean Constantinescu a realizat un excepţional studiu monografic chiar în primii ani ai exilului românesc anticomunist de la Paris (1945). Cartea a fost solicitată de Grigore Gafencu pentru a fi dată spre informaţie reală participanţilor la Conferinţa de Pace de la Paris după încheierea celui de-al doilea război mondial. Baza documentară şi juridică este asigurată de autor prin cercetarea şi expunerea documentelor aflate în structurile parlamentare maghiare de la Budapesta, Paris, Londra sau Berlin. Opoziţia Ungariei horthyiste a împiedicat tipărirea acestei cărţi în acea clipă istorică. *Chestiunea Transilvaniei* s-a tipărit de către Editura Jurnalul Literar în 1997 în versiune românească după manuscrisul în franceză, germană şi engleză, astăzi conservat în arhiva Bibliotecii Române din Freiburg im Breisgau – Germania.**

(Notele aparţin redacţiei *Jurnalului literar.)*

Cărţi şi scriitori străini: Viaţa lui George Enescu

„Nici o carte nu poate surprinde cu fidelitate un om de o asemenea măreţie şi nobleţe. Deşi eu sînt acum mai bătrîn decît era Enescu atunci cînd a murit, şi deşi nu l-am văzut pe omul acesta copleşitor de mai bine de 30 de ani, rămîne pentru mine cea mai extraordinară fiinţă omenească, cel mai mare muzician şi cea mai puternică influenţă exercitată vreodată asupra mea.” (Yehudi Menuhin)

De curînd, prestigioasa editură **Humanitas** a iniţiat o nouă serie tematică de cărţi **Contrapunct**, din care au apărut ***Viaţa lui Schubert*** (de Christopher H. Gibbs), **1791. Ultimul an al lui Mozart** (de H. C. Robbins Landon), în fine, **George Enescu. Viaţa şi muzica** de Noel Malcolm*.

După cum aflăm dintr-o notiţă inserată în interiorul cărţii, Noel Malcolm este istoric, filosof şi jurnalist, considerat, totodată, ca fiind cel mai bun specialist britanic al operei lui George Enescu, fără însă a ne informa despre eventuale alte lucrări. Noel Malcolm a vizitat România în mai multe rînduri cercetînd manuscrisele lui Enescu. Cartea beneficiază de o prefaţă scrisă de elevul cel mai cunoscut al lui Enescu: **Sir Yehudi Menuhin**. Împărţită în unsprezece capitole, precedate de Introducere, Notă asupra surselor, Mulţumiri şi urmate de trei anexe, cele 319 pagini surprind una dintre cele mai fascinante existenţe umane dedicate în întregime muzicii, fapt ce-l determină pe autor să-şi exprime acordul cu Casals „*că Enescu, prin profunzimea şi anvergura înzestrărilor sale, a fost cel mai mare fenomen muzical de la Mozart încoace*” (p. 275).

Într-adevăr, Enescu a excelat în calitate de compozitor, violonist, pianist, care cînta fără partitură, dirijor, iar ca om excela prin blîndeţe, bunătate, politeţe, generozitate, integritate, căldură sufletească, încît cei care l-au cunoscut (şi nu puţini) rămîneau marcaţi pe întreaga lor viaţă de altruismul şi dezinteresul în care-şi petrecea Enescu existenţa, în spiritul muzicii. Originar dintr-o parte a ţării (Nordul Moldovei), el s-a remarcat prin numărul mare de valori în domeniul umanismului, al culturii de performanţă.

Enescu ajunge pe lume ca al doisprezecelea copil al unui administrator de moşie, Costache Enescu, a cărui soţie, Maria, l-a născut pe George la 7 / 19 august 1881, într-o zodie fastă, nou-născutul dovedind de timpuriu o înclinaţie deosebită pentru muzică. Mai tîrziu, Enescu emiţînd consideraţii pertinente despre muzica românească: „*este (...) un amestec de muzică arabă, slavă şi ungurească, avînd, cu toate acestea, propriul ei caracter, pe care nu-l veţi găsi în muzica altor popoare (...). În Muntenia muzica e mai mult turcească, iar în Moldova mai mult ungurească... Caracteristica generală care iese în evidenţă în muzica ţării noastre (...) este tristeţea chiar în toiul fericirii (...). Acest dor, neclar, dar profund impresionant, este, cred eu, o trăsătură evidentă a melodiilor româneşti*” (p. 20). În treacăt fie zis, „***dorul***” românesc are corespondent în franceză şi germană (chiar dacă nu cu aceeaşi încărcătură tematică), îl întîlnim în portugheză (**saudade**), iar alături de „***doină***” şi „***colindă***” este unul dintre cele trei cuvinte româneşti selecţionate pentru un eventual dicţionar internaţional (C. Noica).

În acele vremuri, „*muzicienii profesionişti din România erau ţigani*” (p. 22), deşi în Bucureşti, Iaşi şi la Paris (după cum aflăm din cartea erudită a d-lui. C. D. Zeletin ***Principesa Elena Bibescu. Marea pianistă***, Ed. Vitruviu, 2007), existau saloane muzicale frecventate de scriitori, filosofi, artişti, medici etc. Tot din cartea lui C. D. Zeletin cunoaştem că, trecînd prin Moldova în iarna 1846 / 1847, Liszt l-a întîlnit pe Barbu Lăutarul în locuinţa din Iaşi a lui Vasile Alecsandri: „*Demnă de reţinut din această amplă relatare este uluirea lui Liszt cînd, după ce improviză la pian o cascadă de triluri, arpegii şi modulaţii de o stranie splendoare, «degetele curgîndu-i pe clavir ca vîntul», Barbu îi ceru îngăduinţa de a o reproduce. Spre surpriza lui Liszt, lăutarul execută, notă cu notă, întreaga improvizaţie a marelui virtuoz, care, sărind de pe scaun, strigă: - Pentru Dumnezeu, Barbule, eşti artist divin şi muzician mai mare decît mine!*” (vol. cit., 182). Ca să conchidem: acesta era mediul în care s-a născut George Enescu, marele muzician mărturisind în 1928: „*Datorez mult muzicii lăutarilor*” (p. 24).

Părinţii lui Enescu cultivau muzica, iar primele lecţii de vioară la vîrsta de patru ani le primeşte de la lăutarul Lae Chioru (Nicolae Filip), care nu cunoştea notele, cîntînd după ureche. La vîrsta de cinci ani este dus la Caudella care-i recomandă învăţarea notelor. În paralel, învaţă să cînte la pian şi, fapt surprinzător, începe să compună. Dus iarăşi la Caudella, la şapte ani, acesta recomandă Viena ca loc de desăvîrşire muzicală. După Fritz Kreisler (avea şapte ani cînd fusese primit la Conservator), Enescu este al doilea candidat admis sub vîrsta de zece ani. Progresează rapid şi la absolvire în 1893 ia notele cele mai mari la toate disciplinele. Începe să concerteze în public, la Viena (1891 / 92), la Bucureşti (1894). La Viena a dat un concert particular în 1891 la care a asistat împăratul. La Paris, Enescu este acceptat de profesorul de compoziţie Massenet de la Conservator, instituţie culturală nu tocmai bine descrisă (pp. 48-49), Enescu exprimîndu-se astfel: „*În spirit am părăsit Conservatorul în clipa în care am intrat în el*” (p. 49). Massenet fusese bine caracterizat de Enescu şi Charles Koechlin (pp. 50-51).

Enescu renunţă la violoncel în favoarea compoziţiei. Însă, cel mai influent profesor al său a fost André Gédalge (în 1923, scrie că Enescu era „*singurul care avea idei adevărate şi inspiraţie*”, p. 60). Acum, Enescu leagă multe prietenii: Roger-Ducasse, Schmitt, Ravel, Cortot. Aşadar, în formarea lui Enescu ca muzician se pot stabili cîteva etape: întîlnirea cu Caudella, apoi studiile la Viena şi la Paris, în urma cărora se hotărăşte pentru compoziţie: „***Poema română***” (1897) este compoziţia care „*l-a lansat de fapt în calitate de compozitor. Interpretarea ei, care fusese în parte rezultatul legăturilor sale cu cercurile aristocratice pariziene, l-a adus în atenţia şi l-a pus sub protecţia reginei României*” (p. 69). Însă, turneele, concertele, activităţile muzicale cotidiene îi diminuau timpul necesar compoziţiei, iar reclama pentru propriile lucrări spre a fi cîntate de alţii era neglijată (p. 85).

Numeroasele concerte date în Europa sînt urmate de anii Primului Război Mondial pe care îi petrece în ţară. Acum o cunoaşte pe Maria (Maruca) Cantacuzino (n. Rosetti) soţia lui Mihai (fiul mai mare al Nababului), care i-a provocat evident, multe clipe de bucurie, dar şi disconfort cauzat de firea versatilă a Marucăi. Începuse, totodată, să lucreze la opera **Oedip**, încheiată în 1931. Premiera, 13 martie 1936, s-a bucurat de un enorm succes de presă, Gabriel Marcel, bunăoară, spusese că este „*una dintre culmile creaţiei muzicale de la Wagner încoace... În ciuda primirii călduroase făcute de muzicieni şi critici,* ***Oedip*** *nu a stîrnit imaginaţia publicului. Nu a fost un eşec, dar cu siguranţă nu a avut mare succes la public*” (pp. 165-66). După mai multe spectacole la Paris, Bruxelles, în 1958, **Oedip** este interpretat la Bucureşti sub bagheta lui Constantin Silvestri: „*Rămîne la fel ca* ***Doktor Faustus*** *de Busoni, care i-a fost contemporană, una dintre cele mai puţin cîntate capodopere ale secolului XX*” (p. 166). În fine, la pagina 169, nota 3, este inserată opinia lui Leopold Stokowski exprimată faţă de Romeo Drăghici: „*Am cunoscut foarte mulţi muzicieni mari şi foarte puţine genii. Enescu a fost un geniu*”.

Turneele în Europa şi SUA îi sporesc celebritatea, traversarea Americii şi concertul de la San Francisco, în 1925, îi va facilita descoperirea unui mare talent muzical în persoana lui Yehudi Menuhin, pe atunci un băieţel de 8 ani. Alt copil supradotat care a stat în preajma lui Enescu a fost Dinu Lipatti (1917-1950), din păcate, stins prematur. În sfîrşit, în 1926, Menuhin a traversat Atlanticul în căutarea unui maestru. Se opreşte asupra lui Enescu, care-i spune după ce au cîntat împreună o jumătate de oră: „*Voi fi încîntat să fac muzică cu tine oricînd şi oriunde, dacă nu mă voi afla în turneu*” (p. 183). În vara următoare, Enescu a invitat familia Menuhin în România, lecţiile cu Yehudi continuînd la vila **Luminiş**: „*Enescu nu a numit niciodată «lecţii» aceste întîlniri. Nici nu a acceptat vreo plată pentru ele. De la bun început l-a tratat pe băiat aproape ca pe un coleg, discutînd cu el muzica pe care o cînta, ascultîndu-i interpretările şi făcînd observaţii*” (p. 184). În 1931, Enescu a împlinit 50 de ani. Este omagiat în ţară, devine cetăţean de onoare al Dorohoiului şi al Bucureştiului, este dat un banchet în cinstea lui, iar profesorul Gheorghe Marinescu (1863-1938) l-a invitat pe Enescu să-şi lase creierul spre cercetare laboratorului de la Universitate. După cum aflăm din cartea dr-ului. Ion Nica, ***Eminescu. Structura somato-psihică***, Editura Eminescu, 1972, p. 326, Gheorghe Marinescu examinase şi creierul lui Eminescu, din păcate, adus într-o stare avansată de alterare, încît, ca şi creierul lui Talleyrand, a fost aruncat la gunoi. Au urmat cîţiva ani istovitori prin concertele susţinute în Europa, America, Canada, Algeria, Maroc, apoi deteriorarea sănătăţii sale, a Marucăi, au contribuit ca Enescu să apară tot mai obosit şi îmbătrînit. După război, în 1946, Menuhin soseşte la Bucureşti să-l întîlnească pe Enescu, pe care nu-l văzuse de la începutul lui 1939. Întîlnirea este descrisă astfel de Menuhin: „*A fost o sărbătoare Enescu, o orgie Enescu, un delir Enescu, declanşate de sosirea mea. El şi cu mine am dat concerte în fiecare zi timp de aproape două săptămîni, cu repetiţii publice dimineaţa, trecînd printr-o bună parte din literatura pentru vioară, alt program în fiecare zi. Enescu fie la pian, fie dirijînd orchestra*” (p. 227). La plecare, Menuhin este condus la aeroport de garda de onoare trimisă de regele Mihai. Tot în 1946 (august), Enescu face ultima vizită la Liveni, trece pe la mormintele părinţilor din Dorohoi (tatăl) şi Mihăileni (mama), revine la Bucureşti, apoi, de la Constanţa a plecat din ţară. Noile oficialităţi comuniste l-au curtat, Petru Groza l-a invitat să revină în ţară, Enescu răspunzîndu-i politicos că aceasta era şi dorinţa lui, iar prin creaţia sa slujea „*neamul nostru românesc*” (p. 241).

Noel Malcolm refuză să creadă că Enescu ar fi suferit dacă rămînea în România (deşi personal mă îndoiesc), mai mult ar fi avut de suferit Maruca în calitate de prietenă a reginei Maria şi a lui Nae Ionescu. Plecînd din ţară, Enescu se confruntă cu spectrul sărăciei, banii din băncile româneşti îi sînt confiscaţi, aşa încît detenţia lui ar fi fost o simplă formalitate pentru noile autorităţi. Probitatea l-a determinat pe Enescu să-şi cîştiga existenţa din onorariile încasate în sălile de concert din Europa şi America, deşi aceste onorarii erau cheltuite adesea de Maruca pentru luxul ei (p. 244). În 1949 un prieten din Montreal îl descrie pe Enescu: „*L-am găsit într-o stare extraordinară de epuizare: palid, cu broboane de sudoare pe frunte, cu ochii închişi. Părea zdrobit*” (p. 248).

Enescu a fost şi profesor la diferite instituţii de învăţămînt muzical. Norbert Brainin îşi aminteşte despre Enescu: „*cînta, doar din memorie, bucăţi mari din fiecare mişcare: fiecare parte exact cu nuanţele potrivite. Măiestria lui artistică nu avea egal (...). În după-amiaza aceea a trecut prin toate cele 17 cvartete, iar noi eram fermecaţi de vraja lui... a transformat totul şi pe toată lumea, ne-a transfigurat total. După ce l-am ascultat pe Enescu, nu am mai fost niciodată aceiaşi oameni*” (p. 250).

În fine, ultimii ani de viaţă sînt străbătuţi de Enescu în sărăcie şi cu sănătatea şubrezită. Impresiile lăsate de Lady Diana Menuhin despre Enescu sînt deprimante (pp. 265-270). George Enescu s-a stins în noaptea de 3 spre 4 mai 1955. Evident, o existenţă magnifică, închinată muzicii, încheiată, din păcate, cum adesea se-ntîmplă, în sărăcie, nepăsare, boală.

Semnalăm, în extremis, o inadvertenţă: la pagina 25, nota 11, se scrie despre prinţul Karl von Hohenzollern – Sigmaringen că „*a devenit în 1866 rege al statului român unit de curînd*”, de fapt, rege a devenit în 1881. La pagina 69 este amintită prinţesa română Elena Bibescu „*celebră pentru prietenia care a legat-o pe ea şi pe cei doi fraţi ai ei de Proust*”. Credem că e vorba despre fiii Elenei Bibescu: Emanuel şi Anton.

Ionel SAVITESCU

*) Noel Malcolm, *George Enescu. Viaţa şi muzica*. Cu o prefaţă de Sir Yehudi Menuhin. În româneşte de Carmen Paţac, Editura Humanitas, 2011, 319 p.

Vîrstele şi vocile dramaturgului*

Nu demult, am primit o carte despre Jean Anouilh, dramaturgul francez cunoscut şi publicului de la noi prin anii ’40-’70, după care, inexplicabil, nu-l mai găsim pe afişe, deşi piesele sale au dat prilejul unor memorabile succese actoriceşti şi regizorale (să le amintim, într-o ordine aproximativă: *A fost odată un condamnat, Ciocîrlia, Invitaţie la castel, Euridice, Antigona, Medeea, Întîlnire la Senlis, Cher Antoine*). Cartea ne interesează cu deosebire nu numai pentru că, pînă acum, nu ne-a căzut în mînă o biografie a dramaturgului, dar aceasta, atît de documentată şi amplu elaborată, este semnată de Anca Visdei, scriitoare plecată din România cu cîteva decenii în urmă şi stabilită la Paris, ea însăşi fiind autoare de piese de teatru.

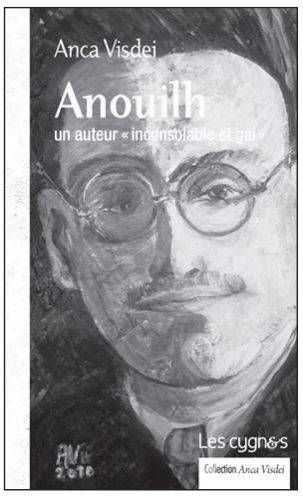

De reţinut, Anca Visdei a avut posibilitatea să-l cunoască personal pe Anouilh, încît îl poate considera „părinte spiritual”, poate vorbi despre opera lui, dar şi despre calităţile „*omului generos şi strălucitor*”. Apărută la centenarul naşterii dramaturgului, cartea se menţionează a fi „*o biografie afectivă*”, împletind insistent şi consistent viaţa şi opera. Este procedeul socotit cel mai potrivit de Anca Visdei, pentru a lumina episoade biografice, dar şi pentru a aprofunda prezenţa unor personaje, o anumită tipologie preferenţială, sau rostul, nu numai de moment, al unor replici.

Cea mai mare parte dintre paginile cărţii urmăreşte, aproape pas cu pas, o existenţă creatoare dăruită teatrului ce l-a atras încă din copilărie, cînd Anouilh a asistat la un spectacol *Romeo şi Julieta* cu marionete enorme şi apoi, nu prea tîrziu, a pus pe hîrtie primele încercări dramaturgice. De altfel, relaţia dintre textele lui Anouilh şi copilăria sa este deseori subliniată – ca fond imaginativ, dar şi ca stare fundamentală – de biografa care-şi va împărţi expunerea în trei perioade precis determinate, fiecare cu problemele şi dificultăţile, cu preocupările şi reuşitele ei.

Prima perioadă este dedicată „părinţilor” carierei sale, celor care l-au ajutat pe tînărul Anouilh să ajungă un dramaturg jucat. Aflăm că, de la 17 ani, era „*decis de a face carieră*” în teatru, după cum vor dovedi, ulterior, eforturile neobosite, demersurile sale stăruitoare pentru a debuta pe scenă. O primă treaptă este Louis Jouvet, care-i oferă locuri gratuite la premiere, dar şi un post de secretar la douăzeci de ani, în teatrul său. Nu însă debutul aşteptat, cu toate promisiunile – ceea ce va altera, într-o măsură, legătura lor şi va duce la replica sincer nemulţumită a dezamăgitului Anouilh.

Într-un expresiv joc de cuvinte, Anca Visdei ne spune că Jouvet nu accepta, faţă de persoana sa, poziţia de „*lèse...*”, ci doar de „*lèche majesté*”! Cartea nu se limitează să nareze pe linia întîmplărilor mai mult sau mai puţin decisive, dar comentează caracterul celor care le-au generat şi consecinţele acestora. În concluziile Ancăi Visdei, care l-a cunoscut nu numai din lectura pieselor sale: „*Tout Anouilh est dans les blessures des années de formation*”, care-i maturizează scrisul.

Este perioada cînd Anouilh are nevoie de „modele” şi de o înţelegere deplină pentru eforturile sale, aşa cum va găsi, în sfîrşit, în sfaturile amicale primite de la Pierre Fresnay (actor renumit în acea vreme), primul care îi va urca pe scenă o piesă (*L’Hermine*), de la Georges Pitoëff care îi joacă *La Sauvage*. André Barsacq va deveni, curînd, bunul său prieten şi, odată cu el, pătrundem într-altă perioadă foarte agitată din viaţa lui Anouilh.

Sînt anii cînd, în atmosfera teribilă a ocupaţiei naziste şi sub presiunea cenzurii şi ameninţarea delatorilor, piese importante, *Euridice, Antigona,* trebuie apărate pentru a ajunge la public. Este timpul unui Anouilh care „*pune în rezonanţă lumea antică şi cea modernă*”, iar atunci cînd ciclul mitic se va opri, comentează autoarea, „*lumea a ieşit din tragedie, ca să facă loc istoriei*” – e rîndul pieselor *Ciocîrlia, Becket, Pauvre Bitos* şi a altora.

Anca Visdei observă atît infiltrările biografice, cît şi influenţele culturale, predominant literare. Anouilh poate fi caracterizat prin asemănarea cu Molière, pentru „*ştiinţa artizanală, umorul disperat şi voios, moralismul dezamăgit şi, în primul rînd, pentru simplitatea concepţiei sale despre teatru*”. În alte capitole, se combate o serie de calificative fără acoperire adresate dramaturgului: misogin sau mizantrop, conservator şi regalist – calificative decurgînd superficial din intriga şi caracterele imaginate.

Li se opune o analiză pătrunzătoare a numeroase piese, amintindu-se totodată comportamentul cunoscut al lui Anouilh, deschis, generos, discret dar comunicativ, în diferite împrejurări ale vieţii. Este omul care preţuia, fireşte, inteligenţa, dar şi o anume naivitate (cum se întîlneşte şi la personajele sale), asociată cu puritatea sufletească şi încrederea în realitatea dragostei.

Din multiple diferenţieri şi nuanţări făcute cu discernămînt, să o menţionăm pe cea tripartită a „vocilor” scriitorului. Este „vocea” construcţiei riguros dramatice a intrigii, personajelor şi replicilor (ex. *Ardèle, Valsul toreadorilor*) sau altădată, poetice (*Ciocîrlia, Antigona*), deosebite, desigur, de cea din publicistica redactată logic, raţional argumentată. Iar noi distingem în această „biografie afectivă” atît privirea scrutătoare a Ancăi Visdei, reţinînd detalii ori descoperind întregul, cît şi „vocea” sa, din fraze limpezi, precise, uneori dialogînd cu sine şi cu cititorul.

Ion CAZABAN

*) Anca Visdei, *Anouilh, un auteur «inconsolable et gai»*, Editions Les Cygnes, Paris, 2010. Coperta - un portret Anouilh în ulei de Anca Visdei.

A înțelege cultura

Cultura este forma comunitară a exprimării cunoştinţelor şi a judecăţilor de valoare ce marchează profund viaţa acestei comunităţi ce se dezvoltă în istorie. Cultura este legată de cunoaştere şi de judecăţile de valoare. Este tentativa de a înţelege lumea şi existenţa omului în sînul ei. Ea nu urmăreşte o cunoaştere pur teoretică, ci încearcă să răspundă problemelor fundamentale ale existenţei noastre. *(Angelus* din 10.07.2005, în Piaţa Sf. Petru, *Credinţă, adevăr, toleranţă*, p. 60-61)

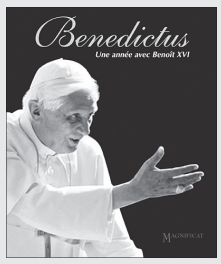

Cultură şi divinitate

În sensul clasic al termenului, Cultura include depăşirea a ceea ce este vizibil, a ceea ce se manifestă printr-o deschidere spre temeiurile adevărate; ea este, în inima sa, a omului, o poartă deschisă spre divin. În plus, prin cultură, omul se depăşeşte şi ştie că, purtat de un subiect comunitar mai mare decît el, poate să împrumute cunoştinţele pentru a le face să progreseze la rîndul său şi să le dezvolte. *(Benedictus, Une année avec Benoît XVI*. Ouvrage dirigée par Peter John Cameron. O.P. Editura Magnificat, 2007)

Punctul pe i

„Capcanele istoriei” şi... istoricienii

(urmare din pag. 11) mondialism a băieţilor din tagma cărora tocmai fusese nevoit, sub presiunea destinului şi a împrejurărilor, să se lase el însuşi înglobat, cu sarcini clare de anulare a valorilor noastre intelectuale. Macedoneanul, născut la Iaşi şi revigorat la Cluj după ani grei de închisoare, avea însă evidente şi demonstrate preocupări securistice spre finalul vieţii sale.

Dl. Lucian Boia şi-a creat în anii din urmă un *grup istoricist* la facultatea de profil, controlat şi impus la Universitatea din Bucureşti, cu dl. Florin Ţurcanu alături şi cu alţi tineri, meniţi să demonstreze pe linia Bucureşti – Paris – Bucureşti inutilitatea culturii noastre tradiţionale, mai ales în configurarea istoriei, care nu vrea să se lase, cu nici un preţ, cuprinsă în alte „idealuri”, decît în propriile ei „capcane”. În general, istoria se bazează pe epuizarea onestă a surselor în deposedarea şi interpretarea, cum spuneam şi mai sus, a conştiinţei *adevărului*. Nu sîntem istorici, ca profesie, şi nici n-avem vreo şansă să devenim *istoricieni* de formaţie europeistă ca doctrină intelectuală sau politică, dar ne este greu să nu observăm pasiunea cu care, între realitate şi iluzie, dl. Lucian Boia desfiinţează cu patimă, într-un mod uluitor, degenerescent în sarcasm, *scara de valori* incontestabile ale culturii româneşti într-o carte precum *Capcanele istoriei*, recent apărută în aceeaşi serie de inutilităţi europeistico-mondialiste a Editurii Humanitas, acţionînd ea însăşi între Bucureşti – Paris – Bucureşti. Spunem astfel deoarece nu cunoaştem şi nici nu avem deschise căile spre a înţelege ce se petrece la nivelul editorial şi al librăriei franceze cu indivizi şi individe de sorginte politică extremist-socialistică, dacă nu staliniană, precum Alexandra Laignel-Lavastine, Daniel Dubuisson, Didier Eribon, Jacques Julliard şi alţii asemenea, de pînă la „celebrul” nostru compatriot, Ţurcanu Florin, mult elogiat de istoricienista Zoe Petre, dintr-o binecunoscută evoluţie leningrădist-moscovită a „ştiinţelor istorice” româneşti.

Prin 1952, Mircea Eliade, analizînd în exil modul în care mai bine de cinci decenii fusese sabotată la nivelul editorial francez, *opera* lui Giovanni Papini, se îngrozea la ideea că „politica” librăriilor şi tehnica de afirmare sau de respingere a editurilor pariziene îndeosebi vor constitui într-un viitor apropiat sensul demersului intelectual în *lumea nobel*-iană pe care a construit-o de pe la începutul secolului trecut anglo-americanismul însuşi.

Să ne întoarcem însă la dl. Lucian Boia şi la lucrarea sa *Capcanele istoriei*, studiind „*elita intelectuală românească între 1930 şi 1950*”. O carte dominată de obsesii ideologice, de înscrierea în ambientul european francez de astăzi, îndepărtată cu superficialitate de realitatea istorică menţionată în subtitlul ei, ceva de genul aproximativ al voluminosului volum politic *Fereşte-mă, Doamne, de prieteni*, semnat de Larry L. Watts, de curînd publicat în versiunea românească a Cameliei Diaconescu, la „editura rao”, 2012.

Cine are şi ce are de răzbunat împotriva tuturor urmelor istorice, spirituale şi culturale? – se întreba Horia Stamatu, într-un articol despre *Desfiinţarea istoriei*, publicat în exil în *Cuvântul românesc* (an V, nr. 52, august 1980), după ce, mai întîi, subliniase faptul că „***istoria unui popor reprezintă credinţa lui, cultura unui popor este expresia credinţei lui şi ea se păstrează vie prin tradiţie***”. Tradiţia fiind „***transmiterea culturii care exprimă credinţa unui popor şi, în acelaşi timp, permanenta ei actualizare, care dă coerenţa morală şi spirituală a unui popor***”. Şi, mai departe, arată ***poetul*** – unul dintre cei mai mari pe care i-a zămislit, în a doua jumătate a secolului trecut, naţiunea noastră carpatică – „***distrugerile culturale din România sunt istoria prezentă care pregăteşte istoria viitoare, în primul rînd prin uitarea sau deformarea istoriei trecute***” şi observa totodată că „***prin presiune spirituală, morală, psihică şi materială, se urmăreşte dislocarea interioară a poporului român, transformarea lui în ceva fundamental contrariu firii pe care şi-a format-o în cursul unei vieţi milenare***”, căci, adăuga publicistul aflat în exil atunci, „***mijloacele de aplicare a acestei presiuni totale sunt efectiv «ştiinţifice»***”.

Surprinzător este şi felul în care *istoricianul* Lucian Boia citează, aici selectiv, din scrierile altora, trimiterile sale de subsol antrenînd rar în discuţie depoziţia extragerii *documentelor* comentate pe parcursul cărţii. S-ar părea că dl. Lucian Boia are respectul *seriilor* de opere şi a investigării numai a acestora. Preia astfel informaţia ştiinţifică mai veche sau mai recentă fără să „recunoască” meritele celor care au pus-o în circulaţie, interpretînd-o anterior. Cînd te gîndeşti la Nicolae Iorga, la toată *biblioteca istorică* pe care a scris-o, te apucă ruşinea şi te chinuie dureros conştiinţa în raport cu ceea ce se comite astăzi în mod curent în cărţi precum *Capcanele istoriei*.

Dl. Lucian Boia alunecă în „capcana” propriei sale neputinţe de a se elibera de complexe şi a-şi recăpăta obligatorie onestitate. Redactorul-şef al revistei de faţă, dl. Nicolae Florescu, ne-a semnalat, prin intermediul unuia dintre colaboratorii *Jurnalului literar* (publicaţie eliminată din contextul ştiinţific al *istoricienilor*), dl. prof. Ionel Savitescu, preluarea pe şest (p. 279) a unui document N.D. Cocea, reflectînd o discuţie din aprilie 1946 cu Tudor Arghezi, în dezvăluirea modalităţii *kgb*-iste de cumpărare şi de manipulare financiară, în folos propagandistic, coordonată de V. Rudenco de la ambasada URSS la Bucureşti, a conştiinţelor intelectuale, a valorilor scriitoriceşti şi a culturii nostre. (Text pentru prima oară publicat după mss. original în *J.L.*, serie nouă, an I, nr. 20, 21 mai 1990, p. 3.)

În aceeaşi carte, cu aceleaşi nebănuite scăpări de trimiteri bibliografice, un întreg volum de 350 de pagini şi mai bine, semnat de dl. C. Popescu-Cadem, *Document în replică*, apărut la Editura Biblioteca Bucureştilor (2007), este preluat fără nici o probitate ştiinţifică în esenţialele sale documente, toate publicate în 1999 în paginile *Jurnalului literar*. Dl. Lucian Boia, profesor universitar şi publicist, indică doar dosarul de la Arhivele Statului, citat de prof. C. Popescu-Cadem, atît în revista menţionată cît şi în notele de subsol ale cărţii sale.

ARISTARC

Corespondenţă de la Paris: De la Fukushima la magia cărţii

Invitată de onoare la cea de-a 32-a ediţie a Salonului Cărţii din Paris, Porte de Versailles, 16-19 martie 2012, literatura niponă s-a impus prin specific şi modernitate.

Prezenţa a douăzeci de autori japonezi cu opere traduse în limba franceză, comunicativi şi oferind autografe, a permis sesizarea stării de spirit a populaţiei insulare, la un an de la devastatorul seism din 11 martie 2011 şi catastrofa nucleară de la Fukushima.

Memoria şi demnitatea unui popor în urma oricărui dezastru, natural sau politic, constituie prin cultură acea fărîmă misterioasă de prospeţime şi adevăr care trezeşte întotdeauna interesul umanităţii. Cartea generaţiilor prezente în această lume tumultuoasă este o privire lucidă în viitor.

La standul românesc, amplasat în ultimii ani în aceeaşi zonă a spaţiului expoziţional, uşor de reperat, l-am întîlnit pe dl. Răzvan Purcărea, funcţionar la librăria Humanitas (Kretzulescu) din Bucureşti. D-sa a precizat:

- *Librăriile Humanitas, în colaborare cu Institutul Cultural Român din Paris, s-au îngrijit de strîngerea şi transportul cărţilor din România şi aici ne ocupăm, evident, de vînzarea lor. Sînt în jur de 700 titluri de cărţi şi albume, cam 2300 de exemplare, de la cele mai importante edituri româneşti: Humanitas, Polirom, Cartea Românească, Paralela 45, Art, Corint, Ad Libri etc... Institutul Cultural Român din Paris asigură organizarea standului nostru, a lansărilor şi conferinţelor. De asemenea, s-a realizat, tot prin această instituţie, procurarea cărţilor tipărite în franţuzeşte de autori români la editurile din Franţa. Ca eveniment principal, aş aminti colocviul de sîmbătă, 17 martie, „La Vagabondage littéraire”, al cărui erou principal a fost, bineînţeles, Panait Istrati. Din seria lansărilor de carte cu autori cunoscuţi amintim aici pe Matei Vişniec, Dumitru Ţepeneag, Letiţia Ilea etc. Azi este prima zi şi deja animaţia e mare!*

În continuare, am asistat la lansarea cărţii *Lizica Codreanu. Une danseuse dans l'avant-garde parisienne* (Editura Farge) şi am întrebat-o pe autoarea Doina Lemny cum a ajuns la scrierea acestei cărţi.

Lizica Codreanu fotografiată de Brâncuşi în atelierul său (1920)

- *Întrebarea mă face să mă întorc la studiile, cercetările pe care le fac eu despre Brâncuşi. Faptul că pînă acum am avut mai multe publicaţii şi că am văzut toate arhivele sculptorului român, mi-a relevat, bineînţeles, că Lizica apare printre prietenii lui Constantin Brâncuşi. Sigur, personajul ei mi-a atras atenţia, mai ales că Lizica Codreanu este prezentă şi în alte arhive (...), deci am mers mai departe cu cercetarea. L-am contactat pe fiul ei, care trăieşte la Paris, şi el mi-a pus la dispoziţie documente importante şi fotografii. Istoria vieţii Lizicăi este foarte interesantă. Provine din familia unui avocat din Bucureşti. A plecat din ţară cu dorinţa să se perfecţioneze ca dansatoare, dar nu voia să se întoarcă la baletul clasic, pe care toată lumea îl cunoştea. A preferat circul, de exemplu, şi a urmat studii speciale în această direcţie. Cariera ei de dansatoare s-a oprit la un moment dat, prin căsătoria cu un mare intelectual francez, care a avut o misiune în China. L-a urmat şi acolo a fost atrasă de alte manifestări ale corpului, inclusiv de yoga. Întorcîndu-se în Franţa, a deschis unul dintre cele mai importante cabinete de artă yoga din Paris, care a funcţionat pînă la sfîrşitul vieţii ei, în 1993.*

- Cartea va fi tradusă şi în limba română ?

- *Am tradus această cartea şi sper să apară anul acesta la editura Vellant sub acelaşi titlu: „Lizica Codreanu. O dansatoare romîncă în avangarda pariziană”.*

Multitudinea standurilor, lansările, interviurile, conferinţele, mulţimea interesată de lectură, constituie o efervescenţă specifică reîntîlnită an de an la această mare sărbătoare a cărţii din Paris.

Ilie MIHALCEA

Cultura incultă

(urmare din pag. 13)

mă ia mascaţii că sînt atît de „incult”...

Şi în ce mai constă *senzoriomania* manelistă? În tot soiul de scălîmbăieli, de gesturi zgomotoase, dezordonate, gesturi pretins însufleţitoare şi „umanizante”.

Cea de a doua caracteristică a manelismului este – cum să zic? – un gen de „corolar” al senzoriomaniei. Şi anume: absenţa, aproape totală, a *efortului* intelectual, absenţa *cultivării* efortului spiritual. Practic, căderea în analfabetism, în raport cu asumarea culturii autentice. De unde, o insinuare nemijlocită a *inculturii*. În romanul *Groapa*, al lui Eugen Barbu, un personaj manelist – că au fost şi pe timpuri manele – trece împărăteşte prin mahala, cu baston, cu măciulie de fildeş, îmbrăcat în alb, parcă îngereşte, şi încălţat cu pantofi de gaşper, jumate în roşu, la vîrf, jumate în alb. Receptorii, admiratorii – şi ăştia, ai dracului! – îl întreabă, cu dulceaţă, de pe margine: „Ce mai faci, nea Titi?”... Şi nea Titi le răspunde *paradigmatic*, cu sfîrla în vînt: „*Beau şi pup*!”... Manelele noastre de astăzi nu sînt prea departe de *paradigma* lui nea Titi...

Grigore SMEU

Cititorii din străinătate se pot abona la *Jurnalul literar* la tarifele de 40 EUR pentru Europa şi 60 USD pentru ţările extraeuropene.
Conturi IBAN: RO54BRDE410SV19034984100 (USD), RO37BRDE410SV18465934100 (EUR); *Titular*: Societatea de istorie literară „G. Călinescu” – Jurnalul literar; Banca Română pentru Dezvoltare, Sucursala Municipiului Bucureşti.

Pagină web:
www.jurnalul-literar.ro

I.S.S.N. 1220-7551

9 771220 755001 26

JURNALUL LITERAR
editat de
Societatea de istorie literară „G. CĂLINESCU”

Redactor şef
NICOLAE FLORESCU
Redacţia
ILEANA CORBEA
LIVIU SOLTUZU
(secretar de redacţie)

Redacţia şi administraţia în
Calea Victoriei, nr. 115, sector 1, Bucureşti
Tel.: 313 64 92 / E-mail: jurnalul.literar@yahoo.com
Tipar executat la FED PRINT

Acest număr s-a tipărit cu sprijinul reprezentanţilor exilului românesc anticomunist de la Paris, Freiburg, München, Bruxelles, Kitchener şi Winnipeg.